

Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

V RAPORT

Z IMPLEMENTACJI
I UPOWSZECHNIANIA
MIĘDZYNARODOWEGO
PRAWA HUMANITARNEGO
W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W LATACH 2019–2023

V Raport

z implementacji
i upowszechniania
międzynarodowego
prawa humanitarnego
w Rzeczypospolitej Polskiej
w latach 2019–2023

Redakcja:

Zespół Departamentu Prawno-Traktatowego Ministerstwa
Spraw Zagranicznych RP: Artur Harazim, Sławomir Majszyk,
Dorota Krasieńska, Andrzej Misztal, Ewa Małys

przy współudziale:

Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa
Edukacji Narodowej, Ministerstwa Obrony Narodowej,
Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Polskiego Czerwonego
Krzyża, Departamentu Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka
MSZ, Departamentu Polityki Bezpieczeństwa MSZ, Departamentu
Współpracy Rozwojowej MSZ

Zdjęcie na okładce:

Polski Czerwony Krzyż

Projekt graficzny i skład:

Paweł Maszerowski „Heroldart”

ul. Pużaka 4 m. 27

02-495 Warszawa

© Copyright by Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Departament Prawno-Traktatowy

al. J.Ch. Szucha 23

00-580 Warszawa

gov.pl/dyplomacja

Liczba egzemplarzy:

200

ISBN 978-83-66213-97-5

Druk i oprawa:

Zakład Poligraficzny Sindruk

ul. Firmowa 12

45-594 Opole

Spis treści

Wykaz skrótów / 7

Wstęp / 9

CZĘŚĆ I / 11

**Implementacja międzynarodowego prawa
humanitarnego / 11**

Rozdział 1 / 11

**Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce
- cele i zasady / 11**

Rozdział 2 / 14

Prawo międzynarodowe w polskim systemie prawnym / 14

2.1. Procedura związania się umowami międzynarodowymi przez
Polskę / 14

2.2. Zobowiązania dotyczące międzynarodowego prawa humanitarnego
przyjęte przez Polskę w trakcie 33 Konferencji MKCKiCP / 17

Rozdział 3 / 20

Ograniczenia metod i środków walki zbrojnej / 20

Rozdział 4 / 26

Ochrona określonych kategorii osób / 26

4.1. Ochrona ludności cywilnej / 26

4.2. Ochrona personelu medycznego i duchownego / 30

4.3. Ochrona personelu PCK i innego personelu organizacji
humanitarnych / 32

4.4. Jeńcy wojenni / 35

4.5. Uchodźcy / 36

Rozdział 5 / 45

Ochrona określonych kategorii miejsc i obiektów / 45

- 5.1. Ochrona środowiska naturalnego w konfliktach zbrojnych / 45
- 5.2. Ochrona dóbr kultury / 47
- 5.3. Ochrona szpitali cywilnych i wojskowych / 53
- 5.4. Ochrona obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły / 54
- 5.5. Miejscowości i strefy pod szczególną ochroną / 55
- 5.6. Zarząd grobów / 56

Rozdział 6 / 58

Odpowiedzialność za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego / 58

- 6.1. Regulacje prawne dotyczące naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego / 58
- 6.2. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni wojennych - tzw. poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I / 60
- 6.3. Ustawodawstwo karne w zakresie przestępstw wojennych innych niż poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I / 65
- 6.4. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni ludobójstwa / 66
- 6.5. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni przeciwko ludzkości / 68
- 6.6. Właściwość sądów / 70
- 6.7. Odpowiedzialność zwierzchników / 70
- 6.8. Działanie na rozkaz / 72
- 6.9. Niestosowanie przedawnienia / 73
- 6.10. Jurysdykcja sądów polskich w sprawach karnych oraz obowiązek ścigania przestępstw wynikający z Konwencji genewskich / 73

Rozdział 7 / 78

Właściwość krajowych organów i organizacji w zakresie implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego / 78

CZĘŚĆ II / 81

Upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego / 81

Rozdział 1 / 81

Działania organów administracji państwowej w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego / 81

1.1. Komisja do spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego / 81

1.2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych / 82

1.3. Ministerstwo Edukacji Narodowej / 83

1.4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego / 85

1.5. Ministerstwo Obrony Narodowej / 87

1.5.1. Utworzenie Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu / 87

1.5.2. Seminaria i kursy międzynarodowe / 89

1.5.3. Nauczanie kandydatów na żołnierzy zawodowych / 89

1.5.4. Szkolenie ustawiczne prowadzone w ramach doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP / 90

1.5.5. Publikacje / 95

1.6. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji / 96

Rozdział 2 / 100

Działania Polskiego Czerwonego Krzyża w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego / 100

2.1. Polska Szkoła Międzynarodowego Prawa Humanitarnego / 100

2.2. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji do spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego / 101

2.3. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji do spraw Ochrony Znaku Czerwonego Krzyża oraz ochrona znaku przed nadużyciami / 102

2.4. Uczestnictwo w pracach konsultacyjnych Europejskiej Grupy Doradców Prawnych / 103

- 2.5. Prowadzenie szkoleń i prelekcji z międzynarodowego prawa humanitarnego / 103
- 2.6. Program edukacyjny „Odkrywamy prawo humanitarne” / 103
- 2.7. Konkurs Prac Naukowych im. prof. R. Bierzanka / 104
- 2.8. Biblioteka Międzynarodowego Prawa Humanitarnego / 105
- 2.9. Baza danych „Customary IHL Database” MKCK / 105

Rozdział 3 / 108

Działania Polski na forach ONZ związane z promocją i wzmocnieniem międzynarodowego prawa humanitarnego 2019–2023 / 108

ZAŁĄCZNIKI / 121

Załącznik I / 121

Wykaz wielostronnych umów międzynarodowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, których stroną jest Rzeczpospolita Polska / 121

Załącznik III / 133

Dane kontaktowe krajowych organów i organizacji właściwych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej / 133

Wykaz skrótów

KG I – Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

KG II – Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

KG III – Konwencja genewska o traktowaniu jeńców wojennych, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

KG IV – Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny, podpisana w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

KG PSP – Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej

k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz.17)

Konwencje genewskie – Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

Konstytucja RP – Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483 z późn. zm.)

Konwencja Ottawska – Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 323)

k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz.37, z późn. zm.)

MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej

MKCK – Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

MKCKiCP – Międzynarodowa Konferencja Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy

MKiDN – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MON – Ministerstwo Obrony Narodowej

MPH – międzynarodowe prawo humanitarne

MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych

PCK – Polski Czerwony Krzyż

PD I – Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175, załącznik)

PD II – Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II), sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175, załącznik)

Protokoły dodatkowe – Protokoły dodatkowe do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175, załącznik)

UJ – Uniwersytet Jagielloński

UW – Uniwersytet Warszawski

WAT – Wojskowa Akademia Techniczna

Wstęp

Szanowni Państwo,

Mam zaszczyt przekazać Państwu V Raport z implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej, podsumowujący działania prowadzone zarówno w kraju, jak i za granicą przez właściwe organy administracji publicznej, instytucje publiczne i Polski Czerwony Krzyż w latach 2019–2023.

Celem Raportu jest kontynuacja przeglądu ustawodawstwa i praktyki krajowej w zakresie zgodności z normami międzynarodowego prawa humanitarnego. Podobnie jak wszystkie poprzednie raporty, niniejszy Raport odzwierciedla wagę jaką Polska przywiązuje do międzynarodowego prawa humanitarnego, a szczególnie do jego przestrzegania.

Publikacja V Raportu przyczyni się do szerszego upowszechniania wiedzy na temat prawa konfliktów zbrojnych, które niezmiennie pozostaje jedną z najważniejszych gałęzi prawa międzynarodowego. Warto bowiem mieć na uwadze, iż naruszanie prawa międzynarodowego może wynikać z niedostatecznej świadomości prawnej wśród decydentów politycznych, dowódców wojskowych, członków sił zbrojnych czy ludności cywilnej. A zatem upowszechnianie wiedzy na temat międzynarodowego prawa humanitarnego może przyczynić się do jego poszanowania.

Przestrzeganie międzynarodowego prawa humanitarnego stanowi bowiem fundament funkcjonowania współczesnych społeczeństw demokratycznych i jest praktyczną realizacją zasady rządów prawa w stosunkach międzynarodowych.

Niniejszy Raport nie mógłby powstać bez dużego zaangażowania i wsparcia ze strony m. in.: Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Zdrowia, Polskiego Czerwonego Krzyża, uczelni wyższych cywilnych i wojskowych, a także właściwych departamentów Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Wszystkim osobom zaangażowanym w przygotowanie niniejszego Raportu pragnę złożyć serdeczne podziękowania.

Artur Harazim

Dyrektor Departamentu Prawno-Traktatowego
Ministerstwa Spraw Zagranicznych

CZĘŚĆ I

Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego

Rozdział 1

Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce – cele i zasady

Termin ‘międzynarodowe prawo humanitarne’ (MPH) rozumiany jest w niniejszym raporcie jako odpowiednik dawniej używanego pojęcia ‘międzynarodowe prawo wojenne’ (*ius in bello*). Na międzynarodowe prawo humanitarne składają się łącznie tzw. reguły walki i reguły ochrony, czyli reguły dotyczące metod i środków walki oraz reguły dotyczące ochrony osób i dóbr znajdujących się w ręku nieprzyjaciela. Tak jak inne działy międzynarodowego prawa publicznego, prawo humanitarne wyrosło z ukształtowanych przez wieki zwyczajów międzynarodowych. Począwszy od drugiej połowy XIX stulecia obie grupy reguł kodyfikowane są w licznych umowach wielostronnych. Ewolucja ta uczyniła z międzynarodowego prawa humanitarnego zbiór norm o następujących cechach specyficznych.

Po pierwsze, międzynarodowe prawo humanitarne jest jedną z dziedzin prawa międzynarodowego publicznego o największej liczbie przyjętych traktatów wielostronnych. Wielkie kodyfikacje haskie i genewskie XIX i XX wieku należały do największych przedsięwzięć prawotwórczych współczesnego prawa międzynarodowego. Co więcej, obok kodyfikacji doszło do zawarcia wielu dalszych konwencji w ramach tzw. postępowego rozwoju prawa międzynarodowego, m.in.

pod wpływem innowacji technologicznych w odniesieniu do środków i metod walki zbrojnej.¹

Po drugie, jedną ze specyficznych cech wypracowanego zbioru umów międzynarodowego prawa humanitarnego stało się oddziaływanie relacji przyczynowo-skutkowych pomiędzy konfliktami zbrojnymi a kolejnymi zmianami stanu prawnego.

Twierdzi się, że każda nowa konwencja pojawia się o jedną wojnę za późno. Kolejne konflikty unaoczniały bowiem istnienie wielu luk, niejasności i niekonsekwencji oraz trudności interpretacyjnych związanych z konwencjami, co wymuszało naturalny odruch regulacyjny, czyli potrzebę podjęcia po wojnie kroków kodyfikacyjnych w celu poprawienia i uzupełnienia obowiązujących uregulowań traktatowych.

Po trzecie, znaczna część regulacji międzynarodowego prawa humanitarnego nabrała, pod wpływem powyższego trendu, charakteru norm bardziej wyrazistych i doprecyzowanych, a to z kolei uważane jest za jeden z istotnych czynników przyczyniających się do respektowania międzynarodowego prawa humanitarnego, w odróżnieniu od norm niejasnych bądź trudnych do jednoznacznej interpretacji.² Zbyt precyzyjne formułowanie postanowień konwencji w odniesieniu do kwestii dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego może jednakże prowadzić do przesadnego rozbudowania przyjętych postanowień.

Po czwarte, specyficznym skutkiem sposobu sporządzania, rozwijania oraz uzupełniania norm prawa humanitarnego stało się to, że znaczna ich część została sformułowana w języku norm samowykonalnych (*self-executing rules*), a zatem norm nadających się do bezpośredniego zastosowania bez potrzeby uchwalania stosownych aktów implementujących je do prawa krajowego.

---

1. Zob. przykładowo najpełniejszy bodaj zbiór takich instrumentów: D. Schindler, J. Tomas (eds.), *The Laws of Armed Conflicts. A Collection of Conventions, Resolutions and Other Documents*, Alphen aan den Rijn-Rockville and Geneva, 1981, ss. 933. Ponadto dostępne są również odpowiednie strony internetowe Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) - *Treaty Database and States Party* (www.icrc.org). Z kompilacji polskich odnotować trzeba *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Zbiór dokumentów*, M. Flemming et al. (red.), Warszawa: Akademia Obrony Narodowej, 2003, ss. 587.

2. Taką tezę stawiają zwolennicy teorii legitymizacji w stosunkach międzynarodowych. Jeden z jej proponentów jako przykład podaje klarowność (*determinancy*) reguł dotyczących traktowania jeńców wojennych (T. M. Franck, 'Legitimacy in the International System', *American Journal of International Law*, 1988, Vol. 82, s. 713-719), niemniej można taką ocenę odnieść do wielu innych regulacji prawa humanitarnego.

Po piąte, inaczej niż w innych działach prawa międzynarodowego, w obszarze międzynarodowego prawa humanitarnego nie doszło do zredukowania roli prawa zwyczajowego. Przeciwnie, międzynarodowe prawo humanitarne zostało w istotnym stopniu wzmocnione przez wypracowanie zbioru na kształt kodeksu norm prawa zwyczajowego.³

Po szóste, wewnątrz systemu normatywnego międzynarodowego prawa humanitarnego doszło do silnych działań integracyjnych. Przejawem tego stało się powolne odchodzenie od podziału na prawo haskie (reguły walki), ujęte głównie w Konwencjach haskich 1899 i 1907 roku oraz prawo genewskie (reguły ochrony), odzwierciedlone w Konwencjach genewskich z 1949 r. i Protokołach Dodatkowych z 1977 r. do tych Konwencji. Ponadto zobrazowaniem powyższego jest Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (tzw. Konwencja Ottawska⁴), która zawiera w jednym instrumencie reguły prawa przeciwojennego czy rozbrojeniowego (*ius contra bellum*), reguły walki w formie zakazów używania min (*rules of combat*) oraz reguły ochrony w formie norm ochronnych dla kombatantów i ludności cywilnej (*rules of protection*).

Po siódme, wyraźne wzmocnienie uzyskał trend do zbliżania i zintegrowania reguł prawa humanitarnego stosowanego w międzynarodowych i niemiędzynarodowych konfliktach zbrojnych, co stwarza szanse na wzmocnienie ochrony osób dotkniętych zwłaszcza tymi ostatnimi konfliktami.

Po ósme, wzmocnieniu i rozbudowaniu podlega ta część prawa międzynarodowego, która dotyczy ścigania i karania poważnych naruszeń i innych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego. Obserwuje się duży rozwój międzynarodowego prawa karnego, temu zjawisku sprzyja zwłaszcza powołanie kilku trybunałów *ad hoc*, trybunałów hybrydowych, oraz stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego.

Te i inne cechy specyficzne międzynarodowego prawa humanitarnego i jego dynamiczne zmiany wymagają uwzględnienia w niniejszym raporcie dla lepszego zrozumienia procesu jego implementacji oraz upowszechniania.

---

3. Zob. *Study on Customary Humanitarian Law*, przeprowadzone przez MKCK i opublikowane przez Cambridge University Press w 2005 r. Studium dostępne jest na stronie internetowej MKCK <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl> w kilku wersjach językowych.

4. Dz. U. z 2013 r. poz. 323.

Rozdział 2

Prawo międzynarodowe w polskim systemie prawnym

2.1. Procedura związania się umowami międzynarodowymi przez Polskę

Artykuł 9 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483 z późn. zm.) stanowi, że „Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.” W konsekwencji zobowiązanie Polski obejmuje przestrzeganie umów międzynarodowych, norm międzynarodowego prawa zwyczajowego, ogólnych zasad prawa społeczności międzynarodowej oraz prawotwórczych uchwał organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem. Z art. 38 ust. 1 d) Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości wynika, że dla wykładni i stosowania prawa międzynarodowego istotne znaczenie mają orzeczenia sądowe jako pomocniczy środek ustalania norm prawnych.

Zasada określona w art. 9 Konstytucji RP nabiera szczególnego znaczenia w odniesieniu do międzynarodowego prawa humanitarnego, którego normy zwyczajowe zostały silnie wyeksponowane w orzeczeniach sądów międzynarodowych ostatnich dekad.⁵ W toku kilkuletnich prac wielu ekspertów Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, konsultantów rządowych i organizacji pozarządowych uzgodniona została w 2005 r. lista 161 reguł zwyczajowych.⁶

Związanie się przez Polskę umowami międzynarodowymi następuje w trybie ratyfikacji przez Prezydenta RP albo zatwierdzenia przez Radę Ministrów. Umowy nieratyfikowane wiążą jedynie podmioty administracji państwowej, które je zawarły i nie stanowią źródeł powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP), choć wiążą Państwo w relacjach międzynarodowych na równi z umowami ratyfikowanymi.

---

5. *Case Concerning Certain Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, I.C.J. Reports, 1986, p. 14.*

6. J.-M. Henckaerts, *Studium poświęcone zwyczajowemu międzynarodowemu prawu humanitarnemu: wkład w zrozumienie i poszanowanie zasad prawa dotyczących konfliktu zbrojnego*, Warszawa: Ośrodek Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża, 2006, s. 45.

Ratyfikacji podlegają umowy międzynarodowe, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90 Konstytucji RP, oraz inne umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają.

W przypadku ratyfikacji umowę międzynarodową zawiera Rada Ministrów, zgodę na związanie umową wyraża Prezydent RP.

Kompetencje Prezydenta RP do ratyfikacji umowy międzynarodowej określa art. 133 ust. 1 Konstytucji RP, wskazując, że Prezydent RP „ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat”. Prezydent RP wykonuje także wstępną kontrolę zgodności umowy z Konstytucją, może na podstawie art. 133 ust. 2 Konstytucji RP jeszcze przed ratyfikowaniem umowy zwrócić się w tej sprawie do Trybunału Konstytucyjnego. Kompetencje Rządu i Prezydenta RP kontrolowane są przez Parlament, m.in. przez uzależnienie ratyfikacji oraz wypowiedzenia niektórych kategorii umów, od uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

Ratyfikacja umowy międzynarodowej może nastąpić:

- w trybie art. 89 ust. 2 Konstytucji RP bez uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie (tzw. mała ratyfikacja), art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 127) wskazuje, że małej ratyfikacji podlegają „umowy międzynarodowe, które przewidują wymóg ratyfikacji albo ją dopuszczają, a szczególne okoliczności to uzasadniają”,
- w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji RP (tzw. duża ratyfikacja) – za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie,
- w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji – za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie (umowy przekazujące organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach),
- w trybie art. 90 ust. 3 Konstytucji – za uprzednią zgodą wyrażoną w referendum ogólnokrajowym (umowy wymienione w punkcie powyżej).

Umowy, które nie wymagają ratyfikacji, wymagają zatwierdzenia przez Radę Ministrów (art. 12 ust. 3 ww. ustawy o umowach międzynarodowych). Zatwierdzenie obejmuje wszelkie sposoby wyrażenia zgody na związanie państwa umową

znane w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. poz. 439) i praktyce międzynarodowej, w których nie jest wymagana zgoda głowy państwa. W procedurze nie uczestniczy ani Prezydent RP ani Parlament.

Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji RP).

Ratyfikowane umowy mogą kształtować sytuację prawną obywatela oraz określać jego uprawnienia i obowiązki. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP).

Należy ponadto podkreślić, że stosownie do treści art. 241 ust. 1 Konstytucji RP umowy międzynarodowe ratyfikowane dotychczas przez Rzeczpospolitą Polską na podstawie obowiązujących w czasie ich ratyfikacji przepisów konstytucyjnych i ogłoszone w Dzienniku Ustaw uznaje się za umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie i stosuje się do nich przepisy art. 91 Konstytucji RP, jeżeli z treści umowy międzynarodowej wynika, że dotyczą one kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP.

Znaczenie przepisu art. 241 ust. 1 Konstytucji RP jest ogromne, gdyż główny trzon *corpus iuris* międzynarodowego prawa humanitarnego, czyli Konwencje genewskie i Protokoły dodatkowe do nich, zostały ratyfikowane przez Polskę przed uchwaleniem Konstytucji RP z 1997 r. Wszystkie te instrumenty zostały opublikowane w Dzienniku Ustaw i należą niewątpliwie co najmniej do jednej z kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji RP, tzn. do kategorii „wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji”.

W konsekwencji wszystkie niemal umowy z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego stanowią część krajowego porządku prawnego, czyli zostały do niego inkorporowane. To zaś otworzyło drogę do bezpośredniego stosowania tych umów przez adresatów norm, włącznie z sądami, chyba że konieczne są zmiany w ustawodawstwie w stosunku do materii określonych w formie norm niesamowykonalnych. W praktyce powstaje częstokroć sytuacja kiedy wskazane jest równoległe zastosowanie metody transpozycji umów międzynarodowych,

czyli wpisywania do aktów prawa wewnętrznego postanowień umów międzynarodowych. Taka potrzeba częstokroć bywa podyktowana samą treścią norm, stopniem ich skomplikowania, czy też koniecznością precyzyjnego określenia kompetencji odpowiednich organów. W rezultacie nie tylko normy niesamowykonalne, ale także niektóre z norm samowykonalnych są wykonywane poprzez wprowadzenie zmian w ustawodawstwie lub w aktach niższego szczebla w celu zapewnienia właściwej implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego.

2.2. Zobowiązania dotyczące międzynarodowego prawa humanitarnego przyjęte przez Polskę w trakcie 33 Konferencji MKCKiCP

W 2019 r. na 33 Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, Polska przyjęła następujące zobowiązania wynikające z międzynarodowego prawa humanitarnego. Zobowiązaniami tymi były:

- 1) *Włączenie działań na rzecz zapewnienia ochrony osób z niepełnosprawnościami w kontekście konfliktów zbrojnych do międzynarodowych standardów odnoszących się do osób z niepełnosprawnościami*: Rzeczpospolita Polska zobowiązuje się do działań na rzecz jak najszerszego włączenia ochrony osób z niepełnosprawnościami w kontekście konfliktów zbrojnych do międzynarodowych standardów odnoszących się do ochrony osób z niepełnosprawnościami. Zobowiązuje się także wspierać na forum międzynarodowym inicjatywy na rzecz promocji i ochrony osób z niepełnosprawnościami w kontekście konfliktów zbrojnych.
- 2) *Przygotowanie i reagowanie na klęski i katastrofy*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie zarządzania ryzykiem i reagowania na klęski i katastrofy, zobowiązują się do wspierania dialogu w zakresie dalszego wzmocnienia krajowych, regionalnych i międzynarodowych ram normatywnych dla ułatwienia realizacji międzynarodowych działań w sytuacjach kryzysowych, współpracy przy opracowywaniu i wdrażaniu odpowiednich przepisów i polityk.
- 3) *Wolontariat*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie odpowiedzialności społecznej, zobowiązują się do określenia wolontariatu

jako podstawowej formy partycypacji społecznej, uznania podstawowej roli wolontariuszy w działaniach na rzecz potrzebujących, przyczyniając się do sprawiedliwości społecznej, rozwoju społeczności, zwiększenia zdolności ludzi, z którymi pracują.

- 4) *Przywracanie więzi rodzinnych*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie przywracania więzi rodzinnych za pośrednictwem Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań Polskiego Czerwonego Krzyża, zgadzają się na zwiększenie współpracy w celu zwiększenia dostępu do wsparcia dla osób zaginionych, w tym migrantów i uchodźców, zwłaszcza w poszukiwaniu i łączeniu rodzin.
- 5) *Spójność społeczna*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK) zobowiązują się do promowania zrozumienia, braku przemocy i poszanowania różnorodności kulturowej, językowej i religijnej w społeczeństwie polskim, w tym poprzez zapewnienie działań edukacyjnych, które sprzyjają wartościom humanitarnym i, w miarę możliwości, budowaniu partnerstw w celu promowania dialogu i integracji.
- 6) *Upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie promowania, upowszechniania i wdrażania międzynarodowego prawa humanitarnego, uznają znaczenie tej działalności na poziomie ogólnokrajowym. W związku z tym i w perspektywie przyszłych wyzwań humanitarnych Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do wspólnej pracy zmierzającej do jak najszerszego upowszechniania oraz skutecznego wdrażania norm międzynarodowego prawa humanitarnego.
- 7) *Ochrona znaku czerwonego krzyża*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie promowania, upowszechniania i wdrażania międzynarodowego prawa humanitarnego, uznają za konieczne podkreślenie wagi rozpoznawalności i ochrony znaku czerwonego krzyża na poziomie ogólnokrajowym. W związku z tym Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do wzmocnienia mechanizmów

prawnych, podjęcia działań promocyjnych i edukacyjnych w zakresie ochrony znaku czerwonego krzyża.

- 8) *Rola pomocnicza Stowarzyszenia Krajowego*: Polski Czerwony Krzyż jest stowarzyszeniem krajowym Czerwonego Krzyża Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu Konwencji Genewskich o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dziennik Ustaw nr 38 poz.171) i Protokołów dodatkowych do tych Konwencji z dnia 8 czerwca 1977 r. (Dziennik Ustaw z 1992 r. nr 41 poz.175). PCK funkcjonuje na podstawie Ustawy z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U. Nr 41, poz. 276) oraz wydanego na jej podstawie Statutu zatwierdzonego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz. U. Nr 217, poz. 1284). Rzeczpospolita Polska docenia szczególną rolę i zaangażowanie PCK w realizację misji zapobiegania ludzkim cierpieniom i łagodzenia ich skutków oraz ochrony ludzkiej godności, bez jakiegokolwiek dyskryminacji na tle narodowości, rasy, płci, przekonań religijnych lub politycznych. W związku z powyższym Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża zobowiązują się do kontynuowania konstruktywnego dialogu w celu wzmocnienia potencjału organizacyjnego oraz zapewnienia skutecznego działania na rzecz potrzebujących.
- 9) *Uzupełnienie informacji normatywnych dotyczących ustawodawstwa polskiego implementującego postanowienia instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego*: Rzeczpospolita Polska i jej krajowe stowarzyszenie Czerwonego Krzyża (PCK), od lat utrzymujące stosunki partnerskie w dziedzinie promowania, upowszechniania i wdrażania międzynarodowego prawa humanitarnego, zobowiązują się do stałej aktualizacji informacji normatywnych dotyczących ustawodawstwa polskiego implementującego postanowienia instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego na stronie Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża Niniejszy raport wskazuje na duże zaangażowanie władz polskich w proces implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego. Pomimo znacznej liczby norm samowystępujących zawartych w Konwencjach genewskich i innych instrumentach międzynarodowych w wielu obszarach niezbędne jest przełożenie ich treści na język umożliwiający ich pełną realizację. Zaletą takiego podejścia jest pełniejsza transpozycja norm międzynarodowych do prawa krajowego oraz weryfikacja, w których dziedzinach może wystąpić brak odpowiednich norm prawa krajowego.

Rozdział 3

Ograniczenia metod i środków walki zbrojnej

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej implementują zawarte w wiążących Polskę umowach międzynarodowych zobowiązania do działania wynikające z tych umów oraz zakazy stosowania określonych metod i środków walki zbrojnej, podczas:

- szkolenia programowego oraz szkolenia uzupełniającego pododdziałów;
- prowadzenia różnych form szkolenia operacyjno-taktycznego (w szczególności ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń taktycznych z wojskami), przygotowujących dowództwa i wojska do realizacji zadań zgodnie z wojennym przeznaczeniem;
- przygotowania dowództw i wojsk do realizacji zadań w ramach operacji poza granicami kraju w polskich kontyngentach wojskowych;
- uwzględniania w aktach prawnych regulujących zasady użycia siły przez żołnierzy Polskiego Kontyngentu Wojskowego ograniczeń wynikających z międzynarodowego prawa humanitarnego.

Siły Zbrojne RP na bieżąco czuwają, aby pozyskiwane nowe typy uzbrojenia i sprzętu wojskowego spełniały wymogi wynikające z ograniczeń dotyczących środków walki zbrojnej.

Ponadto, w odniesieniu do poszczególnych umów międzynarodowych wprowadzających ograniczenia lub zakazy określonych metod i środków, implementacja oraz upowszechnianie MPH przyjmują następujące formy:

- 1) Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisany w Genewie dnia 17 czerwca 1925 r. (Dz. U. z 1929 r. poz. 278) (tzw. Protokół Genewski)

Warto nadmienić, że Protokół Genewski mimo swoich niedoskonałości oraz upływu lat nie stracił na znaczeniu. Dowodem tego jest fakt, iż na niniejszy dokument powołują się w preambule zarówno Konwencja o zakazie broni

biologicznej i toksynowej (BTWC) z r. 1972, jak i Konwencja o zakazie broni chemicznej (CWC) z 1993 r..

- 2) Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. poz. 1) (tzw. Konwencja BTWC)

Polska jest Państwem-Stroną porozumienia BTWC od 1972 r., jednak do dnia dzisiejszego nie wprowadzono regulacji umożliwiających jej pełną implementację.

W polskim systemie prawnym funkcjonują fragmentaryczne regulacje dotyczące środków mających zastosowanie do Konwencji BTWC. Niestety, przepisy te są rozproszone w wielu aktach prawnych i najczęściej dotyczą innych celów. Stąd, dążąc do identyfikacji luk prawnych w przedmiotowym zakresie, w r. 2011 r. z inicjatywy MSZ utworzona została międzyresortowa grupa robocza przygotowująca projekt ustawy o implementacji Konwencji BTWC. Jej zadaniem było wypracowanie rozwiązań legislacyjnych umożliwiających pełną implementację postanowień Konwencji BTWC. Niestety, mimo zaawansowania prac nie doszło do jej wcielenia w życie, stanowiąc istotny problem bezpieczeństwa narodowego i zdrowia publicznego w Polsce.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nigdy nie posiadały broni biologicznej ani nie prowadziły nad nią badań i w pełni stosują się do postanowień Konwencji. Corocznie resorty przygotowują i przekazują wkład do deklaracji na temat działalności mającej związek z Konwencją (tzw. *Confidence Building Measures, CBMs*).

- 3) Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwarta do podpisania w Genewie dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U. z 1978 r. poz. 132)

Konwencja nakłada na Państwa-Strony zobowiązanie do nieoddziaływania na środowisko przez rozmyślne kierowanie procesami naturalnymi – dokonywania zmian w dynamice, składzie lub strukturze ziemi. Polska przestrzega postanowień tej umowy międzynarodowej.

- 4) Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r. (Dz. U. z 1984 r. poz. 104, z późn. zm.) (tzw. Konwencja CCW)

Polska jest stroną zarówno Konwencji CCW oraz wszystkich załączonych do niej Protokołów:

- w sprawie niewykrywalnych odłamków (Protokół I) – Siły Zbrojne RP nie posiadają uzbrojenia rażącego odłamkami niewykrywalnymi w ciele ludzkim promieniami Roentgena;
- w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min pułapek i innych urządzeń (Protokół II zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r.).

W Siłach Zbrojnych RP wykonano działania zapewniające, iż ewentualne użycie min (innych niż przeciwpiechotne) zostanie dokonane zgodnie z ograniczeniami nakładanymi przedmiotowym porozumieniem (m. in. obowiązek znakowania pól minowych, ich późniejszego rozminowania oraz sporządzania stosownej dokumentacji). Polska przekazuje corocznie krajowy raport w sprawie wypełniania postanowień poprawionego Protokołu II. Raporty te są dostępne na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie (www.unog.ch) w zakładce :

- w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (Protokół III) – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nie posiadają broni zapalających;
- w sprawie oślepiającej broni laserowej (Protokół IV) – Siły Zbrojne RP nie posiadają laserowych broni oślepiających;
- o wybuchowych pozostałościach wojennych (Protokół V) – Polska przekazuje corocznie krajowy raport w sprawie wykonania postanowień Protokołu V. Raporty te są dostępne na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie () pod zakładką: .

- 5) Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, sporządzona w Paryżu dnia 13 stycznia 1993 r. (Dz. U. z 1999 r. poz. 703, z późn. zm.) (tzw. Konwencja CWC)

Polska jest stroną Konwencji CWC od 1999 r. i w pełni wykonuje przyjęte zobowiązania. Funkcję Organu Krajowego do spraw wykonywania Konwencji CWC pełni Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a w jej wykonywanie, tj. przygotowywanie deklaracji, przyjmowanie inspekcji, współpracę z OPCW, zaangażowane są również: Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wykonywanie Konwencji CWC regulowane jest następującymi aktami prawnymi:

- ustawą z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów (Dz. U. z 2018 r. poz. 359);
- rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie informacji z działalności z wykorzystaniem związków chemicznych i ich prekursorów (Dz. U. z 2014 r. poz. 783);
- rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu przyjmowania inspekcji Organizacji do spraw Zakazu Broni Chemicznej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r. poz. 40);
- rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie produkcji, wytwarzania, przetwarzania i używania toksycznych związków chemicznych i ich prekursorów (Dz. U. poz. 1432 oraz z 2013 r. poz. 1502);
- decyzja Nr 450/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie realizacji postanowień Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów przez komórki organizacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej oraz jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowane (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 379, z późn. zm..)

Należy ponadto zaznaczyć, że Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej dnia 26 maja 2020 r. udzieliła zgody na związanie Rzeczypospolitej Polskiej Zmianami w Wykazie I Załącznika dotyczącego związków chemicznych (tekst jednolity), przyjętymi w Hadze dnia 27 listopada 2019 r. do Konwencji CWC (Dz. U. z 2020 r. poz. 1367), które skutkowały rozszerzeniem listy niebezpiecznych związków chemicznych znajdujących się w Wykazie I Konwencji CWC. Zgodnie z art. XV ust. 5 lit. (g) Konwencji CWC, Zmiany w Wykazie I załącznika do niniejszej Konwencji weszły w życie dnia 7 czerwca 2020 r.

W wyniku realizacji przepisów przytoczonych aktów prawnych implementacja postanowień Konwencji CWC odbywa się przez:

- nadzór nad obrotem toksycznych związków chemicznych lub ich prekursorów, wymienionych w Wykazie I Konwencji (w ilościach i do celów dozwolonych);
  - coroczne opracowywanie zbiorczego zestawienia (oraz sporządzanie planów na rok przyszły) wykorzystania związków chemicznych, wyszczególnionych w Wykazie I do Konwencji;
  - udział w ćwiczeniach, szkoleniach, konferencjach, warsztatach organizowanych pod patronatem lub bezpośrednio przez OPCW;
  - używanie toksycznych związków chemicznych lub ich prekursorów, wymienionych w Wykazie I Konwencji, do celów ochronnych w ramach szkolenia wojsk na zasadach określonych w „Instrukcji o szkoleniu z ochrony przed bojowymi środkami chemicznymi i substancjami promieniotwórczymi w Siłach Zbrojnych RP” (sygn. Chem. 405/2013).
- 6) Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 323) (tzw. Konwencja Ottawska)

Konwencja obowiązuje Polskę od 1 czerwca 2013 r., ale już od 2003 r. Polska - na zasadzie dobrowolności - składała doroczne raporty z wykonywania jej postanowień. Działając w duchu tej umowy, przedstawiciele Sił Zbrojnych RP, biorący udział w misjach pokojowych poza granicami kraju, aktywnie angażują się w uświadamianie ludności cywilnej o zagrożeniach związanych

z minami przeciwpiechotnymi i innymi niebezpiecznymi pozostałościami wojennymi oraz wnoszą znaczący wkład w unieszkodliwienie min i niewybuchów w regionach, w których misje te operują.

Dodatkowe informacje dotyczące wykonywania Konwencji Ottawskiej zawarte są w raportach corocznie składanych przez stronę polską, dostępnych na stronie internetowej Biura Narodów Zjednoczonych w Genewie () pod zakładkami: .

- 7) Traktat o handlu bronią, sporządzony w Nowym Jorku dnia 2 kwietnia 2013 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 40) (ATT)

Traktat ustanawia wspólne standardy międzynarodowe dotyczące eksportu, importu, pośrednictwa i transferów konwencjonalnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz technologii ich wytwarzania, a także zapobiegania i wyeliminowania nielegalnego handlu tą bronią. Jego postanowienia stosuje się do wszystkich rodzajów broni konwencjonalnej ujętej w siedmiu kategoriach Rejestru uzbrojenia konwencjonalnego ONZ (czołgi bojowe, opancerzone pojazdy bojowe, wielkokalibrowe systemy artyleryjskie, samoloty bojowe, śmigłowce szturmowe, okręty wojenne, pociski i systemy raketowe) oraz do broni strzeleckiej i lekkiej. Aktualnie obowiązujące rozwiązania prawno-organizacyjne zapewniają pełną realizację postanowień tego Traktatu przez Polskę.

Należy wymienić również Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, sporządzony w Moskwie, Waszyngtonie i Londynie dnia 1 lipca 1968 r. (Dz. U. z 1970 Nr 8 poz. 60, załącznik) („NPT”), którego Stroną jest Polska oraz Rezolucję Rady Bezpieczeństwa ONZ Nr 1540(2004) w sprawie nierozprzestrzeniania broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia. Pierwszy dokument jest podstawą międzynarodowych wysiłków zmierzających do zapobiegania proliferacji broni jądrowej, do ostatecznego wyeliminowania w przyszłości tej broni, a także do promocji pokojowego wykorzystywania energii nuklearnej. Drugi z ww. wymienionych dokumentów, to międzynarodowy instrument zobowiązujący państwa członkowskie ONZ do podjęcia skutecznych działań mających na celu zapobieżenie udostępnieniu broni masowego rażenia podmiotom niepaństwowym, takim jak grupy terrorystyczne.

Rozdział 4

Ochrona określonych kategorii osób

4.1. Ochrona ludności cywilnej

Obecnie w Polsce zadania obrony cywilnej reguluje wyłącznie I Protokół Dodatkowy z 1977 r. do Konwencji genewskich z 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów, sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (dalej: PD I), który Rzeczpospolita Polska przyjęła dnia 19 września 1991 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175).

Katalog zadań obrony cywilnej określa artykuł 61 PD I, zgodnie z którym „obrona cywilna” oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych wymienionych niżej, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przewycięzanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania. Są to m.in. zadania z zakresu:

- służby ostrzegawczej;
- ewakuacji;
- przygotowania i organizowania schronów;
- ratownictwa;
- służby medycznej, włączając w to pierwszą pomoc oraz opiekę religijną;
- walki z pożarami;
- wykrywania i oznaczania stref niebezpiecznych;
- odkażania i innych podobnych działań ochronnych;
- dostarczania doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia;

- doraźnej pomocy dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami.

Wewnętrzne regulacje prawne dotyczące obrony cywilnej, których trzon w Polsce stanowiła ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz akty wykonawcze do tej ustawy, nie wytrzymały próby czasu przemian oraz nie wyczerpywały wszystkich obszarów zadań obrony cywilnej wymienionych przez PD I. Ustawa ta została uchylona z dniem 23 kwietnia 2022 r. otwierając możliwość wprowadzenia nowych regulacji w tym obszarze. Przepisy uchylonej ustawy oraz wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych dotyczące obrony cywilnej uznać należało już za przestarzałe i nieprzystające do współczesnych warunków. Przepisy te nie określały jednoznacznie zadań ochrony ludności realizowanych w czasie pokoju, ograniczając się wyłącznie do zadań obejmujących działalność planistyczną, organizacyjną, szkoleniową i upowszechniającą wiedzę na temat problematyki obrony cywilnej.

W latach 2022–2023 był procedowany projekt nowej regulacji, która w dziedzinie ochrony ludności miała wprowadzić bezpośrednie odwołanie do przepisów międzynarodowych dotyczących obrony cywilnej oraz zapewnić korelację przepisów krajowych z międzynarodowymi, a przez to także pełną ich implementację na gruncie krajowym. Projekt ustawy zawierał rozwiązania umożliwiające zarządzanie wszystkimi dostępnymi zasobami na rzecz ochrony ludności w Polsce, zarówno w czasie pokoju, stanów nadzwyczajnych, jak i wojny. Rozwiązania zaplanowane w projekcie ustawy miały na celu wzmocnienie roli organów administracji publicznej oraz zwiększenie efektywności działań na rzecz ochrony ludności. Miała ulec wzmocnieniu rola Prezesa Rady Ministrów, ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz wojewodów, nie tylko w odniesieniu do sfery zarządzania kryzysowego w sytuacjach niecierpiących zwłoki, lecz także ochrony ludności i obrony cywilnej. Projekt ustawy odnosił się również do kwestii zapewnienia środków finansowych na szeroko pojęte działania w sferze ochrony ludności i obrony cywilnej. Zakres zaproponowanych w ww. projekcie zmian miał na celu wzmocnienie zadań ochrony ludności również na wypadek wojny i sytuacji kryzysowych, co było jednym z nadrzędnych celów opracowania i upowszechnienia konwencji genewskich, w tym PD I.

Jednakże z uwagi na upływ kadencji Sejmu, w III kwartale 2023 r. prace nad ww. projektem ustawy zostały przerwane i decyzją nowego kierownictwa resortu spraw wewnętrznych i administracji pod koniec 2023 r. podjęto działania

w zakresie kontynuacji prac nad regulacją odnoszącą się do zagadnień ochrony ludności i obrony cywilnej, ale w ramach całkiem nowego projektu ustawy. Nowe kierownictwo wyznaczyło następujące cele przyszłej regulacji: konieczność uregulowania zagadnień związanych z ochroną ludności i obroną cywilną poprzez doprecyzowanie zadań poszczególnych organów, stworzenie nowych rozwiązań organizacyjnych w obszarze ochrony ludności, w tym obrony cywilnej, przede wszystkim w wymiarze praktycznym, wypracowanie nowych rozwiązań i narzędzi umożliwiających skuteczne zarządzanie wszystkimi dostępnymi zasobami na rzecz ochrony ludności w Polsce zarówno w czasie pokoju, stanów nadzwyczajnych, jak i wojny. Zaplanowano, że przy pracach koncepcyjnych nad tą ustawą będą wykorzystane dotychczasowe analizy i wnioski z kontroli NIK w tym zakresie, uwzględniając obecne struktury administracji publicznej i zasoby służb. Zasadniczym celem proponowanych rozwiązań w zakresie ochrony ludności będzie racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów państwa, w szczególności krajowego systemu ratowniczo - gaśniczego. Przyszła regulacja będzie opierać się na zasadzie konstytucyjnego obowiązku zapewnienia bezpieczeństwa obywateli i ponoszenia odpowiedzialności za bezpieczeństwo ludności przez organy administracji publicznej właściwe w sprawach ochrony ludności. Realizacja zadań związanych z ochroną ludności powinna być spójna z zadaniami realizowanymi m.in. w ramach ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, tak aby system zarządzania kryzysowego wspierał i uzupełniał działania podejmowane na rzecz ochrony ludności.

Niezależnie od dokonujących się w ostatnim czasie zmian w polskim prawie, w obliczu trwającej wojny w Ukrainie, Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej podejmuje cały szereg działań z zakresu ochrony ludności, w tym obrony cywilnej, w oparciu o akty prawa krajowego i międzynarodowego. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej, jako organ centralny administracji rządowej właściwy w sprawach organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej, jednocześnie pełnił do niedawna funkcję Szefa Obrony Cywilnej Kraju - centralnego organu administracji rządowej, właściwego w sprawach obrony cywilnej (zgodnie z art. 17 uchylonej ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej). Połączenie tych kompetencji miało charakter szczególny, ponieważ rozszerzało zakres działań możliwych do realizacji na rzecz ochrony ludności w ramach współpracy z organami administracji rządowej i organami samorządu terytorialnego, w tym także w zakresie realizacji zadań obrony cywilnej. Należy podkreślić, że wszystkie zasoby, jakimi dysponuje Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej są w rzeczywistości wykorzy-

stywane na potrzeby ochrony ludności, w tym również obrony cywilnej i opisanych jej zadań w PD I.

Od dnia 24 lutego 2022 r. Państwowa Straż Pożarna (PSP) nieprzerwanie angażuje się w pomoc dla Ukrainy, kierując swoje siły i środki do wykonywania zadań humanitarnych wynikających również z art. 61 PD I. Podczas wojny dotychczas granicę polsko-ukraińską przekroczyło 11,34 mln uchodźców. Stanowiło to i nadal stanowi olbrzymie i niespotykane dotąd wyzwanie dla Polski oraz wszystkich służb zaangażowanych w niesienie pomocy. Żaden kraj na świecie nie był przygotowany na przyjęcie takiej liczby osób w tak krótkim czasie. W związku z tym na wielu poziomach administracji publicznej uruchomiono plany zarządzania kryzysowego, które zawierały procedury wskazujące, jakie działania powinno podjąć państwo i jego organy, aby taką sytuację opanować. Zapewnienie skutecznej i szybkiej pomocy uchodźcom wymagało nałożenia dodatkowych zadań na PSP i ochotnicze straże pożarne (OSP) – zadań w znaczący sposób wykraczających poza określone w ustawach. PSP realizowała szereg działań wynikających z własnych zadań ustawowych oraz wspierała, na ile to jest możliwe, inne służby oraz podmioty, w tym wojewodów, w ramach zarządzania kryzysowego. PSP prowadziła działania umożliwiające m.in. przyjęcie, transport i pobyt cudzoziemców, poprzez:

- zapewnienie oraz koordynację transportu osób za pomocą środków transportowych PSP, OSP oraz Policji (z przejść granicznych do punktów recepcyjnych oraz z punktów recepcyjnych do miejsc pobytowych na terenie województwa i kraju);
- transport żywności, łóżek, materacy, pościeli, koców i in. do punktów recepcyjnych i miejsc pobytowych;
- rozstawianie namiotów pneumatycznych z nagrzewnicami, służących jako doraźne miejsca do ogrzania się dla osób oczekujących na transport;
- koordynację i organizację transportu sprzętu pożarniczego i pojazdów pożarniczych z kraju i zagranicy na Ukrainę;
- wsparcie i koordynację pracy wolontariuszy na wyznaczonych przez wojewodów dworcach kolejowych i autobusowych (dyspozycja Prezesa Rady Ministrów);

- inne działania wspierające utrzymanie punktów recepcyjnych oraz miejsc pobytowych;
- przygotowanie miejsc pobytowych w wyznaczonych jednostkach organizacyjnych PSP i OSP oraz zakwaterowania m.in. dla rodzin ukraińskich strażaków;
- koordynację i finansowanie transportu uchodźców realizowanego przez prywatnych przewoźników z punktów recepcyjnych oraz przejść granicznych do punktów pobytowych na terenie kraju i poza jego granice (dodatkowo PSP w województwach podkarpackim i lubelskim utworzyła parkingi buforowe dla autobusów, całodobowo obsługiwane przez strażaków PSP);
- wsparcie logistyczne organizacji doraźnie tworzonych punktów recepcyjnych dla uchodźców;
- utrzymanie gotowości do organizacji wsparcia logistycznego w zakresie utworzenia punktów medycznych (zgodnie z planami Ministerstwa Zdrowia).

Strażacy PSP posiadający kwalifikacje zawodowe ratowników medycznych wyznaczani byli do obsady pociągu medycznego organizowanego przez Ministerstwo Zdrowia we współpracy z Centralnym Szpitalem Klinicznym MSWiA w Warszawie. PSP współpracuje również ze strażami pożarnymi z całego świata, chcącymi zaoferować sprzęt pożarniczy dla strażaków z Ukrainy, także organizuje przyjęcie tego sprzętu na terytorium Polski i przekazanie go do Ukrainy. Została powołana grupa ratownicza PSP, z zadaniem wsparcia Rządowej Agencji Rezerw Strategicznych (RARS) w transporcie pomocy rzeczowej dla Ukrainy. Pomoc zaoferowana przez Polskę stanowiła odpowiedź na otrzymane zapotrzebowanie na pomoc humanitarną zgłoszone przez Stronę ukraińską.

4.2. Ochrona personelu medycznego i duchownego

Przyznana przez międzynarodowe prawo humanitarne szczególna ochrona personelu medycznego i duchownego dotyczy tych kategorii osób, które otrzymały od strony wojującej nakaz lub upoważnienie do działania na rzecz ofiar wojny. Poszanowanie i ochrona tego rodzaju personelu oznacza zakaz kierowania ataków przeciwko niemu oraz zakaz uniemożliwiania realizacji jego humanitarnych funkcji (art. 24–26 KG I, art. 36 KG II, art. 20 KG IV, art. 8 oraz 15 PD I, art. 9 PD II).

Nikt nie może być niepokojony ani karany za działalność o charakterze medycznym, zgodną z zasadami sztuki i etyki lekarskiej, niezależnie od tego na czyją korzyść działalność ta jest realizowana (art. 18 KG I, art. 16 ust. 1 PD I, art. 10 ust. 1 PD II). Osoby te nie mogą być ponadto zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z etyką zawodową lub innymi normami mającymi na celu dobro rannych i chorych, ani też zmuszane do powstrzymania się od działalności nakazanej przez te normy (art. 16 ust. 2 PD I, art. 10 ust. 2 PD II).

Personel medyczny, mimo obowiązku powstrzymania się od czynnego udziału w walkach, może korzystać z lekkiej broni osobistej służącej ochronie własnej lub też obronie pozostających pod jego opieką osób rannych i chorych (art. 22 ust. 1 KG I, art. 13 ust. 2 lit. a PD I).

Szczególny status ochronny przysługujący personelowi medycznemu i duchownemu widoczny jest także w sytuacji, gdy osoby te znajdują się w rękach nieprzyjaciela (art. 33 i 35 KG III). Mimo, iż formalnie nie stają się jeńcami wojennymi, korzystają oni jednocześnie z wszelkich uprawnień i ochrony przysługującej jeńcom wojennym. Przebywając w obozach jenieckich, nie mogą być zmuszani do żadnej pracy niezwiązanej z ich misją lekarską lub religijną. Powinni mieć bezpośredni dostęp do właściwych władz obozowych we wszelkich sprawach związanych z realizacją ich misji. Kapelani mogą swobodnie wykonywać funkcje religijne wśród współwyznawców, a ponadto przysługuje im prawo do swobodnej korespondencji z władzami duszpasterskimi mocarstwa zatrzymującego i międzynarodowymi organizacjami religijnymi.

W celu zapewnienia ochrony personelowi medycznemu i religijnemu personel ten może korzystać z określonych przez prawo międzynarodowe znaków ochronnych (art. 38 oraz 44 KG I, art. 18 PD I, art. 12 PD II) oraz kart i tabliczek tożsamości. Na gruncie prawa polskiego umieszczanie znaków ochronnych reguluje Norma Obronna NO-02-A032:2009 Emblemat genewski - Umieszczanie i maskowanie na obiektach medycznych na lądzie, wprowadzona decyzją Nr 14/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 marca 2024 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia do stosowania dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 24). Z kolei kwestię kart i tabliczek tożsamości określa art. 78 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248).

Zamierzone kierowanie ataków na budynki, materiały, oddziały medyczne i środki transportu oraz personel używający znaków odróżniających ustanowionych przez Konwencje genewskie zgodnie z prawem międzynarodowym, kwalifikowane jest jako zbrodnia wojenna, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit. b pkt XXIV Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego. Takie zachowanie wyczerpuje znamiona przestępstwa określonego w art. 122 k.k., który penalizuje atakowanie obiektów niebronionych oraz stosowania innych sposobów walki zabronionych przez prawo międzynarodowe. Ponadto art. 123 k.k. penalizuje dokonane z naruszeniem prawa międzynarodowego zabójstwa personelu medycznego i osób duchownych oraz wszelkie czyny powodujące ciężki uszczerbek na zdrowiu, a także poddawanie tych osób torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonywanie na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używanie ich do ochraniań swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymywanie jako zakładników.

Inną, ważną kwestią jest potrzeba podjęcia działań na rzecz pełnej ochrony znaku „Obrony cywilnej”. Należy zaznaczyć, że ochrona międzynarodowego znaku „Obrony cywilnej”, zgodnie z PD I – w czasie działań zbrojnych - została uregulowana w art. 126 § 2 k.k. Artykuł 126 § 1 k.k. wprowadził sankcję karną w przypadku realizacji czynu polegającego na używaniu w czasie działań zbrojnych, niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężycy. § 2 tego artykułu obejmuje sankcją karną również zachowania polegające na używaniu w czasie działań zbrojnych, niezgodnie z prawem międzynarodowym, znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe (...). Znakiem takim jest również międzynarodowy znak „Obrony cywilnej”.

4.3. Ochrona personelu PCK i innego personelu organizacji humanitarnych

Zagadnienie to jest uregulowane przede wszystkim w art. 26 KG I. Celem tego przepisu jest zrównanie statusu personelu upoważnionych stowarzyszeń powołanych do niesienia pomocy regularnym służbom medycznym sił zbrojnych danego państwa z personelem medycznym sił zbrojnych, zarówno pod względem prawa do ochrony, jak również zasad mających zastosowanie w przypadku dostania się do niewoli.

W literaturze przedmiotu wymienia następujące warunki przyznania ochrony personelowi upoważnionych stowarzyszeń powołanych w celu niesienia pomocy regularnym służbom medycznym jego sił zbrojnych:

- 1) Uznanie danej organizacji przez władze państwa, na terytorium którego prowadzi ona swoją działalność – jeżeli chodzi o Polski Czerwony Krzyż to obecnie jego rola i zadania zostały określone w ustawie z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U. z 2019, poz. 179), jak również Statucie PCK, obowiązującym na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. w sprawie zatwierdzenia statutu Polskiego Czerwonego Krzyża (Dz. U. z 2011 r. poz. 1284).
- 2) Upoważnienie dla danej organizacji do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych – na gruncie prawa polskiego obowiązek ten został zrealizowany w art. 2 ustawy o PCK, który określa, że Polski Czerwony Krzyż działa jako organizacja służąca dobrowolnie pomocą społecznej służbie zdrowia i służbie zdrowia Sił Zbrojnych. Ponadto § 9 ust. 1 Statutu PCK, wskazuje, że Polski Czerwony Krzyż wspomaga w czasie konfliktu zbrojnego wojskową i cywilną służbę zdrowia, zgodnie z postanowieniami Konwencji genewskich z 1949 r. i Protokołów dodatkowych z 1977 r. oraz prowadzi działalność humanitarną na rzecz ofiar konfliktów zbrojnych.
- 3) Dokonanie stosownej notyfikacji – rząd, który upoważnił jedno lub kilka stowarzyszeń pomocy do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych, powinien najpóźniej przed użyciem ich personelu poinformować o tym wszystkie pozostałe państwa-strony (w czasie pokoju) lub swoich przeciwników (podczas trwającego konfliktu). Wymóg ten leży w interesie samego personelu, ponieważ w przeciwnym razie strona konfliktu, która nie została poinformowana o tym fakcie może odmówić przyznania personelowi należnej mu ochrony. Komentarz sugeruje, że w celu uniknięcia jakichkolwiek nieporozumień należy uczynić zadość temu obowiązkowi także w stosunku do personelu krajowego stowarzyszenia czerwonego krzyża lub czerwonego półksiężycy mimo tego, że istnienie takiej organizacji w tym kraju jest powszechnie znane i znajduje potwierdzenie w stosunkach międzynarodowych (w postaci uznania stowarzyszenia krajowego przez MKCK, czy też uczestnictwa stowarzyszeń krajowych wspólnie z państwami i organami Ruchu w Międzynarodowych Konferencjach Czerwonego Krzyża

i Czerwonego Półksiężycy). Wiodącą rolę w zakresie realizacji tego obowiązku powinien odgrywać resort spraw zagranicznych.

- 4) Personel stowarzyszeń krajowych powinien w czasie wojny podlegać prawu wojskowemu oraz regulaminom wojskowym, działając w imieniu danego państwa – wymóg ten wiąże się z obowiązującą w prawie międzynarodowym zasadą odpowiedzialności państwa za działalność jego przedstawicieli lub organów. W praktyce oznacza to, że personel stowarzyszeń działa na rozkaz przełożonych wojskowych i że organy wojskowe zobowiązane są do wydania personelowi tych organizacji stosownych oznaczeń i kart tożsamości. Zgodnie z art. 78 ustawy o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248): organy wojskowe wyposażają żołnierzy w czynnej służbie wojskowej oraz osoby pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych przydzielonych do Sił Zbrojnych, pracowników resortu obrony narodowej, cywilny personel medyczno-sanitarny Sił Zbrojnych, osoby cywilne towarzyszące Siłom Zbrojnym, personel organizacji „Polski Czerwony Krzyż” i innych ochotniczych organizacji pomocy, osoby cywilne wykonujące czynności duszpasterskie oraz inne osoby określone prawem międzynarodowym w karty i tabliczki tożsamości. Natomiast w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 1 marca 2024 r. w sprawie kart i tabliczek tożsamości (Dz. U. z 2024 r. poz. 358) określono rodzaje i zasady wydania kart tożsamości i tabliczek tożsamości. Podporządkowanie personelu stowarzyszeń pomocy organom wojskowym nie oznacza utraty przez te organizacje ich tożsamości i statusu, a zrównanie w przysługującej ochronie nie powoduje, że personel tych organizacji zostaje włączony do sił zbrojnych. Warunki tego podporządkowania powinny być określone w prawie krajowym (np. w formie rozporządzenia do ustawy o Polskim Czerwonym Krzyżu).
- 5) Personel stowarzyszeń krajowych powinien wykonywać te same zadania co personel wojskowych służb medycznych – zasada ta oznacza, że szczególna ochrona przysługuje tylko i wyłącznie tym osobom spośród personelu danego stowarzyszenia, które faktycznie realizują zadania wojskowego personelu medycznego (nie zaś całemu personelowi stowarzyszenia, które zostało upoważnione do pełnienia roli pomocniczej w stosunku do służby medycznej sił zbrojnych). Zadania te zostały określone w art. 24 KG I, jako odszukiwanie, zbieranie, przenoszenie i leczenie rannych i chorych albo zapobieganie chorobom, jak również zarządzanie formacjami i zakładami sanitarnymi.

Należy zaznaczyć, że tak szczegółowe uregulowanie sytuacji personelu medycznego stowarzyszeń wiązało się w dużym stopniu z faktem, że KG I zapewnia ochronę personelowi medycznemu wojskowemu, natomiast KG IV tylko w wyjątkowych sytuacjach zrównuje status cywilnego personelu medycznego z personelem wojskowym. Po przyjęciu Protokołów dodatkowych problem ten nieco stracił na znaczeniu dla państw, które – tak jak Polska – są ich stronami. Protokoły zapewniają bowiem ochronę całemu personelowi medycznemu (art. 15 PD I oraz art. 10 PD II). Art. 8 pkt 3 PD I przewiduje, że określenie „personel medyczny” obejmuje nie tylko personel wojskowy i cywilny stron konfliktu oraz personel zatrudniony w organizacjach obrony cywilnej, ale także „personel medyczny krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (...) i innych krajowych dobrowolnych towarzystw pomocy, należycie uznanych i upoważnionych przez stronę konfliktu”. Nastąpiła zatem zmiana akcentów – status i ochrona tego personelu nie ma charakteru wyjątkowego przywileju, ale jest regułą. Z uwagi jednak na zachowanie wymogu „należytego uznania i upoważnienia” oraz okoliczność, że nie wszystkie państwa świata są stronami Protokołów dodatkowych (w przeciwieństwie do Konwencji genewskich, które mają charakter prawdziwie uniwersalny), ostrożność nakazuje spełnienie wymienionych wyżej wymogów z art. 26 KG I, które Polska wypełnia.

4.4. Jeńcy wojenni

Zagadnienia związane z traktowaniem jeńców wojennych zgodnie z postanowieniami KG III zostały uregulowane w następujących Normach Obronnych, wprowadzonych decyzją Nr 14/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 marca 2024 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia do stosowania dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa:

- 1) *NO-02-A020:2010 Procedury postępowania z jeńcami, zdobytym wyposażeniem i dokumentami przeciwnika* – określająca zasady postępowania z jeńcami wojennymi i ich mieniem, a także ustalająca wzory dokumentów potrzebnych do prowadzenia ewidencji jeńców, ich mienia osobistego i wojskowego.
- 2) *NO-02-A036:2010 Przesłuchiwanie jeńców wojennych* – wskazująca procedury postępowania z jeńcami wojennymi w trakcie przesłuchiwania, zasady podziału jeńców wojennych na kategorie w zależności od posiadanych informacji oraz podział jednostek przesłuchujących jeńców, a także wzór meldunku

z przesłuchania jeńca wojennego i procedury jego przesyłania do odpowiednich służb.

Rodzaje stopni wojskowych (z podziałem na szeregowych, podoficerów i oficerów), a także zasady ich nadawania oraz utraty określa dział IX rozdział 2 ww. ustawy o obronie Ojczyzny. Art. 43 KG III nie precyzuje sposobu zakomunikowania stronie przeciwnej tytułów i stopni osób, którym przysługuje status jeńca wojennego lub które korzystać mogą z traktowania zastrzeżonego dla jeńców wojennych, w celu zapewnienia jednakowego ich traktowania, zobowiązuje jedynie państwa walczące do przekazania przedmiotowych informacji z chwilą rozpoczęcia działań zbrojnych. W praktyce realizacja tego zobowiązania może nastąpić w dowolny sposób, który zapewni należyłą realizację dyspozycji tego przepisu.

4.5. Uchodźcy

W międzynarodowym porządku prawnym funkcjonuje szereg instrumentów, które mają na celu ochronę osób ubiegających się o ochronę międzynarodową oraz tych, które zostały formalnie uznane za uchodźców przed prześladowaniem. Zakres ich oddziaływania obejmuje całą społeczność międzynarodową, znajduje również zastosowanie regionalne. Istotne znaczenie ma również zwyczajowe prawo międzynarodowe, które dotyczy w równym zakresie wszystkich państw świata. Ochrona międzynarodowa nie jest przyznawana automatycznie każdej osobie uciekającej przed skutkami konfliktu zbrojnego.

Głównymi aktami prawa międzynarodowego odnoszącymi się do tematyki uchodźczej, których stroną jest Polska, są:

- 1) Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 18 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. poz. 515 i 517);
- 2) Europejskie Porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców podpisane w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 (Dz. U. z 2005 r. poz. 1929);
- 3) Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r. (Dz. U. z 1991 r. poz. 517);

- 4) Europejskie Porozumienie o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców, podpisane w Strasburgu dnia 16 października 1980 (Dz. U. z 2005 r. poz. 1931).

Na skutek zaś działalności orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu analizującego treść art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r. poz. 284) w prawie międzynarodowym pojawiło się pojęcie „ochrony uzupełniającej”, realizującej w obrębie prawa ochrony międzynarodowej zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub okrutnego traktowania lub karan. Dzięki temu ochroną prawa międzynarodowego w Europie zostały objęte osoby skazane na śmierć, a także ofiary tortur oraz niehumanitarnego lub okrutnego traktowania, w tym także cywilne ofiary wewnętrznych lub międzynarodowych konfliktów zbrojnych.

Również Wspólnota Europejska, (a następnie Unia Europejska) ustanawiając Wspólny Europejski System Azylowy w znacznym stopniu przyczyniła się do harmonizacji przedmiotowych przepisów w odniesieniu do prawa unijnego wzmacniając zarówno ochronę uchodźców, jak i beneficjentów ochrony uzupełniającej. Od 1999 r. państwa członkowskie UE przyjęły, m.in. następujące akty prawne składające się na dorobek legislacyjny UE w kwestii ochrony międzynarodowej:

- 1) Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. Urz. UE. L. 212 z 07.08.2001, str. 12);
- 2) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Infor-

matycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (Dz. Urz. UE. L. 180 z 29.06.013, str. 1);

- 3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz.Urz. UE.L. 180 z 29.06.2013, str. 31);
- 4) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz. Urz. UE. L.180 z 29.06.2013, str. 60);
- 5) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. Urz. UE. L. 180 z 29.06.2013, str. 96);
- 6) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz. Urz. UE. L. 337 z 2012, str. 9).

W rezultacie implementacji powyższych dokumentów do krajowego prawa ochrony międzynarodowej zostały stworzone ramy prawne ochrony uchodźców, beneficjentów ochrony uzupełniającej i osób ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. Zasady przyjazdu i pobytu takich osób w RP określa ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2023 r. poz. 519, z późn. zm.). Obowiązujące standardy europejskie i międzynarodowe znalazły swoje odzwierciedlenie w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz.1504), a także w wielu aktach wykonawczych, w szczególności:

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 2015 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców (Dz. U. poz. 1828);

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 października 2023 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz. U. poz. 2154);
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 października 2016 r. w sprawie badań lekarskich oraz zabiegów sanitarnych ciała i odzieży cudzoziemca ubiegającego się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz. U. poz. 1724);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 23 czerwca 2009 r. w sprawie dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej (Dz. U. poz.835, z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie tymczasowego zaświadczenia tożsamości cudzoziemca (Dz. U. z 2022 r. poz. 1774);
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2008 r. w sprawie statutu organizacyjnego i regulaminu czynności wewnętrznych Rady do Spraw Uchodźców (Dz. U. z 2023 r. poz.1970);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz. U. poz. 1859);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 maja 2008 r. w sprawie trybu wypłaty zasiłków pogrzebowych oraz warunków pokrywania kosztów pogrzebu cudzoziemca ze środków budżetu państwa (Dz. U. poz.574);
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie wzoru karty daktyloskopijnej, na której pobiera się odciski linii papilarnych cudzoziemców, którzy złożyli wniosek o nadanie statusu uchodźcy albo wniosek o udzielenie azylu, albo korzystają z ochrony czasowej (Dz. U. poz. 1014);
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 kwietnia 2015 r. w sprawie pomocy udzielanej cudzoziemcom (Dz. U. z 2019 r. poz. 1946).

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach przyznaje w rozdziale 9 działu V status pobytu czasowego na terytorium RP cudzoziemcowi, który został uznany za ofiarę handlu ludźmi. Dodatkowo wyżej wskazana ustawa w rozdziale 3 działu VIII wprowadza możliwość pobytu cudzoziemca na terytorium RP ze względów humanitarnych oraz utrzymuje instytucję zgody na pobyt tolerowany, dotychczas regulowaną w ustawie o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP.

W związku z masowym napływem od dnia 24 lutego 2022 r. obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, będącym rezultatem agresji Federacji Rosyjskiej, podjęta została decyzja o konieczności stworzenia szczególnej regulacji prawnej dotyczącej zabezpieczenia legalności pobytu obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz uprawnień mających na celu ustanowienie godnych warunków tego pobytu. W konsekwencji została uchwalona ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 167, z późn. zm.), która z uwagi na dynamikę zdarzeń oraz stopień złożoności zadań związanych z wyzwaniem wynikającym ze skali napływu obywateli Ukrainy, była już kilkakrotnie nowelizowana, okresowo przedłużając jej stosowanie. Niniejsza ustawa ustanawia podstawę do legalnego pobytu obywateli Ukrainy oraz określonych członków ich rodzin (małżonkowie, dzieci urodzone po wjeździe, członkowie najbliższej rodziny, posiadacze ważnej Karty Polaka, rodzice lub opiekunowie niepełnoletnich) licząc od dnia 24 lutego 2022 r. Powyższe oznacza, że w stosunku do obywateli Ukrainy przedłużeniu z mocy prawa ulegną okresy pobytu i okresy ważności wiz krajowych, okresy ważności zezwoleń na pobyt czasowy, terminy na opuszczenie terytorium RP na podstawie art. 299 ust. 6 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, terminy dobrowolnego powrotu, okresy ważności kart pobytu, polskich dokumentów tożsamości cudzoziemca oraz dokumentów „zgoda na pobyt tolerowany”; pobyt obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny w związku z zakończeniem okresu dopuszczalnego pobytu krótkoterminowego (na podstawie wizy Schengen wydanej przez organ polski, na podstawie wizy wydanej przez inne państwo obszaru Schengen, na podstawie dokumentu pobytowego wydanego przez właściwy organ innego państwa obszaru Schengen lub w ramach ruchu bezwizowego). Ponadto wobec obywateli Ukrainy nie stosuje się w postępowaniach w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej określonego w art. 142 ust. 1 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach wymogu związanego z wielkością i jakością prowadzonej działalności gospodarczej, jeżeli prowadzą oni działalność gospodarczą na podstawie wpisu do

Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, dodatkowo stosuje się przepis art. 42a ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy ustanawiający subsydiarną podstawę materialnoprawną udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy obywatelom Ukrainy oraz można nie wszczynać lub umarzać wszczęte postępowania w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu wobec obywateli Ukrainy – zgodnie z art. 42b ustawy. Zgodnie zaś ze zmienionym art. 100d ust. 1, do dnia 4 marca 2024 r. wydłużono także okresy spoczywania terminów załatwiania przez wojewodów następujących spraw dotyczących:

1) udzielenia cudzoziemcowi:

- a) zezwolenia na pobyt czasowy,
- b) zezwolenia na pobyt stały,
- c) zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej,

2) zmiany:

- a) zezwolenia na pobyt czasowy i pracę,
- b) zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji,

3) cofnięcia cudzoziemcowi:

- a) zezwolenia na pobyt czasowy,
- b) zezwolenia na pobyt stały,
- c) zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej.

Osoby korzystające z tego uprawnienia pobytowego są uważane za korzystające z ochrony czasowej (ochrony tymczasowej w rozumieniu przepisów dyrektywy Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami). Następstwem posiadania uprawnienia pobytowego jest m.in. uprawnienie do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Następstwem posiadania uprawnienia pobytowego jest także uprawnienie do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na takich samych zasadach jak obywatele polscy, prawo do świadczeń socjalnych,

w tym do świadczeń rodzinnych i świadczenia wychowawczego czy też prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Pozostałe osoby, które nie są objęte zakresem przepisów tej ustawy, a zgodnie z przepisami art. 2 ust. 1 i 2 decyzji wykonawczej Rady (UE) 2022/382 z dnia 4 marca 2022 r. stwierdzającej istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującej wprowadzeniem tymczasowej ochrony (Dz. Urz. UE L 71, z 4.3.2022, str. 1–6) są objęci ochroną czasową (ochroną tymczasową), mogą korzystać z ogólnych rozwiązań dotyczących przyjmowania obywateli państw trzecich w ramach ochrony czasowej, określonych w przepisach Rozdziału 3 Działu III ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz w przepisach ustaw materialnych odnoszących się do sytuacji prawnej cudzoziemców korzystających z ochrony czasowej. Ponadto obywatele Ukrainy – przebywający legalnie na terytorium RP lub których pobyt jest uznawany za legalny, mogą być zatrudniani w jednostkach samorządowych i urzędach państwowych, zaś uznaje się kwalifikacje zawodowe do wykonywania górniczych zawodów regulowanych nabytych w Ukrainie przez ww. obywateli Ukrainy legalnie przebywających na terytorium RP.

W przypadku kryzysowej i nadzwyczajnej sytuacji, jaką niewątpliwie była agresja Rosji na Ukrainę konieczne było szybkie zapewnienie pomocy Ukrainie i jej obywatelom, którzy schronili się w naszym kraju. W tym celu powstał Fundusz Pomocy, który został utworzony w Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK) na mocy ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. BGK zawarł z Prezesem Rady Ministrów umowę w sprawie obsługi Funduszu Pomocy w dniu 17 marca 2022 r. Przeznaczeniem Funduszu Pomocy jest finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań na rzecz pomocy Ukrainie, w szczególności obywatelom Ukrainy dotkniętym konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy, w tym zadań realizowanych na terytorium RP, jak i poza nim, a także realizacji zadań związanych z bezpieczeństwem żywnościowym kraju, w związku z tym konfliktem. Do zadań Funduszu Pomocy należy m.in.: wypłata świadczeń rodzinnych, wychowawczych i z pomocy społecznej dla uchodźców z Ukrainy, opieka medyczna, w tym również zakup i wydawanie produktów leczniczych, zapewnienie obsługi punktów recepcyjnych, zapewnienie finansowania przejazdów środkami transportu publicznego, wypłata świadczeń pieniężnych, wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wychowania przedszkolnego, szkół i placówek oraz dowożenia uczniów. Finansowanie zadań z Funduszu Pomocy w 2022 r. zrealizowano w wysokości 13,879 mld zł (13 879 566 000 zł) za pośrednictwem: ministra

właściwego ds. rodziny, ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego, ministra właściwego ds. zdrowia, ministra właściwego ds. informatyzacji, ministra właściwego ds. transportu, ministra właściwego ds. oświaty i wychowania, ministra właściwego ds. energii, ministra właściwego ds. rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych, ministra właściwego ds. wewnętrznych, ministra właściwego ds. finansów publicznych, Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Konwencje genewskie (zwłaszcza art. 22 KG III i art. 13 KG IV) oraz Protokoły dodatkowe nakładają na Polskę obowiązek utworzenia i prowadzenia biura, którego celem jest zbieranie i przekazywanie rodzinom informacji o ofiarach wojen i konfliktów zbrojnych. Zgodnie z ustawą o Polskim Czerwonym Krzyżu z dnia 16 listopada 1964 r. PCK prowadzi na zlecenie państwa **Krajowe Biuro Informacji i Poszukiwań**. Od 1 stycznia 2013 r. nadzór nad całością zadań związanych z działalnością PCK w zakresie funkcjonowania Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Przy wykonywaniu swoich zadań Biuro Informacji i Poszukiwań PCK współpracuje między innymi z Centralną Agencją Poszukiwań Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Genewie i Delegaturami MKCK na obszarach objętych konfliktami zbrojnymi, Międzynarodowym Biurem Poszukiwań w Bad Arolsen (Niemcy) oraz kilkudziesięcioma stowarzyszeniami krajowymi Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy. W Polsce Biuro współpracuje z wieloma instytucjami, które posiadają informacje o ofiarach II wojny światowej oraz współczesnych konfliktach zbrojnych (m. in. Instytutem Pamięci Narodowej, Muzeum Powstania Warszawskiego, Żydowskim Instytutem Historycznym, Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Urzędem ds. Cudzoziemców, Archiwum Państwowym).

Od wielu lat utrzymuje się stała liczba zgłaszanych do Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań Polskiego Czerwonego Krzyża wniosków o poszukiwania. W skali roku jest to około 600 wniosków o poszukiwania rodzinne, 1800 wniosków o wydanie zaświadczeń potwierdzających losy wojenne, 3900 wniosków o poszukiwania mogił wojennych oraz 3100 korespondencji dotyczącej weryfikacji danych ofiar wojny i przekazania części z nich do śledztw prokuratorskich. Jednocześnie odnotowuje się, że zmienia się charakter tych spraw.

W ciągu ostatnich czterech lat, obok tradycyjnych wniosków o poszukiwania rodzinne, pojawiło się nowe zjawisko objęte wewnętrzną czerwono krzyżską proce-

durą nazwaną przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża „*allegation of arrest*” (podejrzanie o aresztowanie). Wywodzi się ono ze współczesnych konfliktów zbrojnych i w przypadku ww. wniosków zgłoszonych do Krajowego Biura Informacji i Poszukiwań PCK dotyczyło dotychczas Syryjczyków przybywających do Polski wskazujących areszt jako najbardziej prawdopodobne miejsce pobytu w Syrii członków ich rodzin. Z kolei zdecydowana większość tzw. stałych wniosków dotyczyła zapytań o okres II wojny światowej.

Rozdział 5

Ochrona określonych kategorii miejsc i obiektów

5.1. Ochrona środowiska naturalnego w konfliktach zbrojnych

Artykuł 120 k.k. określa jako zbrodnię wojenną stosowanie środka masowej zagłady zakazanego przez prawo międzynarodowe. Do katalogu środków zakazanych służących masowej zagładzie należą w szczególności broń chemiczna oraz broń biologiczna, których użycie może wywołać rozległe, długotrwałe lub poważne szkody w środowisku naturalnym.

Polska jest Stroną:

- 1) Układu o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą, sporządzonego w Moskwie dnia 5 sierpnia 1963 r. (Dz. U., poz. 288);
- 2) Konwencji o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach wojskowych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwarta w Genewie do podpisania dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U. z 1978 r. poz. 132);
- 3) Konwencji bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych, sporządzonej w Bazylei dnia 22 marca 1989 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 88), oraz
- 4) Konwencji o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, podpisanej w Genewie dnia 18 maja 1977 r. (Dz. U. z 1977 r. poz. 132).

Wiodącym aktem prawnym regulującym problematykę ochrony środowiska jest ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, z późn. zm.).

Działalność Ministerstwa Obrony Narodowej w zakresie ochrony środowiska polega na minimalizacji stopnia degradacji środowiska związanego z funkcjonowaniem sił zbrojnych. Ochrona środowiska w Siłach Zbrojnych RP, z uwagi na

interdyscyplinarność i wielopłaszczyznowość, traktowana jest jako wyodrębniony podsystem funkcjonujący w strukturach MON. Rozwój i funkcjonowanie tego podsystemu opiera się na następujących zasadach:

- ochrona środowiska i jego zasobów jest zadaniem każdego żołnierza i pracownika resortu,
- organizacja ochrony środowiska jest zadaniem dowódców wszystkich szczebli Sił Zbrojnych oraz kierowników innych jednostek organizacyjnych resortu obrony narodowej,
- w procesie szkolenia wojsk oraz planowania i realizacji innych zadań stosuje się zasadę minimalizowania negatywnego oddziaływania na środowisko,
- racjonalnym korzystaniu z zasobów naturalnych,
- edukacji ekologicznej, która jest integralnym elementem każdej formy szkolenia i wychowywania w Siłach Zbrojnych RP,
- Siły Zbrojne RP służą pozytywnym przykładem dla otoczenia w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Realizacja celów i strategii ochrony środowiska w sektorze obronnym opiera się na następujących elementach:

- minimalizacji degradacji środowiska powodowanej działalnością bieżącą,
- zapobieganiu degradacji w przyszłości - również w wymiarze legislacyjnym,
- likwidacji powstałych w przeszłości szkód ekologicznych,
- zapewnieniu odpowiednich środków finansowych na realizację przez sektor obronny celów ekologicznych,
- kontroli realizacji działań proekologicznych⁷.

---

7. W tym celu wydano szereg aktów prawnych, w tym Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 marca 2016 r. w sprawie przestrzegania przepisów o ochronie środowiska w komórkach i jednostkach

Co roku sporządzane są informacje o stanie środowiska na terenach będących w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej oraz o spełnianiu przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych RP wymagań ochrony środowiska, w tym m.in.:

- zbiorcze zestawienie wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do powietrza, wielkości poboru wody i ilości odprowadzanych ścieków, i wielkości ponadnormatywnej emisji hałasu,
- założenia do systemu zbioru informacji o obiektach infrastruktury mających istotny wpływ na środowisko jako podstawy do tworzenia centralnej bazy danych o takich obiektach użytkowanych przez resort obrony narodowej,
- założenia do systemu zbioru informacji o odpadach niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne.

5.2. Ochrona dóbr kultury

Polska jest Stroną Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanymi w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 1957 r. poz. 212), a także Drugiego protokołu sporządzonego w Hadze dnia 26 marca 1999 r. do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248).

Podstawą - tworzonego w czasie pokoju - systemu środków bezpieczeństwa wobec przewidywalnych następstw konfliktu zbrojnego jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.). Na podstawie ww. delegacji ustawowej minister właściwy ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydał rozporządzenie z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 r. poz. 2153), które zobowiązuje organy administracji publicznej odpowiednich stopni i kierowników jednostek

---

organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo przez niego nadzorowanych (Dz. U. poz. 327) oraz rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 sierpnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania instrukcji szkoleniowej w zakresie zapewnienia wymogów ochrony zwierząt oraz roślin w toku szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na poligonach (Dz. U. poz. 1157).

organizacyjnych posiadających zabytki do planowania, przygotowania i realizacji przedsięwzięć - zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich - mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem w razie konfliktu zbrojnego i w innych sytuacjach kryzysowych.

Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, wykonywane są w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki. Równocześnie ww. plany sporządzane są także na poziomie krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wskazują stan zasobu podlegającego ochronie, opisują potencjalne zagrożenia, wskazują zakres działań, sposób realizacji zadań, a także określają niezbędne siły i środki oraz czas i koszty ich wdrożenia. Dokumenty te podlegają corocznej aktualizacji. Realizację zadań w obszarze ochrony zabytków powierzono Wojewódzkim Urzędowi Ochrony Zabytków, w strukturze których wyodrębniono stanowiska ds. ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zakres zadań realizowanych na tych stanowiskach obejmuje w szczególności: opracowanie i aktualizowanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; uzgadniania planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na szczeblu powiatu, gminy oraz jednostek organizacyjnych zobowiązanych do wykonania planów ochrony; prowadzenia czynności kontrolnych na terenie województwa w obszarze bezpieczeństwa zabytków; prowadzenie działalności szkoleniowej, informacyjnej i edukacyjnej; udział w ćwiczeniach i szkoleniach obronnych oraz zadaniach dotyczących zarządzania kryzysowego, których organizatorem jest wojewoda lub organ samorządu terytorialnego.

Niezmiennie, zgodnie z Rezolucją II do Konwencji Haskiej z 1954 r. w Rzeczypospolitej Polskiej funkcjonuje - powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. Nr 102, poz. 1066) organ doradczy i pomocniczy Rady Ministrów.

Wzór znaku Konwencji Haskiej oraz zasady umieszczania na obiektach wpisanych do rejestru zabytków, w dalszym ciągu określone są w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

(Dz. U. z 2004 r. poz. 259, z późn. zm.). Ponadto znak określony Konwencją Haską z 1954 r. umieszcza się na obiektach stanowiących dziedzictwo kultury zobowiązanych do sporządzenia planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz opakowaniach przeznaczonych do ewakuacji zabytków ruchomych. Wzór znaku oraz zasady umieszczania zostały określone w załączniku do ww. rozporządzenia Ministra Kultury.

Postanowienia zapewniające przestrzeganie norm prawa międzynarodowego w zakresie ochrony dóbr kultury zostały zawarte także w Decyzji Nr 72/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 marca 2014 r. w sprawie przestrzegania zasad ochrony dóbr kulturalnych w resorcie obrony narodowej (Dz. U. MON z 2014 r. poz. 83).

W dniu 11 lipca 2019 r. podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy Ministrem Obrony Narodowej oraz Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w wyniku którego utworzono Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu.⁸

W strukturze organizacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej znajduje się komórka organizacyjna odpowiedzialna za realizację zadań na rzecz rozpowszechniania w resorcie wiedzy w zakresie ochrony dóbr kulturalnych, w szczególności postanowień konwencyjnych i przepisów prawa krajowego. W celu zapoznania żołnierzy Wojska Polskiego z postanowieniami dotyczącymi ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego zorganizowane zostały także specjalistyczne szkolenia z zakresu ochrony dziedzictwa kultury dla pododdziałów przygotowujących się do misji wojskowych. Na potrzeby realizacji zadań w ramach misji wojskowej w Afganistanie zostało wydane przez MON wydawnictwo „Dziedzictwo kultury Afganistanu. Prawne i organizacyjne aspekty ochrony”.

Cyklicznie, od 2021 r., Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu organizuje i prowadzi warsztaty na temat „Ochrona dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych” z udziałem Sił Zbrojnych RP, przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków oraz przedstawicieli administracji publicznej szczebla wojewódzkiego. Celem warszta-

---

8. Decyzja nr 166/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 22 października 2019 r. w sprawie utworzenia Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu.

tów jest przede wszystkim doskonalenie procedur użycia sił i środków wydzielanych z Sił Zbrojnych RP do ochrony i ewakuacji dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych oraz współdziałanie z ogniwami pozamilitarnymi. Wnioski z warsztatów stanowią rekomendacje w zakresie zwiększenia efektywności oddziaływania Sił Zbrojnych RP w obszarze ochrony dóbr kultury oraz są uwzględniane w ramach systemu wymiany doświadczeń, a także stanowią podstawę do aktualizacji programów szkolenia w obszarze ochrony dóbr kultury.

W prawie polskim sankcje wobec osób, które w czasie działań zbrojnych dopuściły się naruszeń postanowień Konwencji Haskiej, określają przepisy rozdziału XVI ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, dotyczące przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych. Wprowadzenie tych postanowień do k.k. czyni zadość wymaganiom art. 28 Konwencji, zobowiązującej Państwa-Strony do wprowadzenia do swoich systemów prawa karnego sankcji za czyny stanowiące naruszenie Konwencji. Niezależnie od obywatelstwa oraz niezależnie od tego, czy przestępstwo zostało popełnione na terytorium innego państwa, k.k. pozwala na ściganie sprawcy.

Ponadto, w Polsce obowiązuje Porozumienie pomiędzy Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Szefem Krajowej Administracji Skarbowej, Komendantem Głównym Policji oraz Komendantem Głównym Straży Granicznej z dnia 7 lutego 2020 r. w sprawie współdziałania w zwalczaniu nielegalnego wywozu za granicę lub przywozu z zagranicy zabytków, w którym Strona polska dała wyraz zdecydowanej woli zwalczania także nielegalnego przywozu dóbr kultury. Ma to istotne znaczenie w przypadku usiłowania nielegalnego przywozu zabytków z terenu działań wojennych.

W dniu 8 lutego 2018 r. zostało podpisane Porozumienie pomiędzy Generalnym Konserwatorem Zabytków a Komendantem Głównym Policji w sprawie współdziałania w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom oraz innym dobrom kultury.

Mając na uwadze konieczność zapewnienia zabytkom wysokiego poziomu ochrony i bezpieczeństwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej, w 2002 r. przy Komendancie Głównym PSP utworzono jako pierwszą Radę Programową do spraw Ochrony Dóbr Kultury przed Nadzwyczajnymi Zagrożeniami, która w 2021 r. została przekształcona w Radę Ochrony Dóbr Kultury. Rada Ochrony Dóbr Kultury Komendanta Głównego PSP w obecnym składzie ukonstytuowała się w maju

2022 r. na podstawie decyzji Komendanta Głównego PSP i jest jego stałym organem opiniodawczo-doradczym w sprawach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego w razie wystąpienia zdarzeń zagrażających temu dziedzictwu, ze szczególnym uwzględnieniem pożarów, miejscowych zagrożeń, klęsk żywiołowych i katastrof, a także sytuacji kryzysowych, kryzysów polityczno-militarnych i konfliktów zbrojnych. W skład Rady wchodzi przedstawiciele Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej, Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, Szkoły Głównej Służby Pożarniczej oraz innych instytucji i organizacji właściwych w sprawach dziedzictwa kulturowego takich jak: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Rada od początku swojej działalności opracowuje i formułuje wnioski oraz rekomendacje mające na celu między innymi: uzyskanie optymalnego poziomu ochrony dziedzictwa kulturowego, efektywne wdrażanie zarządzania ryzykiem w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego, inicjowanie kierunków i tematów prac naukowych, badawczo-rozwojowych i innowacyjnych oraz analiz i opracowań eksperckich w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego, doskonalenie procesu planowania, realizacji oraz ewaluacji planów ochrony zabytków, a także efektywne upowszechnianie wiedzy z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dzięki dotychczasowemu zaangażowaniu członków Rad działających przy Komendancie Głównym PSP udało się m. in. zorganizować trzy duże przedsięwzięcia, których wiodącym tematem była ochrona dóbr kultury w szczególności przed nadzwyczajnymi zagrożeniami. W dniach 18-20 września 2019 r. w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja „Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń”. Wydarzenie to zorganizował Komendant Główny PSP, Szkoła Aspirantów PSP w Krakowie, we współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polskim Komitetem Błękitnej Tarczy oraz innych podmiotów realizujących zadania ochrony dóbr kultury na terenie Krakowa. W dniach 25-26 listopada 2021 r. w Krakowie zorganizowana została międzynarodowa konferencja naukowa „Ochrona dziedzictwa kultury na wypadek szczególnych zagrożeń - zagrożenia klimatyczne, środowiskowe, pandemiczne i pożarowe. Dobre praktyki”. W organizacji konferencji pod honorowym patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Komendanta Głównego PSP uczestniczyło Biuro Ochrony Ludności we współpracy z Archiwum Państwowym, Polskim Komitetem Błękitnej Tarczy, Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie, Szkołą Aspirantów PSP w Krakowie - Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha”. Konferencja skierowana była

do właścicieli i zarządców obiektów zabytkowych, osób zajmujących się ochroną zabytków, przedstawiciele służb ratowniczych i ochrony, osób zainteresowanych bezpieczeństwem osób i mienia, wykorzystaniem nowoczesnej techniki w zabezpieczeniu zabytków oraz przedstawiciele instytucji rządowych i samorządowych zajmujących się prezentowaną tematyką.

W dniach 22–23 listopada 2022 r. we Wrocławiu Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu zorganizował konferencję naukową na temat „Ochrona dóbr kultury w działaniach Sił Zbrojnych RP w kraju i poza jego granicami”, którą patronatem honorowym objął Minister Obrony Narodowej oraz Polski Komitet do spraw UNESCO. Tematem przewodnim konferencji była rola komponentu militarnego w działalności na rzecz ochrony dóbr kultury w ostatnich latach oraz wnioski z udziału Sił Zbrojnych RP w misjach poza granicami państwa. Konferencja stała się platformą wymiany doświadczeń i wiedzy pomiędzy resortem obrony narodowej a środowiskiem cywilnym, zaangażowanym w ochronę dóbr kultury.

W dniach 12–13 września 2023 r. we Wrocławiu Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu zorganizował konferencję naukową na temat „Archeologia pól bitewnych” mającą na celu podniesienie świadomości w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego w postaci pól bitewnych, stanowiących zasoby nieodnawialne, ograniczone oraz narażone zarówno na negatywny wpływ warunków naturalnych jak i działalności człowieka.

W dniu 21 listopada 2023 r. we Wrocławiu Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu zorganizował konferencję naukową na temat „Ewolucja pojęć w ochronie dóbr kultury” mającą na celu analizę pojęć stosowanych w ochronie dóbr kultury oraz znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje potrzeba ewolucji i poszerzenia podstawowych definicji w tym zakresie, by skutecznie zabezpieczyć dziedzictwo kulturowe.

W dniach 26–28 września 2023 r. w Krakowie zorganizowane zostało Międzynarodowe Forum „Bezpieczne zbiory—bezpieczne dziedzictwo. Muzea, biblioteki, archiwa w obliczu zagrożeń.” Organizatorami wydarzenia było Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Archiwa Państwowe, Polski Komitet Błękitnej Tarczy oraz Komenda Główna PSP przy wiodącej roli Biura Ochrony Ludności. Forum towarzyszyły konferencje i warsztaty w Archiwum Narodowym w Krakowie, Muzeum Narodowym w Krakowie, Bibliotece Jagiellońskiej, a także

konferencja naukowa „Bezpieczeństwo obiektów zabytkowych oraz zbiorów muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych – ochrona przed nadzwyczajnymi zagrożeniami”. Forum i konferencja, stanowią kolejne kroki w zacieśnianiu współpracy pomiędzy różnymi podmiotami dla ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego dla przyszłych pokoleń.

Ponadto, przedstawiciele Komendy Głównej PSP, w ramach bieżącej współpracy z Zarządem Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża, uczestniczą corocznie w szkoleniach i kursach organizowanych w ramach Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych w Radziejowicach, gdzie jednym z zagadnień jest ochrona dóbr kultury w konfliktach zbrojnych.

5.3. Ochrona szpitali cywilnych i wojskowych

Obowiązek ochrony szpitali cywilnych i wojskowych wynika wprost z postanowień międzynarodowego prawa humanitarnego i oznacza m.in. obowiązek poszanowania jednostek medycznych, do których należą również szpitale (bez dokonywania rozróżnienia na szpitale cywilne i wojskowe) i zakaz ich atakowania, pod warunkiem, że nie są one wykorzystywane, poza ramami swej funkcji humanitarnej, do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela (art. 27 Regulaminu do Konwencji dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej z 1907 r. art. 19 KG I, art. 12 PD I). Poszanowanie należne medycznym jednostkom organizacyjnym oznacza, że nie wolno ingerować w ich medyczną działalność osobom i władzom z zewnątrz w sposób, który mógłby zakłócić ich pracę i proces leczenia. Ochronie przed atakami służy obowiązek dołożenia należytej staranności, aby obiekty medyczne były rozmieszczane z dala od obiektów wojskowych, by nie narażać ich na niebezpieczeństwo w trakcie ataków nieprzyjaciela. Dodatkowo, w celu urealnienia, a także ukazania na zewnątrz uprawnień do szczególnej ochrony, jednostki medyczne mogą być oznaczane znakiem ochronnym przewidzianym przez przepisy Konwencji genewskich oraz Protokołów dodatkowych, takim jak np. znak czerwonego krzyża. Użycie tych znaków powinno być poddane kontroli państwa. Kwestie te określa wspomniana wyżej Norma Obronna NO-02-A032:2009 Emblemat genewski - Umieszczanie i maskowanie na obiektach medycznych na lądzie.

W międzynarodowym prawie humanitarnym brak jest normy, która w sposób kategoryczny nakładałaby na państwa obowiązek oznaczania jednostek medycznych znakiem rozpoznawczo-ochronnym. Nie stanowi więc naruszenia prawa

sytuacja, w której jednostki medyczne nie byłyby oznaczone przy użyciu znaków ochronnych. Należy jednocześnie podkreślić, że zakaz atakowania tego typu obiektów ma charakter absolutny, przez co atakowanie jednostek medycznych pod pretekstem, że ze względu na brak zastosowania znaków ochronnych nie korzystają one z należnej ochrony, należałoby potraktować jako zbrodnię wojenną, zgodnie z art. 8 ust. 2 lit b pkt XXIV Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego.

5.4. Ochrona obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły

Międzynarodowe prawo humanitarne przewiduje ogólny zakaz czynienia przedmiotem ataków budowli lub urządzeń zawierających niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapór, grobli i elektrowni atomowych, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli ataki te mogłyby spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej (art. 56 ust. 1 PD I, art. 15 PD II). Ochrona ta nie ma jednakże charakteru bezwzględnego i ustaje wówczas, gdy obiekty lub instalacje są wykorzystywane do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy ataki te są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować przerwanie wsparcia. W przypadku ustania ochrony, strona atakująca ma obowiązek zastosowania możliwych środków ostrożności dla uniknięcia wyzwolenia niebezpiecznych sił. Obowiązkiem strony atakowanej jest powstrzymanie się od rozmieszczania celów wojskowych w pobliżu budowli lub urządzeń zawierających niebezpieczne siły. Obowiązek ten nie dotyczy jednak urządzeń, których jedynym celem jest obrona budowli lub urządzeń chronionych. Strony konfliktu mogą zawierać między sobą szczegółowe porozumienia służące zapewnieniu dodatkowej ochrony budowlom lub urządzeniom zawierającym niebezpieczne siły, a ponadto oznaczyć dobra chronione za pomocą specjalnego znaku, składającego się z grupy trzech kół jasnopomarańczowych na jednej osi, zgodnie z treścią art. 16 załącznika I do PD I.

Problematykę związaną z ochroną obiektów i instalacji zawierających niebezpieczne siły w rozumieniu art. 56 PD I regulują, w szczególności, następujące akty prawne:

- ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248), która określa m.in. zasady militaryzacji i ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, organizowanie zadań

realizowanych przez przedsiębiorców na rzecz Sił Zbrojnych, a także realizację świadczeń szczególnych na rzecz obrony;

- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 2022 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz. U. z 2022 r. poz. 880), które określa kategorie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, a także zadania w zakresie ich szczególnej ochrony oraz właściwość organów państwowych w tych sprawach.

5.5. Miejscowości i strefy pod szczególną ochroną

Konwencje genewskie oraz PD I przewidują możliwość utworzenia kilku rodzajów stref i miejscowości podlegających szczególnej ochronie, głównie w przypadku międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Są to:

- *Strefy sanitarne i strefy bezpieczeństwa* – przewidziane w artykule 23 KG I i w art. 14 KG IV oraz w załącznikach nr I do tych Konwencji. Ich celem jest zapewnienie ochrony rannym i chorym żołnierzom oraz personelowi udzielającemu im pomocy i zarządzającemu strefami (KG I), a także rannym i chorym cywilom, osobom niepełnosprawnym, w podeszłym wieku, dzieciom poniżej 15 r. życia, kobietom ciężarnym i matkom dzieci poniżej 7 lat (KG IV). Strefy takie mogą być tworzone zarówno w czasie pokoju, jak i po rozpoczęciu konfliktu zbrojnego, ale ich rzeczywista ochrona jest uzależniona od porozumień zawieranych między stronami konfliktu.
- *Strefy zneutralizowane* – przewidziane w art. 15 KG IV. Ich celem jest zapewnienie ochrony przed skutkami działań zbrojnych rannym i chorym żołnierzom oraz cywilom. W przypadku konfliktu międzynarodowego utworzenie podobnych stref dla cywilów przewiduje art. 3 wspólny dla czterech Konwencji genewskich z 1949 r. Strefy takie mogą być tworzone podczas konfliktu zbrojnego na podstawie porozumienia zawartego przez strony konfliktu.
- *Miejscowości niebronione* – przewidziane w art. 59 PD I. Ich celem jest zapewnienie ochrony ludności cywilnej w miejscu jej zamieszkania, w związku z lokalizacją takiej miejscowości w pobliżu lub wewnątrz strefy walk. Status miejscowości niebronionej wynika z oświadczenia wydanego przez jedną ze

stron toczącego się konfliktu zbrojnego (jeśli spełnione są wszystkie warunki określone szczegółowo w art. 59) lub z porozumienia stron konfliktu (jeśli niektóre warunki z art. 59 nie zostały spełnione).

- *Strefy zdemilitaryzowane* – przewidziane w art. 60 PD I. Podobnie jak w przypadku miejscowości niebronionych, celem stref zdemilitaryzowanych jest zapewnienie ochrony ludności cywilnej w miejscu jej zamieszkania. Są one tworzone na podstawie porozumienia stron, przy czym lokalizacja strefy może być określona jednostronnie już w czasie pokoju.

Kodeks karny z 1997 r. penalizuje naruszenia przepisów chroniących wymienione strefy i miejscowości przed atakiem. Art. 122 § 1 k.k. przewiduje „Kto w czasie działań zbrojnych atakuje miejscowość lub obiekt niebroniony, strefę sanitarną, zdemilitaryzowaną lub zneutralizowaną albo stosuje inny sposób walki zakazany przez prawo międzynarodowe, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.”

5.6. Zarząd grobów

Kwestię organizacji cmentarzy oraz pochówku osób zmarłych reguluje ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2023 r. poz. 887, z późn. zm.). Art. 10 przedmiotowej ustawy wskazuje, że prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym, stosownie do przepisów prawa wojskowego.

Aktem prawnym związanym z nadzorem i opieką nad mogiłami i cmentarzami wojennymi jest ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337), która nakłada na organy Rzeczypospolitej Polskiej obowiązek pielęgnowania i otaczania należnym szacunkiem i powagą grobów wojennych, bez względu na narodowość i wyznanie osób w nich pochowanych oraz formacje, do których osoby te należały.

Zagadnienia związane z przeniesieniem zwłok lub ich szczątków do innego grobu (w tym także poza granicami państwa) regulują art. 4 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych oraz art. 14 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, a także wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 grudnia 2007 r. w sprawie wydawania

pozwoleń i zaświadczeń na przewóz zwłok i szczątków ludzkich (Dz. U. z 2007 r. poz. 1866). Procedurę pochówku w trakcie konfliktu zbrojnego ustanawia Norma Obronna NO-02-A053:2004 Działania wojenne – Procedury pochówku poległych i zmarłych, wprowadzona decyzją Nr 14/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 marca 2024 r. w sprawie zatwierdzenia i wprowadzenia do stosowania dokumentów normalizacyjnych dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa. Norma ta określa procedury nagłego pochówku poległych (oznaczających osobę ranną w walce, która zmarła w wyniku odniesionych ran albo innych obrażeń przed udzieleniem pomocy przez personel medyczny) i zmarłych na lądzie żołnierzy własnych, wojsk sojusznicznych oraz żołnierzy strony przeciwnej. Zawiera ponadto zasady postępowania z poległymi lub zmarłymi na morzu oraz ze zmarłymi osobami cywilnymi należącymi do sił zbrojnych, ale nie biorącymi udziału w działaniach wojennych. Dokument ten zawiera postanowienia w zakresie ogólnych zasad pochówku (zachowanie higieny i działania przeciwepidemicznego, zabezpieczenia zwłok przed padlinożernymi zwierzętami i ptakami, ochrony zwłok przed profanacją i ograbieniem, umożliwienia dokonania ekshumacji i identyfikacji zwłok, niedopuszczenia do skażenia środowiska naturalnego przez kontakt ze zwłokami lub szczątkami skażonymi w wyniku użycia broni jądrowej, biologicznej lub chemicznej), wyboru miejsca pochówku, oznaczania mogił, postępowania ze zwłokami (ze szczególnym uwzględnieniem procedury postępowania ze zmarłymi lub poległymi na skutek użycia broni masowego rażenia), sporządzania raportu z pochówku, a także wskazania dotyczące rzeczy osobistych i tabliczek tożsamości. Norma zawiera także wykaz stosownych postanowień Konwencji genewskich z 1949 r. i ich Protokołów dodatkowych dotyczących poległych i zmarłych w czasie działań wojennych.

Rozdział 6

Odpowiedzialność za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego

6.1. Regulacje prawnokarne dotyczące naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego

Przez długi okres przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne nie były uregulowane w sposób całościowy w prawie polskim. W dawniejszym polskim ustawodawstwie karnym penalizowane były w pewnym zakresie zbrodnie wojenne (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. - Kodeks karny wojskowy, Dz. U., poz. 765). Poszerzenie zakresu odpowiedzialności karnej na tego rodzaju przestępstwa nastąpiło w: dekrete Prezydenta RP z dnia 30 marca 1943 r. o odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne (Dz. U. poz. 6) przewidującym kary za najpoważniejsze naruszenia prawa międzynarodowego na szkodę Państwa Polskiego, polskiej osoby prawnej lub obywatela polskiego, dekrete z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego, tzw. dekret sierpniowy (Dz. U. poz. 16) oraz Kodeksie karnym Wojska Polskiego z 23 września 1944 r. (Dz. U. poz. 27). Próba wprowadzenia do Kodeksu karnego z 1969 r. (Dz. U. poz. 94) rozdziału „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości i stosunkom międzynarodowym” nie powiodła się. Podczas prac sejmowych nad projektem kodeksu usunięto ten rozdział planując uregulowanie tej materii w odrębnej ustawie, której jednak nie uchwalono. Dopiero w wyniku kodyfikacji prawa karnego wprowadzono do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny nowy rozdział XVI „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne” regulujący omawianą problematykę w sposób całościowy. Rozdział XVI dotyczy kilku przedmiotów ochrony: pokoju międzynarodowego (art. 117), podstawowych praw człowieka (art. 118, art. 118a i art. 119), zasad wytwarzania i postępowania ze środkami masowej zagłady i innymi środkami walki (art. 120 i art. 121) oraz głównych norm prowadzenia działań wojennych i postępowania w czasie konfliktu zbrojnego (art. 122-126). Podział występujący w tytule rozdziału XVI k.k., nawiązuje do Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze (tj. Porozumienia międzynarodowego w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej,

podpisanego w Londynie dnia 8 sierpnia 1945 r. (Dz. U.1947, poz. 367), która w art. VI definiuje zbrodnie przeciw pokojowi, zbrodnie wojenne oraz zbrodnie przeciw ludzkości. Rozdział XVI obejmuje przestępstwa o najwyższym ładunku społecznej szkodliwości, co odzwierciedlają surowe sankcje grożące za popełnienie tych przestępstw.

Wybór sposobu implementacji do prawa polskiego przepisów dotyczących naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego przesądził o kształcie nowych przepisów. Dotyczy to w szczególności odejścia od kazuistycznego opisu niedozwolonych metod i środków walki charakterystycznego dla międzynarodowego prawa humanitarnego. Kodeks karny kwestie te reguluje w sposób syntetyczny odsyłając do zakazów określonych w prawie międzynarodowym. Warto też podkreślić, że przepisy Rozdziału XVI k.k. dotyczące przestępstw wojennych nie rozróżniają między międzynarodowymi a wewnętrznymi konfliktami zbrojnymi, co pozwala uznać, że dotyczą obu rodzajów konfliktów.

Przegląd stanu implementacji do prawa polskiego przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego dokonany przed wprowadzeniem do k.k. rozdziału XVI nie uwzględnił przepisów Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego z dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. 2003, poz. 708), dalej: Statut, gdyż umowa ta nie była jeszcze wówczas przez Polskę przyjęta. Statut nie jest typową umową karnoprawną i nie zawiera przepisów nakładających na Państwa-Strony obowiązku karania przestępstw nim objętych, formułuje jedynie zakres przestępstw podlegających jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego. Mając jednak na uwadze, że definicje zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych określone w Statucie stanowią obecnie akceptowany standard w prawie międzynarodowym, w Ministerstwie Sprawiedliwości został opracowany projekt zmiany k.k., którego celem była implementacja do prawa polskiego przestępstw objętych Statutem. Ustawa nowelizująca k.k. została przyjęta w dniu 20 maja 2010 r. weszła w życie z dniem 8 września 2010 r. Na mocy wspomnianej ustawy nowelizującej wprowadzono art. 118 a do k.k., odpowiadający zakresowi art. 7 Statutu, uzupełniono katalog przestępstw wojennych określonych w art. 8 Statutu (art. 122, art. 124, art. 125 k.k.) oraz poszerzono zakres odpowiedzialności dowódców wojskowych i innych zwierzchników zgodnie z brzmieniem art. 28 Statutu (art. 126 b k.k.).

6.2. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni wojennych - tzw. poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I

Na podstawie odpowiednio artykułów 49/50/129/146 czterech Konwencji genewskich Państwa-Strony „zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły albo wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń Konwencji genewskich”. Na podstawie k.k. kryminalizowane są następujące „poważne naruszenia” Konwencji genewskich:

a) umyślne zabójstwa – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 1 k.k.:

- Art. 123. [Zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej]

§ 1. *Kto, naruszając prawo międzynarodowe, dopuszcza się zabójstwa wobec:*

- 1) osób, które składając broń lub nie dysponując środkami obrony poddały się,
- 2) rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub osób duchownych,
- 3) jeńców wojennych,
- 4) ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

b) tortury i nieludzkie traktowanie, w tym eksperymenty – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 k.k.:

- Art. 123. [Zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej]

§ 2. *Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochraniającej swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.*

c) umyślne powodowanie wielkich cierpień lub poważnych uszkodzeń ciała i szkód na zdrowiu – kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 i 124 k.k.:

- Art. 123. [Zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej]

§ 2. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, powoduje u osób wymienionych w § 1 ciężki uszczerbek na zdrowiu, poddaje te osoby torturom, okrutnemu lub nieludzkiemu traktowaniu, dokonuje na nich, nawet za ich zgodą, eksperymentów poznawczych, używa ich do ochraniań swoją obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów lub zatrzymuje jako zakładników, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

- Art. 124. [Inne przestępne naruszenie prawa międzynarodowego]

§ 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygasłe, zawieszane lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

d) rozległe niszczenia i przywłaszczenia mienia, nieuzasadnione koniecznością wojskową i dokonane bezprawnie i rozmyślnie – kryminalizowane na podstawie art. 125 k.k.:

- Art. 125. [Zamach na mienie lub dobra kultury]

§ 1. Kto, na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera

lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

e) zmuszanie jeńca wojennego lub osoby cywilnej do służby w siłach zbrojnych strony wrogiej (hostile power) – kryminalizowane na podstawie art. 124 § 1 k.k.:

- Art. 124. [Inne przestępne naruszenie prawa międzynarodowego]

§ 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygasłe, zawieszane lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

f) umyślne pozbawianie jeńca wojennego lub osoby cywilnej prawa do rzetelnego procesu prowadzonego w normalnym trybie – kryminalizowane na podstawie art. 124 § 1 k.k.:

- Art. 124. [Inne przestępne naruszenie prawa międzynarodowego]

§ 1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, zmusza osoby wymienione w art. 123 § 1 do służby w nieprzyjacielskich siłach zbrojnych lub do uczestnictwa w działaniach zbrojnych skierowanych przeciwko własnemu krajowi, stosuje kary cielesne, przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza te osoby do obcowania płciowego, poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, dopuszcza się zamachu na

godność osobistą, w szczególności poniżającego i upokarzającego traktowania, pozbawia wolności, pozbawia prawa do niezawisłego i bezstronnego sądu albo ogranicza prawo tych osób do obrony w postępowaniu karnym, ogłasza prawa lub roszczenia obywateli strony przeciwnej za wygasłe, zawieszane lub niedopuszczalne do dochodzenia przed sądem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

g) kierowanie ataków przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym - kryminalizowane na podstawie art. 122 k.k.:

- Art. 122. [Niedopuszczalne sposoby lub środki walki]

§ 1. Kto w czasie działań zbrojnych atakuje miejscowość lub obiekt niebroniony, strefę sanitarną, zdemilitaryzowaną lub zneutralizowaną albo stosuje inny sposób walki zakazany przez prawo międzynarodowe, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w czasie działań zbrojnych stosuje środek walki zakazany przez prawo międzynarodowe.

h) przeprowadzanie ataku bez rozróżnienia, dotyczącego ludność cywilną lub obiekty o charakterze cywilnym - kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.

i) przeprowadzanie ataku na obiekty zawierające niebezpieczne siły - kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.

j) kierowanie ataków przeciwko niebronionym miejscowościom oraz strefom zdemilitaryzowanym - kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.

k) kierowanie ataków przeciwko osobie ze świadomością, że jest to osoba wyłączona z walki (hors de combat) - kryminalizowane na podstawie cyt. wyżej art. 122 k.k.:

- Art. 122 § 1 wymienia wprost jedynie niektóre obiekty chronione, w pozostałym zakresie odwołując się do sposobów (metod) walki zakazanych przez prawo międzynarodowe. W doktrynie prawa międzynarodowego karnego wyróżnia się zabronione metody i środki walki. Wszystkie wymienione

w pkt g-k czyny zaliczane są do zabronionych metod walki.

- l) nieuzasadnione opóźnianie repatriacji jeńców wojskowych lub osób cywilnych – kryminalizowane na podstawie art. 124 k.k.
- m) praktyki apartheidu oraz inne nieludzkie oraz poniżające praktyki oparte na dyskryminacji rasowej - kryminalizowane na podstawie art. 119 § 1, 123 § 2 k.k.:
  - Art. 119. § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
- n) bezprawna deportacja lub przesiedlenie osób cywilnych - kryminalizowane na podstawie art. 124 k.k.
- o) zatrzymywanie zakładników - kryminalizowane na podstawie art. 123 § 2 k.k.
- p) kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznanym, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia - kryminalizowane na podstawie art. 125 k.k.:
  - Art. 125. [Zamach na mienie lub dobra kultury]
    - § 1. Kto, na obszarze okupowanym, zajęтым lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza, zabiera lub przywłaszcza mienie albo dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
    - § 2. Jeżeli czyn dotyczy mienia znacznej wartości albo dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

Określone w k.k. przestępstwa wojenne są przestępstwami powszechnymi co oznacza, że mogą być popełnione przez każdą osobę fizyczną. Odnosnie do moż-

liwości popełnienia przestępstw wojennych również przez zaniechanie - do przestępstw wojennych stosuje się w tym zakresie ogólne zasady obowiązujące w stosunku do pozostałych przestępstw. Oznacza to, że zastosowanie do nich będzie miał art. 2 k.k. W zależności od okoliczności popełnienia danego czynu zastosowanie może mieć również art. 18 § 3 (pomocnictwo przez zaniechanie):

- Art. 2. Odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega ten tylko, na kim ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia skutkowi.
- Art. 18 § 3. Odpowiada za pomocnictwo, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie, w szczególności dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji; odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnie obowiązkowi niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie.

6.3. Ustawodawstwo karne w zakresie przestępstw wojennych innych niż poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz Protokołu I

Kodeks karny kryminalizuje również inne - poza określonymi jako „poważne” - naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego. Są to:

- 1) wszelkie zakazane przez prawo międzynarodowe sposoby walki (art. 122),
- 2) wszelkie zakazane przez prawo międzynarodowe środki walki (art. 122),
- 3) używanie osób objętych ochroną przez międzynarodowe prawo humanitarne do ochrania swoję obecnością określonego terenu lub obiektu przed działaniami zbrojnymi albo własnych oddziałów (art. 123),
- 4) stosowanie kar cielesnych (art. 124),
- 5) pozbawianie osób wolności z naruszeniem międzynarodowego prawa humanitarnego (art. 124),

- 6) dopuszczanie się wobec osób objętych ochroną przez międzynarodowe prawo humanitarne zamachów na godność osobistą, w tym poniżające i upokarzające traktowanie (art. 124),
- 7) zmuszanie osób do uczestnictwa w działaniach wojennych skierowanych przeciwko własnemu krajowi (art. 124),
- 8) dokonywanie przemieszczeń ludności cywilnej (art. 124),
- 9) dopuszczenie się przestępstw seksualnych w odniesieniu do osób chronionych międzynarodowym prawem humanitarnym (art. 124),
- 10) ogłaszanie praw lub roszczeń obywateli strony przeciwnej za wygaśnię, zawieszony, lub niedopuszczalny do dochodzenia przed sądem (art. 124),
- 11) wcielanie albo werbowanie do sił zbrojnych osób poniżej 18 r. życia, albo używanie takich osób w działaniach zbrojnych (art. 124),
- 12) ograniczanie prawa osób chronionych przez międzynarodowe prawo humanitarne do obrony w postępowaniu karnym (art. 124),
- 13) używanie podczas działań zbrojnych niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża, Czerwonego Półksiężycy, znaku ochronnego dla dóbr kultury lub innego znaku chronionego przez prawo międzynarodowe (art. 126),
- 14) posługiwanie się w czasie działań zbrojnych flagą państwową lub oznaką wojskową nieprzyjaciela, państwa neutralnego albo organizacji lub komisji międzynarodowej (art. 126).

6.4. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni ludobójstwa

Zbrodnia ludobójstwa została zdefiniowana w art. 118 k.k.:

- Art. 118. [Ludobójstwo]

§ 1. Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, w celu określonym w § 1, stwarza dla osób należących do takiej grupy warunki życia grożące jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje środki mające służyć do wstrzymania urodzeń w obrębie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej należącym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

Przepisy art. 118 § 1-2 realizują zobowiązania wynikające z Konwencji ONZ z dnia 9 grudnia 1948 r. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa (Dz.U. z 1952 r. poz. 9). Definicja zbrodni ludobójstwa w prawie polskim jest szersza od definicji konwencyjnej. Art. 118 obejmuje, poza grupami określonymi w konwencji z 1948 r. także grupy polityczne i grupy o określonym światopoglądzie. Ludobójstwo, zwane też eksterminacją, jest najcięższą zbrodnią, zagrożoną karą nie krótszą od 12 lat pozbawienia wolności, albo karą dożywotniego pozbawienia wolności. Podmiotem omawianej zbrodni we wszystkich jej odmianach może być nie tylko sprawca wykonawczy, lecz wchodzi tu w grę wszystkie formy udziału w przestępstwie - w tym sprawstwo kierownicze i sprawstwo polecające, co dotyczy w szczególności wydających takie polecenia (rozkazy) przywódców politycznych, dowódców jednostek wojskowych, policyjnych, paramilitarnych, komendantów obozów koncentracyjnych itp. Zgodnie z art. 126c § 1 k.k. karalne jest również czynienie przygotowań do zbrodni ludobójstwa we wszystkich wyżej opisanych formach. Art. 126 c został wprowadzony do k.k. na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2632, z późn. zm.). Przepis ten, oprócz karalności przygotowania do ludobójstwa, przewiduje karalność przygotowania do popełnienia innych zbrodni takich jak: wszczęcie lub prowadzenie wojny napastniczej (art. 117), udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności (art. 118a), stosowanie środków masowej zagłady (art. 120), prowadzenie działań wojennych w sposób niezgodny z prawem międzynarodowym (art. 122), zbrodnie wojenne przeciwko jeńcom wojennym lub ludności cywilnej (art. 123), inne przypadki naruszenia prawa międzynarodowego podczas prowadzenia działań zbrojnych (art. 124) oraz uszkodzenie lub przywłaszczenie dóbr kultury (art. 125).

- Art. 126c. [Przygotowania do przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych]

§ 1. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 117, art. 118 lub art. 120, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

§ 2. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 118a § 1 lub § 2, art. 122 lub art. 123, podlega karze pozbawienia wolności od r. do lat 10.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 124 § 1 lub art. 125, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

6.5. Ustawodawstwo karne w zakresie zbrodni przeciwko ludzkości

Ustawą z dnia 20 maja 2010 r.⁹ wprowadzono przestępstwo (art. 118a) odpowiadające zakresowi art. 7 Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego tj. zbrodniom przeciwko ludzkości.

- Art. 118a. [Zbrodnie przeciwko ludzkości]

§ 1. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) dopuszcza się zabójstwa,
- 2) powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka,
- 3) stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

---

9. Ustawa z dnia 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2010 r. Nr 98, poz. 626).

- 1) oddanie osoby w stan niewolnictwa lub utrzymuje ją w tym stanie,
- 2) pozbawia osobę wolności na czas przekraczający 7 dni lub ze szczególnym udręczeniem,
- 3) stosuje tortury lub poddaje osobę okrutnemu lub niehumanitarnemu traktowaniu,
- 4) dopuszcza się zgwałcenia albo stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp w inny sposób narusza wolność seksualną osoby,
- 5) stosując przemoc lub groźbę bezprawną powoduje zajście przez kobietę w ciążę w zamiarze wpłynięcia na skład etniczny grupy ludności lub dokonania innych poważnych naruszeń prawa międzynarodowego,
- 6) pozbawia osobę wolności i odmawia udzielenia informacji dotyczących tej osoby lub miejsca jej pobytu lub przekazuje nieprawdziwe informacje dotyczące tej osoby lub miejsca jej pobytu, w zamiarze pozbawienia takiej osoby ochrony prawnej przez dłuższy okres, podlega karze pozbawienia wolności od lat 5 do 25.

§ 3. Kto, biorąc udział w masowym zamachu lub choćby w jednym z powtarzających się zamachów skierowanych przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji:

- 1) naruszając prawo międzynarodowe zmusza osoby do zmiany ich zgodnego z prawem miejsca zamieszkania,
- 2) dopuszcza się poważnego prześladowania grupy ludności z powodów uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w szczególności politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, wyznaniowych lub z powodu bezwyznaniowości, światopoglądu lub płci, powodując pozbawienie praw podstawowych, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

Oprócz art. 118a odzwierciedlającego przestępstwa przeciwko ludzkości objęte art. 7 Statutu, w Rozdziale XVI k.k. poświęconym przestępstwom przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwom wojennym zawiera art. 119 określający przestępstwo polegające na użyciu przemocy lub groźby wobec osoby lub grupy osób z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, lub z powodu bezwyznaniowości. Przedmiotem ochrony z art. 119 są podstawowe wartości oraz prawa człowieka, a przede wszystkim prawo do życia i rozwijania wartości indywidualnych i odrębności grupowych.

- Art. 119 § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

6.6. Właściwość sądów

Prawo karne nie ogranicza odpowiedzialności za przestępstwa objęte rozdziałem XVI k.k. tj. przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne do sytuacji, w której sprawcą jest żołnierz. Przestępstwa objęte tym rozdziałem mają charakter powszechny, co oznacza, że mogą być popełnione przez każdego człowieka. W konsekwencji sprawy dotyczące tych przestępstw rozpatrywane są przez sądy powszechne, chyba że podlegają orzecznictwu sądów wojskowych. Należy zaznaczyć, że polskie prawo karne ewoluuje w kierunku niwelowania różnic w zakresie postępowania przed sądami wojskowymi oraz powszechnymi. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024, poz. 37, z późn. zm.) w sposób bardzo istotny ograniczył podmiotową właściwość sądów wojskowych. Sądy wojskowe przybliżono ustrojowo do sądownictwa powszechnego, pozostawiając odrębność tylko w zakresie niezbędnym uzasadnionym specyfiką wojska, a Minister Sprawiedliwości sprawuje kompleksowy nadzór administracyjno-organizacyjny nad ich działalnością. Postępowanie karne przed sądami wojskowymi odbywa się z zastosowaniem wszelkich gwarancji procesowych obowiązujących w procedurach stosowanych przed sądami powszechnymi i spełnia standardy międzynarodowe w tym zakresie.

6.7. Odpowiedzialność zwierzchników

Przełożony lub uprawniony do wydania rozkazu żołnierz starszy stopniem, wydając rozkaz, którego treścią jest popełnienie czynu zabronionego ponosi odpowiedzialność karną na podstawie art. 18 § 1 k.k. W sytuacji, gdy podwładny usiłował popełnić czyn zabroniony, rozkazodawca odpowiada jak za usiłowanie popełnienia takiego czynu (art. 22 § 1 k.k.). Przełożony może też niekiedy swoim zachowaniem zrealizować znamiona czynu zabronionego w formie dokonania, określonego w art. 231 § 1 k.k. Przełożonym jest nie tylko osoba pełniąca czynną służbę wojskową, lecz również osoba cywilna, której żołnierz jest służbowo podporządkowany.

- Art. 18. § 1. Odpowiada za sprawstwo nie tylko ten, kto wykonuje czyn zabroniony sam albo wspólnie i w porozumieniu z inną osobą, ale także ten, kto kieruje wykonaniem czynu zabronionego przez inną osobę lub wykorzystując uzależnienie innej osoby od siebie, poleca jej wykonanie takiego czynu.
- Art. 231. § 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od r. do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego w art. 28 przewiduje odpowiedzialność dowódców wojskowych i innych przełożonych za przestępstwa objęte Statutem, popełnione przez podwładnych pozostających pod ich faktyczną władzą i kontrolą. Taka odpowiedzialność ograniczona jest do sytuacji, gdy przełożony pomimo tego, że wiedział albo powinien był wiedzieć o tym, że podwładni popełniali bądź zmierzali do popełnienia tych przestępstw - nie podjął wszystkich niezbędnych środków w celu zapobieżenia przestępstwom. Wprawdzie Kodeks karny przewiduje konstrukcję pomocnictwa przez zaniechanie (art. 18 § 3), odpowiadającą zasadniczo zakresowi przepisu art. 28 Statutu, jednak odpowiedzialność ta ogranicza się jedynie do przestępstw umyślnych, natomiast art. 28 zakłada również odpowiedzialność dowódcy lub przełożonego, gdy po jego stronie zachodzi nieumyślność co do działań podejmowanych przez podwładnych. Wprowadzono zatem przepis szczególny (art. 126b), który dowódcę lub przełożonego dopuszczającego do popełnienia czynu zabronionego przez podwładnych, traktuje jako sprawcę tych zbrodni (a nie jak pomocnika) oraz przewiduje ich odpowiedzialność również za przestępstwa nieumyślne.

- Art. 126b. § 1. **Kto, nie dopełniając obowiązku należytej kontroli, dopuszcza do popełnienia czynu określonego w art. 117 § 3, art. 118, 118a, 119 § 1, art. 120–126a przez osobę pozostającą pod jego faktyczną władzą lub kontrolą, podlega karze określonej w tych przepisach.**

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

6.8. Działanie na rozkaz

Pojęcie rozkazu zdefiniowane jest w art. 115 § 18 k.k. Jest to polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem. Prawo do wydawania rozkazu wynika najczęściej z postanowień organizacyjnych, regulaminowych albo z upoważnienia nadanego w drodze służbowej lub wynikającego z decyzji uprawnionego dowódcy wyższego szczebla. Przełożonym jest osoba, która poza prawem wydawania rozkazów kieruje służbą żołnierzy oraz ponosi za nich odpowiedzialność. Natomiast żołnierz starszy stopniem jest to żołnierz mający wyższy stopień wojskowy, któremu w danej sytuacji przysługuje prawo rozkazywania żołnierzowi młodszemu stopniem. Forma wydanego rozkazu może być dowolna, może być on ustny, pisemny lub wydany sygnałem. Rozkaz musi być konkretnym poleceniem określonego działania lub zaniechania dotyczącego spraw służbowych, zachowań związanych ze służbą wojskową. Zgodnie z art. 318 k.k. nie popełnia przestępstwa żołnierz, który dopuszcza się czynu zabronionego będącego wykonaniem rozkazu, chyba że wykonując rozkaz umyślnie popełnia przestępstwo. Obowiązek wykonania rozkazu zostaje uchylony w sytuacji, gdy rozkazobiorca w wyniku wykonania rozkazu miałby popełnić przestępstwo. Odpowiedzialność żołnierza oparta jest na świadomości przestępczości rozkazu, obejmującej świadomość jego niezgodności z przepisami prawa karnego i przekonanie żołnierza, że w razie jego wykonania rozkazobiorca popełni przestępstwo. Art. 344 § 1 k.k. stanowi, iż nie popełnia przestępstwa niesubordynacji wobec rozkazu żołnierz, który odmawia wykonania rozkazu polecającego popełnienie przestępstwa albo nie wykonuje go. Zgodnie z § 2 tego artykułu w razie wykonania rozkazu niezgodnie z jego treścią w celu istotnego zmniejszenia szkodliwości czynu sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpić od jej wymierzenia.

6.9. Niestosowanie przedawnienia

Polska jest stroną Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne

Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 26 listopada 1968 r. (Dz. U. z 1970 r. poz. 208, z późn. zm.).

Zasadę nieprzedawniania zbrodni przeciwko ludzkości oraz wojennych formu-
łuje również Konstytucja RP (art. 43) oraz k.k. (art. 105).

- Art. 43 Konstytucji RP:

Zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedaw-
nieniu.

- Art. 105. [Wyłączenie przedawnienia]

Przepisów art. 101–103 nie stosuje się do:

- 1) zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych;
- 2) umyślnego przestępstwa: zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, cięż-
kiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności łączonego ze
szczególnym udręczeniem, popełnionego przez funkcjonariusza pub-
licznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych;
- 3) przestępstw określonych w art. 197 § 4 lub 5, popełnionych na szkodę
małoletniego poniżej 15 lat;
- 4) przestępstw określonych w art. 148 § 2 pkt 2 lub § 3, popełnionych
w związku ze zgwałceniem małoletniego poniżej 15 lat lub w związku
ze zgwałceniem ze szczególnym okrucieństwem;
- 5) przestępstw określonych w art. 197 § 4 lub 5, jeżeli sprawca działał ze
szczególnym okrucieństwem;
- 6) przestępstwa określonego w art. 156 § 1 i art. 197 § 4 w związku z art. 11 § 2.

6.10. Jurysdykcja sądów polskich w sprawach karnych oraz obowiązek ścigania przestępstw wynikający z Konwencji genewskich

Zgodnie z art. 49 KG I, 50 KG II, 129 KG III i 146 KG IV państwa strony zobowiązały
się „poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie albo wydanie rozkazu popełnie-
nia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinny ścigać je przed własnymi
sądami bez względu na obywatelstwo”.

Dla wypełnienia powyższego zobowiązania istotne znaczenie mają określona w art. 5 k.k., zasada terytorialności wynikająca z art. 10 k.k., zasada legalizmu oraz przepisy art.109-113 k.k. określające zasady odpowiedzialności za przestępstwa popełnione za granicą. Zasady te wyznaczają zakres stosowania Kodeksu karnego, a zarazem zakres jurysdykcji sądów polskich w sprawach karnych, w tym w odniesieniu do przestępstw przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstw wojennych.

Art. 5 k.k. określa zasadę terytorialności. Zgodnie z tą zasadą podległość polskiej ustawie karnej zachodzi w stosunku do wszystkich czynów zabronionych popełnionych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym, bez względu na obywatelstwo sprawcy lub brak jakiegokolwiek obywatelstwa. Czyn zabroniony uważa się za popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bądź na polskim statku wodnym lub powietrznym, jeżeli sprawca tam działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdy nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić tam skutek stanowiący znamię czynu zabronionego (art. 6 § 2 k.k.).

Kodeks karny nie określa bliżej pojęcia „terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”. Pojęcie to określone jest w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. z 2022 r. poz. 295, z późn. zm.), jako obszar objęty granicami państwowymi, oddzielającymi terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od terytorium innych państw i morza pełnego, obejmujący wody wewnętrzne, pas morskich wód terytorialnych oraz przestrzeń powietrzną nad tym obszarem i wewnątrz ziemi pod nim. Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 9601, z późn. zm.) określa, że morzem terytorialnym jest obszar wód morskich o szerokości 12 mil morskich liczonych od linii najniższego stanu wody wzdłuż wybrzeża lub granicy zewnętrznej morskich wód wewnętrznych (zatoki i porty).

Kodeks karny rozszerza działanie zasady terytorialności na czyny zabronione popełnione poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Polską ustawę karną stosuje się do czynów zabronionych popełnionych na polskim statku wodnym lub powietrznym bez względu na to, gdzie się te jednostki znajdują w chwili popełnienia czynu. Dotyczy to także jednostek wojskowych. Podległość polskiej ustawie karnej zachodzi np. wtedy, gdy czyn został popełniony na polskim statku wodnym, znajdującym się w obcym porcie lub na morzu otwartym.

Art. 10 Kodeksu postępowania karnego kodyfikuje zasadę legalizmu, która nakłada na powołany do tego organ, bezwzględny obowiązek ścigania przestępstw. Zakresem zasady legalizmu objęte są przestępstwa ścigane z urzędu. Wszystkie przestępstwa objęte rozdziałem XVI k.k. ścigane są z urzędu, zatem zasada legalizmu ma do nich w pełni zastosowanie. Omawiana zasada zobowiązuje wszystkie organy procesowe do takiego postępowania, aby nikt – z wyjątkiem wypadków określonych w ustawie lub w prawie międzynarodowym – nie był zwolniony od odpowiedzialności za popełnione przestępstwo. Przepis art. 10 skierowany jest nie tylko do organów postępowania przygotowawczego, ale także do sądów. Każdy organ powołany do ścigania przestępstw (prokurator, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa, organy uprawnione szczególnymi przepisami itp.) jest obowiązany – w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa – do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego. Oskarżyciel publiczny ma ponadto obowiązek wniesienia i popierania oskarżenia o czyn ścigany z urzędu.

Zasady odpowiedzialności za przestępstwa popełnione za granicą zostały skodyfikowane w rozdziale XIII k.k. W art. 109–113 zostały określone: zasada narodowości podmiotowej, zasada ochronny względnej i zasada represji uniwersalnej:

- Art. 109. Ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego, który popełnił przestępstwo za granicą.
- Art. 110. **§ 1. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, który popełnił za granicą czyn zabroniony skierowany przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej oraz do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym.**

§ 2. Ustawę karną polską stosuje się w razie popełnienia przez cudzoziemca za granicą czynu zabronionego innego niż wymieniony w § 1, jeżeli czyn zabroniony jest w ustawie karnej polskiej zagrożony karą przekraczającą 2 lata pozbawienia wolności, a sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie postanowiono go wydać.

- Art. 111. **§ 1. Warunkiem odpowiedzialności za czyn popełniony za granicą**

jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia.

§ 2. Jeżeli zachodzą różnice między ustawą polską a ustawą obowiązującą w miejscu popełnienia czynu, stosując ustawę polską, sąd może uwzględnić te różnice na korzyść sprawcy.

§ 3. Warunek przewidziany w § 1 nie ma zastosowania do polskiego funkcjonariusza publicznego, który pełniąc służbę za granicą popełnił tam przestępstwo w związku z wykonywaniem swoich funkcji, ani do osoby, która popełniła przestępstwo w miejscu nie podlegającym żadnej władzy państwowej.

- Art. 112. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca w razie popełnienia:
  - 1) przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej;
    - 1a) (utracił moc)
  - 2) przestępstwa przeciwko polskim urządóm lub funkcjonariuszóm publicznym oraz przestępstwa wyłudzenia poświadczenia nieprawdy od polskiego funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej na podstawie prawa polskiego do wystawienia dokumentu;
  - 3) przestępstwa przeciwko istotnym polskim interesóm gospodarczym;
  - 4) przestępstwa fałszywych zeznań, złożenia fałszywego oświadczenia, opinii lub tłumaczenia, posłużenia się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby, poświadczającym nieprawdę lub fałszywym - wobec urzędu polskiego;
  - 5) przestępstwa, z którego została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- Art. 113. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczpospolita Polska jest

zobowiązana na mocy umowy międzynarodowej, lub przestępstwa określonego w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonym w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. poz. 708 oraz z 2018 r. poz. 1753).

Rozdział 7

Właściwość krajowych organów i organizacji w zakresie implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego

W Polsce, międzynarodowe prawo humanitarne jest implementowane przez organy władzy wykonawczej i organy władzy sądowniczej.

W ramach władzy wykonawczej każdy centralny organ administracji rządowej wykonuje zadania z zakresu implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego w ramach własnych kompetencji na podstawie obowiązujących przepisów szczególnych.

Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 51 z dnia 20 maja 2004 r. w sprawie powołania Zespołu do Spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego (M.P. z 2023 r. poz. 692) została utworzona Komisja ds. Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Głównym zadaniem Komisji jest upowszechnianie norm międzynarodowego prawa humanitarnego w celu wprowadzenia ich do polskiego systemu prawnego, w szczególności przez:

- a) dokonywanie przeglądu i analizy umów międzynarodowych dotyczących międzynarodowego prawa humanitarnego oraz formułowanie opinii w tym zakresie;
- b) przedstawianie Prezesowi Rady Ministrów okresowych opinii na temat działań legislacyjnych, organizacyjnych i edukacyjnych, jakie należy podjąć w celu wdrożenia do polskiego ustawodawstwa norm międzynarodowego prawa humanitarnego;
- c) formułowanie propozycji związanych z przygotowaniem aktów prawnych mających na celu wdrożenie do polskiego ustawodawstwa norm międzynarodowego prawa humanitarnego;
- d) utrzymywanie kontaktów i wymianę informacji na bieżąco z innymi Komitetami i Komisjami zajmującymi się problematyką międzynarodowego prawa humanitarnego, w szczególności z Komisją do Spraw Upowszechniania Mię-

dzynarodowego Prawa Humanitarnego działającą przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża;

- e) analizowanie informacji o przygotowywanych aktach prawnych, programach rządowych i innych dokumentach dotyczących problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego;
- f) opracowywanie projektów programów szkoleniowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego;
- g) opiniowanie, na wniosek właściwego ministra, stanowiska Polski na konferencje międzynarodowe oraz na temat realizacji zobowiązań podjętych na tych konferencjach;
- h) utrzymywanie kontaktów z instytucjami zajmującymi się problematyką międzynarodowego prawa humanitarnego (za granicą).

W skład Komisji wchodzi przedstawiciele poszczególnych resortów odpowiedzialnych za implementację i upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce, w tym przedstawiciele ministrów właściwych do spraw: administracji publicznej, finansów publicznych, kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, nauki, oświaty i wychowania, spraw wewnętrznych, spraw zagranicznych, szkolnictwa wyższego, oraz Ministra Obrony Narodowej i Ministra Sprawiedliwości.

Rozporządzeniem Rady Ministrów RP z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. poz. 1066) powołany został Polski Komitet Doradczy - organ pomocniczy Rady Ministrów, do którego zadań należy, w szczególności:

- 1) przedstawianie Radzie Ministrów opinii i wniosków dotyczących działań legislacyjnych, technicznych lub wojskowych, jakie należy podjąć w czasie pokoju i w razie konfliktu zbrojnego, a także w przypadku udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w misjach pokojowych i stabilizacyjnych podejmowanych przez organizacje międzynarodowe za zgodą Organizacji Narodów Zjednoczonych, w celu zapewnienia wykonania postanowień Konwencji Haskiej oraz związanych z nią Protokołów, których Polska jest stroną;

- 2) występowanie do Rady Ministrów z wnioskami mającymi na celu zapewnienie - na wypadek konfliktu zbrojnego - znajomości, poszanowania i ochrony przez Siły Zbrojne RP zabytków znajdujących się zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i innych krajów;
- 3) zapewnienie w porozumieniu z organami administracji rządowej łączności i współpracy z Komitetami o podobnym charakterze innych państw oraz właściwymi organizacjami międzynarodowymi;
- 4) udzielanie wyjaśnień, w zakresie realizacji postanowień Konwencji Haskiej i związanych z nią Protokołów, instytucjom i organom władzy publicznej oraz organizacjom społecznym i pozarządowym.

Komitetowi przewodniczy sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odpowiedzialny za ochronę zabytków. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele Ministra Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Spraw Zagranicznych, Sprawiedliwości, Edukacji oraz osoby posiadające kwalifikacje specjalistyczne z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Komitet rozpoczął funkcjonowanie w 2004 r..

Sądy i Trybunały sprawując wymiar sprawiedliwości obowiązane są przestrzegać wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego (art. 9 Konstytucji RP). Co więcej, zgodnie z art. 91 ust. 1 Konstytucji RP, sędziowie mogą bezpośrednio stosować umowy międzynarodowe po spełnieniu trzech przesłanek: umowa powinna być ratyfikowana, ogłoszona w Dzienniku Ustaw oraz nadawać się do bezpośredniego stosowania, tj. nie wymagać wydania ustawy. Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art.178 ust.1 Konstytucji RP).

CZĘŚĆ II

Upowszechnianie międzynarodowego prawa humanitarnego

Rozdział 1

Działania organów administracji państwowej w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego

1.1. Komisja do spraw Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

Od 2009 r. Komisja podjęła szereg działań służących upowszechnianiu międzynarodowego prawa humanitarnego. Powołano, między innymi, trzy zespoły problemowe, których zadaniem było opracowanie I, II, III i IV Raportu o implementacji i upowszechnianiu międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce oraz przeanalizowanie zobowiązań w zakresie działań pomocowych wynikających z umów międzynarodowych dotyczących rozbrojenia konwencjonalnego i przyjęcie określonych propozycji dalszych działań w tym zakresie. Celem opracowania raportów było dokonanie przeglądu ustawodawstwa i praktyki krajowej w zakresie zgodności z normami międzynarodowego prawa humanitarnego. Zebrane informacje pozwoliły zidentyfikować obszary wymagające podjęcia konkretnych działań, w celu zagwarantowania pełnej implementacji w polskim porządku prawnym międzynarodowego prawa humanitarnego i jego popularyzacji w społeczeństwie polskim.

Obecny V Raport zawierający aktualne informacje na temat implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Polsce będzie dystry-

buowany wśród zainteresowanych instytucji zarówno w kraju jak i za granicą. Raport będzie także umieszczony na oficjalnej stronie internetowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

1.2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Działania w zakresie pomocy humanitarnej

Zgodnie z ustawą z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1425) pomoc humanitarna to pomoc polegająca w szczególności na zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez czynniki naturalne lub człowieka.

Polska pomoc humanitarna udzielana jest zgodnie z Europejskim konsensusem w sprawie pomocy humanitarnej¹⁰ (. European Consensus on Humanitarian Aid), określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej, a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych i Unię Europejską. Zasady te wynikają z międzynarodowego prawnego dorobku humanitarnego i obejmują m.in. niezależność, bezstronność, neutralność i humanitaryzm. Określają one zasady współpracy z różnymi podmiotami sektora humanitarnego przy zachowaniu właściwych tym instytucjom kompetencji.

Polska pomoc humanitarna realizowana jest w ścisłym partnerstwie z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi, co doskonale obrazuje aktywność Polski na forum UE oraz ONZ. Współpraca będzie podejmowana m.in. z Biurem Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Działań Humanitarnych, Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców oraz Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża.

Polska uznaje MKCK za jednego z kluczowych partnerów w zakresie niesienia pomocy humanitarnej. Jako jedna z najdłużej działających organizacji humanitar-

---

10. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1431445468547&uri=CELEX%3A42008X0130%2801%29>

nych na świecie, MKCK posiada ogromny dorobek prawny, operacyjny i wiedzę, z którego Polska ma nadzieję korzystać.

1.3. Ministerstwo Edukacji Narodowej

Program „Odkrywamy Prawo Humanitarne” (OPH), stworzony przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, w Polsce jest wdrażany w ramach współpracy Ośrodka Rozwoju Edukacji (ORE – jednostka podległa ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania) z Polskim Czerwonym Krzyżem (PCK) i wspierany finansowo przez MEN. W oparciu o program OPH jest prowadzony kurs on-line dla nauczycieli, który ma na celu zdobycie przez nich: 1) wiedzy dotyczącej międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych; 2) praktycznych umiejętności związanych z prowadzeniem lekcji w ramach „OPH” poprzez wykorzystanie materiałów przygotowanych przez PCK i udostępnionych na platformie e-learningowej.

W 2021 r. wykonano nową wersję e-kursu pn. „Odkrywamy prawo humanitarne” (PCK we współpracy z ORE), która zawiera zaktualizowane treści z uwzględnieniem najnowszych sytuacji i konfliktów zbrojnych na świecie, aktualizację strony graficznej oraz nowe propozycje scenariuszy zajęć dla nauczycieli, z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych. Szkolenie zostało również dostosowane do obecnych wymagań technicznych dotyczących realizacji kursów w formule e-learningowej. Ponadto, przygotowano i przeprowadzono warsztaty dla nauczycieli – wprowadzające do tematyki międzynarodowego prawa humanitarnego (16–17 grudnia 2021 r.).

W 2022 r. kurs „Odkrywamy prawo humanitarne” był dostępny dla nauczycieli na platformie szkoleniowej ORE od 1 marca do 20 kwietnia (w formule kursu e-learningowego; orientacyjny czas przewidziany na pracę własną osób biorących udział w kursie to 30 godzin zegarowych). 23 maja przeprowadzono webinarium prawniczo-politologiczne „Prawo humanitarne - geneza, uwarunkowania prawne, współczesność”, wprowadzające do problematyki prawa humanitarnego oraz przyszłego szkolenia (dla nauczycieli i doradców metodycznych historii, Historii i Teraźniejszości, Wiedzy o Społeczeństwie, języka polskiego oraz wszystkich zainteresowanych tematyką). W 2023 r. kurs „Odkrywamy prawo humanitarne” był dostępny dla nauczycieli na platformie cyfrowej ORE od 10 listopada do 10 grudnia.

Obowiązkowe zajęcia „edukacja dla bezpieczeństwa” wprowadzone od r. szkolnego 2009/2010, były realizowane w gimnazjum oraz w szkołach ponadgimnazjalnych do r. szkolnego 2017/2018. W związku z reformą oświaty obejmującą również zmianę struktury szkolnictwa, w tym stopniowe wygaszanie gimnazjum jako typu szkoły, zajęcia „edukacja dla bezpieczeństwa” są realizowane w klasie VIII szkoły podstawowej, a następnie w klasie I szkół ponadpodstawowych: branżowej szkoły I stopnia, czteroletniego liceum ogólnokształcącego i pięcioletniego technikum.

Podstawy programowe w odpowiednim stopniu uwzględniają zasady międzynarodowego prawa humanitarnego. W szkole podstawowej położono nacisk na przygotowanie uczniów do funkcjonowania w sytuacjach wymagających ochrony życia i zdrowia, w tym udzielania pierwszej pomocy. W szkołach ponadpodstawowych nacisk położono na rozwijanie umiejętności skutecznego działania i radzenia sobie poszczególnych jednostek w sytuacjach określonych zagrożeń (wymagania szczegółowe wobec uczniów uwzględniają m.in. znajomość podstawowych zasad międzynarodowego prawa humanitarnego oraz podstawowych dokumentów ONZ regulujących funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie). Rozumieniu problematyki bezpieczeństwa państwa nadano wieloaspektową wykładnię: zrozumienie przeszłości, obraz teraźniejszości i przesłanki do myślenia o przyszłości. Ujęta w treściach kształcenia problematyka koncentruje się na zarządzaniu, polityce i strategii bezpieczeństwa, z uwzględnieniem także kontekstu międzynarodowego.

W 2022 r. minister właściwy do spraw oświaty i wychowania wydał rozporządzenia zmieniające przepisy dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych w zakresie *edukacji dla bezpieczeństwa*, które wprowadzają nową definicję przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa oraz określają zakres wiedzy, jaki uczniowie powinni zdobyć na poszczególnych etapach kształcenia: „edukacja dla bezpieczeństwa służy przygotowaniu uczniów do właściwego zachowania i odpowiednich reakcji w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla zdrowia i życia oraz w stanach nadzwyczajnych. Przedmiot obejmuje treści kształcenia z zakresu bezpieczeństwa państwa, treści dotyczące organizacji działań ratowniczych, pierwszej pomocy oraz edukacji obronnej”. Ponadto, wzrastające zagrożenie bezpieczeństwa państwa wymagało uzupełniania celów kształcenia i treści nauczania przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa o kwestie związane z obronnością państwa, nabyciem umiejętności strzelectwa oraz przygotowaniem uczniów do radzenia sobie z zagrożeniami

wywołanymi działaniami wojennymi oraz podstawami ratownictwa taktycznego. Powyższe zmiany zaczęły obowiązywać od r. szkolnego (2022/2023).

Nowe przepisy określają również sposób realizacji wymagań dotyczących realizacji podstawy programowej przez uczniów kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia w zakresie strzelania – w przypadku szkół, które na terenie powiatu mają dostęp do broni kulowej, pneumatycznej, replik broni strzeleckiej (ASG), strzelnic wirtualnych albo laserowych wymóg ten jest realizowany od r. szkolnego 2022/2023, natomiast w przypadku szkół, które nie mają odpowiednich warunków „wymóg ten jest realizowany w r. szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 w miarę istniejących możliwości”. Oznacza to, że zmieniona podstawa programowa edukacji dla bezpieczeństwa w zakresie umiejętności strzeleckich z wykorzystaniem broni kulowej, pneumatycznej, replik broni strzeleckiej (ASG), strzelnic wirtualnych albo laserowych będzie w pełni realizowana począwszy od r. szkolnego 2024/2025.

1.4. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W ramach upowszechniania zasad ochrony dóbr kultury w ramach międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie jest współorganizatorem Polskiej Szkoły Prawa Humanitarnego w Radziejowicach. W ramach tematów realizowanych corocznie w Szkole jest także temat dotyczący zasad ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, prezentowany dla uczestników przez pracownika Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Pana Krzysztofa Sałacińskiego – Prezesa Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi bank danych cywilnych ekspertów ochrony dziedzictwa kultury, którzy są gotowi realizować zadania w ramach misji wojskowych i misji cywilnych UE. Coroczne cywilni eksperci odbywają szkolenie wojskowe w Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach oraz szkolenie merytoryczne dotyczące warsztatu pracy eksperta na misji w Międzynarodowym Ośrodku Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego organizuje coroczne szkolenia obronne i kryzysowe oraz szkolenia z zasad ochrony dóbr kultury na wypadek

konfliktu zbrojnego dla dyrektorów narodowych instytucji kultury, rektorów uczelni artystycznych, dyrektorów muzeów, osób zajmujących się bezpieczeństwem ludzi i zbiorów w instytucjach kultury. Szkolenia te odbywają się w na terenie kraju, w tym w Międzynarodowym Ośrodku Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu.

W dniu 11 lipca 2019 r. zostało podpisane porozumienie pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej a Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotyczące współpracy na niwie wspólnych działań na rzecz ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Na podstawie podpisanego porozumienia Minister Obrony Narodowej podjął decyzję o utworzeniu z dniem 1 maja 2020 r. we Wrocławiu Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu.

W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego funkcjonuje Polski Komitet Doradczy, organ pomocniczy Rady Ministrów do spraw ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego. Jest to organ międzyresortowy w którego skład wchodzi między innymi przedstawiciele Ministra Obrony Narodowej, Ministra Spraw Zagranicznych, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Sprawiedliwości, jak również eksperci z obszaru ochrony dziedzictwa kultury. W ramach swojej działalności członkowie Komitetu przygotowali katalog propozycji prawnych do ustawy o obronie Ojczyzny oraz do projektu ustawy o ochronie ludności i zarządzaniu kryzysowym. Podejmowano były także przez członków Komitetu działania upowszechnieniowe, w szczególności dotyczące bezpieczeństwa dziedzictwa kultury poprzez współorganizację cyklicznych przedsięwzięć w Krakowie w 2019 r., 2021 r. i 2023 r. z udziałem wielu instytucji i służb, jak również przy wsparciu merytorycznym Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy.

Wraz z wybuchem wojny w Ukrainie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego udzielało pomocy i wsparcia rzeczowego i finansowego dla instytucji kultury, instytucji muzealnych, bibliotecznych archiwalnych, artystów z Ukrainy. W dniu 23 lutego 2022 r. w Ministerstwie został powołany zespół zadaniowy do spraw monitorowania i analizowania zagrożeń dla dziedzictwa kultury, a w kwietniu 2022 r. zostało powołane w strukturze Narodowego Instytutu Dziedzictwa Centrum Pomocy dla Kultury w Ukrainie, które koordynowało pomoc resortową i instytucjonalną dla instytucji kultury Ukrainy, prowadziło szkolenia z zasad ochrony dla osób z różnych instytucji kultury Ukrainy jak również na-

więzało bezpośrednią współpracę z instytucjami Ukrainy w realizacji projektów dokumentujących straty w dziedzictwie kultury. Upowszechniało także informacje o stratach w dziedzictwie kultury Ukrainy na forum międzynarodowym. Jednym z zadań podejmowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wraz z wybuchem wojny w Ukrainie było także informowanie o niszczeniu dziedzictwa kultury Ukrainy przez agresora Rosję na różnych gremiach międzynarodowych: od ONZ poprzez UNESCO i inne agendy organizacji międzynarodowych, jak i pozarządowych. Polska była sponsorem lub inicjatorem wielu działań na różnych gremiach międzynarodowych, których celem było potępienie Rosji za ataki na dziedzictwo kultury Ukrainy oraz nieprzestrzeganie przez Rosję zobowiązań międzynarodowych, dotyczących ochrony dóbr kultury w konfliktach zbrojnych, w szczególności zaś Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.

W grudniu 2023 r. Polska w ramach swojej aktywności na forum UNESCO, podczas spotkania Państw Stron Drugiego Protokołu do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r., sporządzonego w Hadze dnia 26 marca 1999 r. została wybrana do składu Komitetu Ochrony Dóbr Kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Komitet jest organem wykonawczym Drugiego Protokołu, a w jego składzie znajdują się przedstawiciele 12 państw.

1.5. Ministerstwo Obrony Narodowej

1.5.1. Utworzenie Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu

Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu (Ośrodek) rozpoczął funkcjonowanie z dniem 1 maja 2020 r. zgodnie z decyzją Nr 166/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 22 października 2019 r. w sprawie utworzenia Międzynarodowego Ośrodka Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu i jest to następstwem podpisanego w dniu 11 lipca 2019 r. Porozumienia o współpracy pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej a Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Utworzenie międzynarodowego, specjalistycznego, wojskowego Ośrodka wpisuje się w realizację szeregu umów międzynarodowych dotyczących ochrony dziedzictwa kulturo-

wego, zwłaszcza II Protokołu do Konwencji haskiej z 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Powstanie Ośrodka ma na celu upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze ochrony dóbr kultury, w tym implementowanie prawa międzynarodowego i krajowego oraz realizowanie procesu przygotowania specjalistów w zakresie ochrony dóbr kultury w sytuacjach kryzysowych, konfliktach zbrojnych i w czasie wojny. Celem strategicznym Ośrodka jest bezpieczne i zachowane dziedzictwo kulturowe.

Do głównych zadań Ośrodka należy:

- prowadzenie krajowych i międzynarodowych szkoleń oraz kursów dla żołnierzy oraz osób cywilnych w obszarze ochrony dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- prowadzenie analiz i badań w kierunku implementacji prawa międzynarodowego z zakresu ochrony dóbr kultury w formie projektów rozwiązań systemowych dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- prowadzenie badań, analiz i konsultacji w celu wypracowania optymalnych rozwiązań w obszarze bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego dla rozwijania programów szkoleniowych na rzecz ochrony dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

W ofercie szkoleniowej znajdują się kursy i szkolenia przeznaczone dla dowódców różnych szczebli dowodzenia, specjalistów i doradców ds. ochrony dóbr kultury oraz żołnierzy i pracowników resortu obrony narodowej zajmujących się tą tematyką. Po uzyskaniu certyfikacji NATO poszczególnych kursów i szkoleń, oferta szkoleniowa zostanie skierowana do innych armii państw sojusznicych. Kadre dydaktyczną stanowią narodowi eksperci, wojskowi i cywilni. Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu jest współwykonawcą celu NATO S 1106 „Szkolenie własnego personelu do działań w zakresie stabilizacji i rekonstrukcji” (S&R - Training of own personel in stabilization and reconstruction) oraz współuczestniczy w realizacji celu L 3110 „Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC)” w zakresie przygotowania specjalistów ds. ochrony dóbr kultury.

1.5.2. Seminaria i kursy międzynarodowe

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, prowadzą działania przyczyniające się do upowszechnienia problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego. Efektem tych działań było podniesienie rangi prawa wojennego w praktycznym szkoleniu żołnierzy, zintensyfikowanie szkoleń dla dowództw i sztabów jednostek wojskowych, jak również przygotowanie instruktorów prawa wojennego. Oficerowie Wojska Polskiego systematycznie uczestniczą w międzynarodowych seminariach i kursach poświęconych tej dziedzinie prawa, organizowanych m.in. przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Międzynarodowy Instytut Prawa Humanitarnego oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawa Wojskowego i Wojennego.

Tematyka z problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego ujęta została w programach nauczania dla kandydatów na żołnierzy zawodowych oraz kursach realizowanych w ramach systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP zgodnie z postanowieniami decyzji Nr 163/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 27 listopada 2020 r. w sprawie zadań i koordynacji szkolenia z międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON, poz. 189).

1.5.3. Nauczanie kandydatów na żołnierzy zawodowych

W ramach studiów stacjonarnych i kursów oficerskich realizowanych w uczelniach wojskowych dla kandydatów na oficerów wprowadzony został decyzją Nr 88/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 czerwca 2020 r. w sprawie Standardu Kształcenia Wojskowego dla kandydatów na oficerów - Minimalne Wymagania Programowe (Dz. Urz. MON, poz. 107), osobny przedmiot - „Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” w wymiarze 20 godzin (10 godzin teoretycznych i 10 godzin praktycznych) kończący się egzaminem. Ponadto zagadnienia z tego zakresu realizowane są w ramach innych przedmiotów, takich jak: działalność wychowawcza w wojsku, podstawy pedagogiki, przywództwo w dowodzeniu, działania pokojowe i stabilizacyjne, wybrane zagadnienia bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, współpraca cywilno-wojskowa oraz ochrona środowiska, zabezpieczenie medyczne.

1.5.4. Szkolenie ustawiczne prowadzone w ramach doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP

Decyzją Nr 420/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 września 2008 r. w sprawie wprowadzenia w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych (Dz. Urz. MON, poz. 241 z późn. zm.), przewidziano realizację treści z zakresu problematyki międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia w ramach studiów podyplomowych i kursów kwalifikacyjnych prowadzonych w:

- Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie (ASzWoj),
- Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni (AMW),
- Akademii Wojsk Lądowych we Wrocławiu (AWL),
- Lotniczej Akademii Wojskowej w Dęblinie (LAW),
- Szkole Podoficerskiej Wojsk Lądowych w Poznaniu (SPWL),
- Szkole Podoficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie (SPSP),
- Szkole Podoficerskiej Marynarki Wojennej w Ustce (SPMW).

Ponadto, w ramach „Systemu doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych Sił Zbrojnych RP” oraz „Rocznym planem doskonalenia zawodowego realizowanego w Międzynarodowym Ośrodku Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu” wprowadzono do systemu założenia organizacyjno- programowe dla studiów podyplomowych i kursów doskonalących, które realizowane są systematycznie każdego r.:

- Niestacjonarne Studia Podyplomowe „Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych” trwające 2 semestry, obejmujące 200 godzin wykładów i ćwiczeń praktycznych w Akademii Sztuki Wojennej we współpracy z Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej,

- Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 68 godzin, realizowany w ASzWoj,
- Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 60 godzin, realizowany w LAW,
- Kurs specjalistyczny międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla oficerów i podoficerów wojsk lądowych – 60 godzin, realizowany w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych (CSWL),
- Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – 40 godzin, realizowany w AMW dla oficerów i podoficerów Marynarki Wojennej RP,
- E-learningowy kurs z międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych – realizowany w Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej (WCEO),
- Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych dla oficerów – 70 godzin, realizowany w WCEO,
- Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych – ochrona dóbr kultury w konfliktach zbrojnych oraz sytuacjach kryzysowych – 35 godzin, realizowany w WCEO,
- Kurs międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych dla doradców prawnych – 35 godzin, realizowany w WCEO,
- Kurs Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych – 35 godzin, realizowany w Centrum Szkolenia Marynarki Wojennej (CSMW),
- Aspekty prawne ochrony dóbr kultury w praktycznym stosowaniu – 16 godzin, realizowany w Międzynarodowym Ośrodku Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu (Ośrodek) we Wrocławiu,
- Ochrona dóbr kultury w czasie pokoju, kryzysu i wojny – 30 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona dóbr kultury w planowaniu działań bojowych brygady/pułku – 35

godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,

- Ochrona dóbr kultury w planowaniu działań bojowych batalionu/dywizjonu – 21 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona wojskowych obiektów zabytkowych – 24 godziny, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona dóbr kultury w czasie pokoju, kryzysu i wojny – 21 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona dóbr kultury w zadaniach korpusu wychowawczego – 21 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona obiektów zabytkowych parafii wojskowych – 21 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Ochrona dóbr kultury w zadaniach wojskowej ochrony przeciwpożarowej – 21 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu,
- Raport i fotografia w ochronie dóbr kultury – 20 godzin, realizowany w Ośrodku we Wrocławiu.

Dodatkowo, zagadnienia z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego realizowane są w ramach innych form doskonalenia zawodowego żołnierzy zawodowych, takich jak:

- studia podyplomowe i kursy kwalifikacyjne dla kandydatów na poszczególne stanowiska o określonym stopniu wojskowym, realizowanych w uczelniach wojskowych i szkołach podoficerskich,
- organizację kursu NATO w języku angielskim – dotychczas III edycje – przy wsparciu WCEO, z udziałem prelegentów amerykańskich – korpus JAG, oraz przedstawicieli biur prawnych SHAPE, IMS NATO HQ, sił zbrojnych m.in. Republiki Czeskiej, Węgier, Łotwy, Turcji, Norwegii,
- prowadzenie i koordynację szkolenia doradców prawnych z zakresu MPHKG w kraju i zagranicą – m.in. w International Institute of Humanitarian Law we

Włoszech, Partnership for Peace Training Center Ankara, NATO School Oberrambergau, ICRC Genewa, czy szkolenia w szkołach JAG w USA (szkolenia z zakresu MPH, letnie szkoły prawa humanitarnego, kursy z zakresu targetingu, operational law, Rules of Engagement),

- kursy i szkolenia przygotowawcze dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej wyjeżdżających na misję poza granice kraju organizowane przez Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim, obejmujące zagadnienia związane z zasadami użycia siły oraz dozwolonymi metodami i zasadami prowadzenia walki, a także z podmiotami podlegającymi ochronie podczas konfliktów zbrojnych.
- Działalność wychowawcza w oddziale – kurs realizowany w ASzWoj,
- Bezpieczeństwo ekologiczne – realizowanym w ASzWoj,
- Kurs pedagogiczny dla nauczycieli akademickich – kurs realizowany w AMW,
- Kurs metodyczny w zakresie działalności dydaktycznej i wychowawczej dla podoficerów – kurs realizowany w AMW,
- Elementarne zasady udzielania pierwszej pomocy medycznej – kurs realizowany w AMW,
- Udzielanie pierwszej pomocy medycznej - kurs realizowany w AMW,
- Bezpieczeństwo własne i odpowiedzialność wspólna – kurs realizowany w AMW,
- Przygotowanie metodyczne dla dowódców drużyn i plutonów oraz instruktorów jednostek szkolnictwa wojskowego – kurs realizowany w AWL,
- Przygotowanie metodyczne dla dowódców plutonów – kurs realizowany w AWL,
- Przygotowanie metodyczne dla dowódców kompanii (baterii) – kurs realizowany w AWL,
- Przywództwo wojskowe i kompetencje społeczne – kurs realizowany w WCEO,

- Prowadzenie profilaktyki wychowawczej oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym w wojsku dla dowódców pododdziałów – kurs realizowany w WCEO,
- Działalność wychowawcza w oddziale – kurs realizowany w WCEO,
- Kształtowanie dyscypliny wojskowej w resorcie obrony narodowej – kurs realizowany w WCEO,
- Warsztaty dla dowódców w zakresie budowania kompetencji miękkich w komunikacji dowódca-podwładny – kurs realizowany w ASzWoj,
- Ochrona dóbr kultury w działaniach Sił Zbrojnych RP – studia podyplomowe przygotowywane na 2025 rok w ASzWoj,
- Prawo operacyjne dla doradców prawnych – kurs przygotowywany na 2025 r w ASzWoj.

Zgodnie z „Metodyką kształcenia obywatelskiego żołnierzy w czynnej służbie wojskowej”, wprowadzoną decyzją Nr 351/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 listopada 2012 r. w sprawie metodyki szkolenia żołnierzy z przedmiotów „Kształcenie obywatelskie” oraz „Profilaktyka i dyscyplina wojskowa” (Dz. Urz. MON, poz. 421, z późn. zm.), problematyka międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych realizowana jest we wszystkich korpusach osobowych Wojska Polskiego w ramach zajęć z kształcenia obywatelskiego. Od 2021 r., w ramach Kształcenia Obywatelskiego, upowszechniany jest materiał przygotowany przez Ośrodek we Wrocławiu na temat „Podstawy ochrony dóbr kultury w świetle prawa międzynarodowego, krajowego i resortowego” oraz uruchomiono kurs e-learningowy na temat „Ochrona dóbr kultury w Siłach Zbrojnych RP”.

W ramach przekazywanej wiedzy szczególnie podkreślane jest znaczenie podstawowych zasad prawa wojennego, takich jak: konieczność wojskowa, zasada rozróżnienia, proporcjonalności, zachowania należytych środków ostrożności w trakcie działań zbrojnych, zakazów użycia określonych metod i środków prowadzenia walki, a także zasad ochrony osób i dóbr cywilnych (w tym także personelu humanitarnego) oraz zasad postępowania z jeńcami i osobami zatrzymanymi. Zajęcia prowadzone są nie tylko w formie wykładów, ale także z wykorzystaniem metod interaktywnych, wymagających zaangażowania uczestników

i dokonywania przez nich samodzielnych analiz i rozstrzygnięć odpowiednich kazusów.

Duże znaczenie ma implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych w praktyce szkoleniowej, uwzględnianie tej problematyki podczas ćwiczeń oraz realizacji zadań związanych z misjami pokojowymi i stabilizacyjnymi. Głównym celem jest przy tym kształtowanie postaw i nawyków kadry zawodowej i żołnierzy, które będą wykluczały zachowanie się w ekstremalnych warunkach bojowych w sposób niezgodny z normami prawa międzynarodowego. Ponadto, wszyscy żołnierze udający się na misje pokojowe i stabilizacyjne przechodzą obowiązkowe szkolenie z międzynarodowego prawa humanitarnego oraz uwarunkowań kulturowych i prawnych funkcjonujących w danym kraju.

Dodatkowo, w celu zaznajomienia żołnierzy Wojska Polskiego i pracowników resortu obrony narodowej z zasadami i zobowiązaniami zawartymi w międzynarodowym prawie humanitarnym oraz zagadnieniami indywidualnej odpowiedzialności za podejmowane działania, organizowane są inne przedsięwzięcia np.: cykliczne szkolenia kadry zawodowej i pracowników resortu obrony narodowej w systemie szkolenia uzupełniającego, konferencje, spotkania w ramach współpracy z organizacjami międzynarodowymi oraz upowszechnianie materiałów szkoleniowych i informacyjnych.

Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu, przy współpracy z Finnish Defence Forces International Centre (FINCENT) w Helsinkach, NATO Stability Policing Centre of Excellence (SP COE) w Vicenzie i Civil-Military Centre of Excellence (CCOE) w Hadze przygotowuje kurs międzynarodowy w zakresie ochrony dóbr kultury w formule Advanced Distributed Learning (ADL) na temat „Cultural Peroperty Protection” dla personelu NATO.

1.5.5. Publikacje

W ramach prac podjętych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych w 2015 r. opracowano i wprowadzono decyzją Ministra Obrony Narodowej Nr 134/Szkol./P3/7 dokument doktrynalny Poradnik do szkolenia z międzynarodowego prawa humanitarnego i konfliktów zbrojnych – DU-7.0.1.1. Wersja elek-

troniczna publikacji udostępniona jest dla żołnierzy w systemie MILNET-Z na stronie e-biblioteki CDiSSZ. Zgodnie z Planem opracowania, aktualizacji doktryn i dokumentów doktrynalnych oraz dokumentów uzupełniających na poziomie polityczno-wojskowym na lata 2018-2021 kolejna nowelizacja dokumentu rozpocznie się w 2019 r. Planowana aktualizacja będzie korespondowała z propozycjami zmian do drugiej edycji publikacji sojuszniczej *ATrainP – 2 TRAINING IN THE LAW OF ARMED CONFLICT*, której projekt końcowy został opublikowany i przedstawiony do narodowego opiniowania przez Radę Standaryzacyjną Działań Połączonych (JSB).

1.6. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji realizuje zadanie upowszechniania norm i zasad międzynarodowego prawa humanitarnego przede wszystkim poprzez następujące podległe jej służby:

Państwowa Straż Pożarna (PSP)

Państwowa Straż Pożarna, to zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja przeznaczona do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. PSP dodatkowo organizuje **krajowy system ratowniczo-gaśniczy**. Krajowy system ratowniczo-gaśniczy (dalej: ksrgr) to integralna część organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Ma na celu ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych. Działalność PSP obejmuje również wykonywanie niektórych zadań obrony cywilnej, określonych w art. 61 PD I. Głównym celem ksrgr jest zapewnienie ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska, w ramach działań podejmowanych przez PSP i inne podmioty ratownicze (ze szczególnym uwzględnieniem jednostek OSP), poprzez: walkę z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo chemiczne, ratownictwo ekologiczne, ratownictwo techniczne, ratownictwo medyczne. System obejmuje współpracę z jednostkami systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz systemem powiadamiania ratunkowego; ksrgr, w ramach posiadanych sił i środków: współpracuje z właściwymi organami i podmiotami podczas

zdarzeń nadzwyczajnych wywołanych zagrożeniem czynnikiem biologicznym, w tym podczas zdarzeń o charakterze terrorystycznym, bierze udział w likwidacji zagrożenia, w tym w działaniach ratowniczych, w przypadku wystąpienia zdarzenia radiacyjnego. Konstrukcja ksrg zakłada także, że procedury realizacji podstawowych zadań ratowniczych są dostosowane do specyfiki rodzaju zdarzeń, również masowych lub katastrof.

Komenda Główna PSP poprzez Stanowisko Kierowania Komendanta Głównego PSP realizuje zadania związane z wymianą informacji z międzynarodowymi centrami koordynującymi działania w zakresie ratownictwa i pomocy humanitarnej, w szczególności: *Euroatlantic Disaster Response Coordination Centre* (EADRCC), NATO, *Emergency Response Coordination Centre* (ERCC) - UE, Biurem Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej ONZ (UN OCHA).

Polska jako aktywny członek wspólnoty międzynarodowej coraz częściej angażuje się w akcje udzielania pomocy państwom dotkniętym różnego rodzaju sytuacjami kryzysowymi, w tym uczestniczy w pomocy ratowniczej i humanitarnej udzielanej w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności UMOL (mechanizm ten jest systemem międzynarodowej pomocy ratowniczej nadzorowanym i organizowanym przez Dyрекcję Generalną ds. Europejskiej Ochrony Ludności i Operacji Pomocy Humanitarnej (DG ECHO) Komisji Europejskiej). System wspiera państwa, które zostały dotknięte katastrofą wymagającą międzynarodowej interwencji ratowniczej (powodzie, trzęsienia ziemi, awarie techniczne). Pomoc udzielana w ramach UMOL polega w szczególności na kierowaniu do działań wyspecjalizowanych i odpowiednio wyposażonych zespołów ratowniczych (tzw. modułów) oraz dostarczeniu pomocy rzeczowej i eksperckiej. W skład UMOL wchodzi wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz państwa stowarzyszone, które do niego przystąpiły na mocy indywidualnych porozumień. Obecnie, obok krajów członkowskich UE, Mechanizm obejmuje także Islandię, Norwegię, Albanie, Bośnię i Hercegowinę, Czarnogórę, Macedonię Północną, Serbię, Turcję i Ukrainę. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/EU z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności, obowiązująca od 1 stycznia 2014 r. umożliwia wystosowanie apelu o pomoc także tzw. państwom trzecim, ONZ i jej agencjom oraz odpowiednim organizacjom międzynarodowym: Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO), Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża (ICRC), Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy (IFCR), Organizacji

ds. Zakazu Broni Chemicznej (OPCW), Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA).

Ponadto tematyka międzynarodowego prawa humanitarnego jest uwzględniana w programie „Szkoleń podstawowych dla nowozatrudnionych pracowników ochrony ludności i obrony cywilnej w województwie, powiecie i gminie” organizowanych na szczeblu centralnym i terenowym oraz programie „Szkolenia na instruktorów obrony cywilnej”. Wyżej wymienione programy zawierają zagadnienia z zakresu prawa humanitarnego i działań humanitarnych.

W latach 2019 - 2021 pracownicy Komendy Głównej PSP uczestniczyli w edycjach Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych w Radziejowicach. Tematyka przedmiotowych szkoleń dotyczyła Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca oraz jego roli w rozwoju i upowszechnianiu międzynarodowego prawa humanitarnego, statusu kombatanta, statusu jeńca wojennego, międzynarodowego prawa humanitarnego wobec światowego problemu broni powodujących nadmierne cierpienia, funkcjonowania wojskowych służb medycznych podczas konfliktu zbrojnego, niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych, konfliktów asymetrycznych, odpowiedzialności jednostki za zbrodnie, ochrony praw człowieka w sytuacji konfliktu zbrojnego, ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, metod i sposobów prowadzenia konfliktu zbrojnego, ochrony dóbr kultury i Protokołu dodatkowego oraz implementacji międzynarodowego prawa humanitarnego.

Dotychczasowa praktyka dotycząca koordynacji pomocy humanitarnej wskazuje, iż kluczowe miejsce w systemie udzielania tejże pomocy zajmują struktury związane z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz systemem ochrony ludności i obrony cywilnej.

Policja

Polscy funkcjonariusze policji mają doświadczenie w związku z udziałem w misjach zagranicznych w różnych państwach, m.in.:

- 1) w Kosowie (Jednostka Specjalna Polskiej Policji),
- 2) w Liberii (misja ONZ) (eksperci policyjni),

- 3) w Gruzji (eksperci policyjni),
- 4) w Afganistanie (eksperci policyjni).

Udział polskich policjantów w cywilnych operacjach zarządzania kryzysowego, opiera się na realizacji mandatu konkretnej misji. Każdy policjant przed wyjazdem na misję przechodzi odpowiednie szkolenie, zawierające informacje na temat praw człowieka, praw humanitarnych oraz ochrony ofiar działań wojennych. Ponadto, po przybyciu na miejsce pełnienia służby każda misja przeprowadza kurs wprowadzający tzw. *induction course*, podczas którego szczegółowo poznaje procedury i standardy obowiązujące podczas danej misji.

Rozdział 2

Działania Polskiego Czerwonego Krzyża w zakresie upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego

Polski Czerwony Krzyż jest stowarzyszeniem krajowym Czerwonego Krzyża Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu Konwencji genewskich i Protokołów dodatkowych. Działa na podstawie ustawy z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz. U. Nr 41, poz. 276) oraz wydanego na jej podstawie Statutu zatwierdzonego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz. U. Nr 217, poz. 1284). Choć jest organizacją niezależną, to pełni rolę pomocniczą wobec państwa i wspiera je w realizacji humanitarnych celów. Budowanie konstruktywnego dialogu pomiędzy Rządem RP a PCK jest ważnym krokiem w stronę wzmacniania potencjału organizacyjnego stowarzyszenia oraz zapewnienia skutecznego, kompleksowego działania na rzecz potrzebujących. W tym aspekcie, istotne wydaje się być przyjmowanie podczas Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca wspólnych zobowiązań humanitarnych, co pokazuje zgodność w podejściu do ważnych społecznie kwestii, jak również gotowość do współpracy w ich zakresie.

PCK aktywnie angażuje się w promocję i upowszechnianie zasad humanitarnych ruchu czerwonokrzyżskiego oraz norm prawa humanitarnego. Wśród wielu działań na szczególną uwagę zasługują:

2.1. Polska Szkoła Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

Szkoła MPH to kurs z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych, organizowany od ponad 25 lat przez Biuro Zarządu Głównego PCK we współpracy z partnerami, pośród których znajdują się: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Komenda Główna PSP. Okazjonalnie Szkoła wspierana jest także przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża i Międzynarodową Federację Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca. Jej uczestnikami są studenci prawa, politologii i stosunków międzynarodowych, przedstawiciele służb mundurowych, nauczyciele i wykładowcy przedmiotów humanistycznych, pracownicy

i wolontariusze Polskiego Czerwonego Krzyża oraz innych organizacji pozarządowych. Wiedza przekazywana jest im w formie wykładów, prelekcji oraz, w części praktycznej, poprzez pracę nad kazusami. Wykładowcami są wybitni eksperci z uczelni wojskowych i cywilnych z całego kraju oraz osoby z doświadczeniem pracy na misjach zagranicznych. Program obfituje w zagadnienia takie jak: międzynarodowe prawo humanitarne w kontekście praw człowieka i prawa uchodźczego, prawo okupacji wojennej, status prawny personelu medycznego, dorobek orzecznicy zbrodni międzynarodowych, ochrona dóbr kultury w konfliktach zbrojnych, prowadzenie działań zbrojnych w obszarach zurbanizowanych, nowoczesne środki walki i ich zgodność z wymogami stawianymi przez zasady i normy prawa humanitarnego, ochrona znaku czerwonego krzyża, i wiele innych. Od swoich początków Szkoła organizowana była w Domu Pracy Twórczej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Radziejowicach. Do udziału zapraszanych jest średnio 35 osób. Z uwagi na okres pandemii COVID-19, dwie edycje w 2021 i 2022 r. odbyły się w formule zdalnej na platformie Microsoft Teams, gromadząc łącznie 123 osoby. W 2023 r. odbyła się jubileuszowa, 25 edycja szkoły w której udział wzięło 30 osób.

2.2. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji do spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

Od 1979 r. przy Zarządzie Głównym PCK działała Rada Programowa Ośrodka Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, przekształcona następnie w Komisję do spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Od 2012 r. przewodniczącym Komisji Upowszechniania jest dr hab. Marcin Marcinko, reprezentujący Uniwersytet Jagielloński. W skład Komisji wchodzi: wysokiej klasy specjaliści, prawnicy prowadzący badania naukowe i działalność dydaktyczną z zakresu prawa międzynarodowego publicznego, stali przedstawiciele resortów: obrony narodowej, spraw zagranicznych, spraw wewnętrznych, kultury i edukacji, pracownicy i wolontariusze Polskiego Czerwonego Krzyża.

Długofalowy program Komisji zakłada działanie na rzecz popularyzacji prawa humanitarnego w Polsce poprzez działalność rzeczniczą, wydawniczą i szkoleniową. Komisja inicjuje Polską Szkołę Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, Konkurs Prac Naukowych im. prof. Remigiusza Bierzanka oraz program Odkrywamy Prawo Humanitarne, opracowuje stanowiska na sesje statutowe Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca, publikuje mate-

riały edukacyjne, w tym „Międzynarodowe Prawo Humanitarne – odpowiadamy na twoje pytania. Kompendium dla słuchaczy Polskiej Szkoły Międzynarodowego Prawa Humanitarnego”. W celu zaplanowania i omówienia tych wydarzeń Komisja spotyka się dwa razy do r..

2.3. Organizacja posiedzeń i koordynacja prac Komisji do spraw Ochrony Znak Czerwonego Krzyża oraz ochrona znaku przed nadużyciami

Komisja do spraw Ochrony Znak Czerwonego Krzyża powstała w marcu 1995 r. przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża. Od 2013 r. przewodniczącą Komisji jest dr Magdalena Stefańska, reprezentująca Biuro Zarządu Głównego PCK. W jej skład wchodzi prawnicy, przedstawiciele resortów spraw zagranicznych i obrony narodowej, Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Komisja realizowała także współpracę z Głównym Inspektoratem Farmaceutycznym.

Jej celem jest informowanie za pośrednictwem mediów o funkcji, jaką pełni znak czerwonego krzyża i o konieczności jego ochrony, opiniowanie wniosków o posłużenie się znakiem przez podmioty zewnętrzne, interweniowanie w przypadku stwierdzenia nadużyć lub nieprawidłowego użycia znaku, redagowanie dokumentów i przygotowywanie wydawnictw związanych z ochroną znaku, szkolenie i wspieranie pracy osób zajmujących się upowszechnianiem wiedzy na ten temat. Komisja otrzymuje coraz więcej wniosków o skonsultowanie wzorów graficznych logotypów podmiotów zewnętrznych, co świadczy o rosnącej świadomości społecznej zarówno o jej istnieniu i działaniu, jak również o tym, że znak czerwonego krzyża podlega szczególnej ochronie. Jednocześnie pozostaje w stałym kontakcie z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża analizując kontrowersyjne przypadki nadużyć i uczestnicząc w badaniach, kampaniach, inicjatywach oraz programach mających na celu wzmocnienie ochrony prawnej i zwiększenia świadomości społecznej w tym obszarze . W celu zaplanowania i omówienia tych inicjatyw Komisja spotyka się raz do r..

2.4. Uczestnictwo w pracach konsultacyjnych Europejskiej Grupy Doradców Prawnych

PCK wchodzi w skład tzw. *European Legal Support Group*, która jest grupą przedstawicieli stowarzyszeń krajowych Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza zajmujących się upowszechnianiem międzynarodowego prawa humanitarnego. Służy ona współpracy w zakresie wymiany wiedzy, doświadczeń, formułowaniu wspólnych stanowisk, rzecznictwa. Grupa przedkłada rekomendacje dla komponentów Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza względem rezolucji i zobowiązań humanitarnych przyjmowanych podczas Międzynarodowej Konferencji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza.

2.5. Prowadzenie szkoleń i prelekcji z międzynarodowego prawa humanitarnego

PCK współpracuje z ośrodkami akademickimi i instytucjami zajmującymi się kształceniem kadr w zakresie stosunków międzynarodowych, politologii, prawa, administracji oraz obronności. Członkowie Komisji do spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego i Komisji do spraw Ochrony Znak Czerwonego Krzyża spotykają się regularnie ze słuchaczami kursów i studiów, w tym podyplomowych, by przybliżyć im tematykę pomocy humanitarnej, międzynarodowego prawa humanitarnego i ochrony znaku czerwonego krzyża. Przedkładają rekomendacje do programów nauczania, współorganizują i prowadzą seminaria, promują prace dyplomowe swoich podopiecznych.

PCK prowadzi także szkolenia wewnętrzne, podczas których członkowie, pracownicy i wolontariusze poznają historię Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza, podstawowe zasady i standardy humanitarne, a także podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego. We wrześniu 2022 r. Krajowy Zjazd PCK przyjął nową Strategię 2030, której jednym z priorytetów jest powszechna edukacja humanitarna.

2.6. Program edukacyjny „Odkrywamy prawo humanitarne”

PCK, we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, dokonał przeglądu i aktualizacji programu edukacyjnego „Odkrywamy Prawo Humanitarne” (OPH), który

wdrażany był w Polsce od 2003 r. W formacie online funkcjonuje od 2013 r. Jako że ORE, pracujący na zlecenie Ministra Edukacji i Nauki, kieruje swoją ofertę do pracowników Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli i do samych nauczycieli, programy edukacyjne muszą być opracowane w bardzo przystępnej formie, zgodnie ze współczesnym językiem edukacji. Przez kilka lat kurs OPH przechodziło po kilkaset osób i udało się zebrać rekomendacje dotyczące jego uwspółcześnienia. Oryginalnie składał się z pięciu modułów tematycznych i testu wiedzy wieńczącego realizację kursu OPH. Od 2022 r. kurs składa się z czterech modułów – wprowadzającego w zagadnienia MPH, spojrzenia z perspektywy kombatanta, odniesienia do prawa karnego oraz do pomocy humanitarnej. Program został skrócony do 30 godzin pracy i daje możliwość wyboru materiałów i form aktywizujących do przeprowadzenia lekcji z uczniami. Pochylnono się zatem nie tylko nad treścią ale i metodologią nauczania. W ramach aktualizacji programu odbyły się warsztaty wprowadzające dla nauczycieli, podczas których udało się wyjaśnić wiele zagadnień, a dodatkowo opracowano konspekty na temat wojny hybrydowej, wpływu nowych technologii na działania zbrojne oraz handlu ludźmi. Uruchomienie kursu OPH w nowej formule odbyło się na początku 2022 r.

2.7. Konkurs Prac Naukowych im. prof. R. Bierzanka

Konkurs prowadzony jest od ponad 25 lat przez Biuro Zarządu Głównego PCK z inicjatywy Komisji do spraw Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, przy współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Każda edycja pozwala absolwentom prawa, stosunków międzynarodowych i innych pokrewnych nauk zaprezentować ekspertom – jurorom swoje prace w trzech głównych kategoriach: licencjackich, magisterskich i doktorskich. W r. 2016 wprowadzona została dodatkowa kategoria prac podyplomowych. Najlepsze rozprawy nagradzane są atrakcyjnymi nagrodami, a ich treść udostępniana czytelnikom Biblioteki Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, działającej w PCK, oraz na platformie MSZ. Wśród poruszanych przez laureatów tematów znajdują się m.in.: odpowiedzialność za użycie autonomicznych systemów uzbrojenia, groźby użycia siły jako element współczesnej polityki państw, zasadność ograniczenia wykorzystania min przeciwpiechotnych, przemoc seksualna w konfliktach zbrojnych, działalność organizacji humanitarnych na rzecz poprawy bezpieczeństwa, czy cyberwojna.

2.8. Biblioteka Międzynarodowego Prawa Humanitarnego

W Biurze Zarządu Głównego PCK prowadzona jest nieformalna Biblioteka Międzynarodowego Prawa Humanitarnego im. dr hab. Mariana Flemminga, posiadająca status biblioteki zakładu pracy. Jej zasoby to około 5 000 pozycji, książek i artykułów, broszur, raportów, czasopism, sprawozdań konferencyjnych, wydanych w kilku językach, głównie polskim, angielskim i francuskim, a także wideoteka licząca ok. 200 płyt z nagraniami filmów dokumentujących pomoc humanitarną. W zbiorach znajdują się również fotografie i slajdy ilustrujące działalność Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy. Wszystkie podzielone zostały na kilkanaście obszarów tematycznych w tym, m.in.: podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego, kobiety w konfliktach zbrojnych, dzieci w konfliktach zbrojnych, jeńcy wojenni, migranci i uchodźcy, raporty Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, historia Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, metody i środki walki, Polski Czerwony Krzyż, prawo humanitarne a obronność państwa. Dodatkowo, pracownicy Działu Współpracy z Zagranicą obsługujący Bibliotekę mają szerokie zorientowanie co do aktualnych publikacji online, krajowych i zagranicznych, które rekomendują zainteresowanym tymi zagadnieniami. Z Biblioteki korzystają studenci, wykładowcy, historycy oraz pasjonaci tematyki humanitarnej.

2.9. Baza danych „Customary IHL Database” MKCK

PCK, w osobie przewodniczącego Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego, uzupełnia dane dotyczące rozwoju w Polsce prawa zwyczajowego w tym zakresie w bazie danych Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża dostępnej na stronie: [Dyplomacja humanitarna](#)

Przedstawiciele Polskiego Czerwonego Krzyża prowadzą tzw. dyplomację humanitarną, która ma na celu rzecznictwo i podnoszenie kwestii humanitarnej w dyskursie publicznym, zwłaszcza w dialogu z Rządem RP, ministerstwami, instytucjami użyteczności publicznej, ośrodkami akademickimi, organizacjami międzynarodowymi posiadającymi przedstawicielstwo w Polsce, organizacjami pozarządowymi, sektorem biznesu zaangażowanym w społeczną odpowiedzialność biznesu oraz społeczeństwem obywatelskim. Jej celem jest lepsze zrozumienie potrzeb społecznych i znalezienie jak najlepszych sposobów ich pokrycia. W ostatnich latach, podczas pandemii COVID-19, kryzysu na granicy

Polsko-Białoruskiej oraz konfliktu w Ukrainie i związanej z nim falą ruchu migracyjnego do Polski, znaczenie tego dialogu zyskało na sile.

PCK wzmacnia swój potencjał operacyjny nawiązując nowe partnerstwa strategiczne, dzięki czemu jest w stanie świadczyć pomoc dla najbardziej potrzebujących. Poprzez zaangażowanie sił i środków w latach 2021-2023, stowarzyszenie objęło pomocą ponad 1 200 000 migrantów. Wśród największych inicjatyw warto wymienić:

- Uruchomienie przez Lubelski Oddział Okręgowy PCK w 2022 r. tzw. Funduszu Potrzeb Specjalnych na wsparcie migrantów z Ukrainy w zakresie zabezpieczenia ich potrzeb specjalnych: protezy, pompy insulinowe, aparaty słuchowe, wózki inwalidzkie, ortezy, buty ortopedyczne. Łącznie udzielono wsparcia 303 migrantom na łączną kwotę 145 000 zł.
- Organizację pomocy medycznej i psychologicznej świadczonej przez Grupy Ratownictwa PCK w punktach recepcyjnych, ośrodkach Straży Granicznej, ośrodkach dla cudzoziemców i na przejściach granicznych. Pomocą objęto około 10 000 osób. 24 000 osób otrzymało vouchery na zakup środków medycznych. PCK okazjonalnie wspiera także transporty medyczne poszkodowanych.
- Wyasygnowanie pomocy rzeczowej i finansowej poprzez dystrybucję pakietów żywnościowych, higienicznych, sprzętu medycznego, kart przedpłaconych i voucherów na zakup najbardziej potrzebnych produktów. Program wsparcia gotówkowego został poszerzony o komponent „Shelter” czyli pomocy przy wynajmie mieszkań lub dla rodzin goszczących. Rozdystrybuowano prawie 9 000 ton obejmujących ponad 555 000 zestawów higienicznych, 1 280 930 paczek żywnościowych. 21 308 rodzin uzyskało wsparcie finansowe, a 85 000 rodzin vouchery na zakup niezbędnych produktów. O możliwościach uzyskania pomocy można zwracać się na Infolinię, uruchomioną we współpracy z Amerykańskim Czerwonym Krzyżem. Funkcjonuje ona w czterech językach: polskim, ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Dotychczas obsłużyła ponad 32 000 zapytań.
- Zainicjowanie wydarzeń o charakterze integracyjnym, jak wspólne święta, letni wypoczynek dla dzieci, aktywizacja zawodowa, nauka języka polskiego dla dorosłych. W zajęciach uczestniczą także seniorzy. W czasie letnim z wyjazdów na kolonie skorzystało ponad 3 000 dzieci z Ukrainy i Polski,

120 000 otrzymało wyprawki szkolne, a ponad 150 000 dorosłych kształciło się na kursach językowych, zawodowych i brało udział w zajęciach integracyjnych. Pomoc otrzymało także 150 rodzin Romskich. PCK utworzył 7 centrów integracyjnych w kraju.

- Prowadzenie poszukiwań i łączenia rodzin w ramach programu „*Restoring Family Links*” przez Krajowe Biuro Informacji i Poszukiwań, we współpracy z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża. W związku z bieżącymi kryzysami do Biura trafiło ponad 3 800 zapytań o poszukiwania, obecnie procedowanych jest ponad 150 przypadków, a 23 zakończyły się szczęśliwym połączeniem rodzin.
- Prowadzenie szkoleń z zakresu kodeksu etycznego, zasad bezpieczeństwa, postaw tolerancji, ochrony praw migrantów i beneficjentów pomocy, podstaw prawa humanitarnego, ochrony znaku czerwonego krzyża, pierwszej pomocy, wsparcia psychologicznego w kryzysie, przygotowania do reagowania na klęski i kryzysy humanitarne, skierowanych do pracowników i wolontariuszy PCK, beneficjentów, służb mundurowych, w tym Policji, PSP oraz Sił Zbrojnych RP.

Rozdział 3

Działania Polski na forach ONZ związane z promocją i wzmocnieniem międzynarodowego prawa humanitarnego 2019–2023

Działania Polski na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ w ramach członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa 2018–2019 r.

Promocja międzynarodowego prawa humanitarnego stanowiła jeden z priorytetów członkostwa Polski w Radzie. Wpisywała się ona w szerszy kontekst promocji prawa międzynarodowego, które to działanie było podstawowym priorytetem Polski na forum Rady. Stopień realizacji założeń Polski w tej kwestii można ocenić jako wysoki. Polska aktywnie działała na rzecz promocji międzynarodowego prawa humanitarnego, głównie poprzez organizację spotkań, ale również poprzez inicjowanie dokumentów przyjętych przez Radę. Do katalogu głównych inicjatyw Polski na forum RB, wpisujących się w tematykę MPH w 2019 r. należy zaliczyć spotkania Rady: debatę otwartą na temat dzieci w konfliktach zbrojnych dnia 2 sierpnia 2019 r. oraz briefing w związku z 70. rocznicą przyjęcia Konwencji genewskich dnia 13 sierpnia 2019 r.

Inne inicjatywy to m. in.: przyjęcie w sierpniu 2019 r. oświadczenia Przewodniczącego RB (tzw. presidential statement- PRST) na temat poszanowania międzynarodowego prawa humanitarnego w związku z 70. rocznicą Konwencji genewskich. Był to jedyny dokument RB ONZ przyjęty w trakcie kadencji 2018-2019 poświęcony stricte międzynarodowemu prawu humanitarnemu. Został on przygotowany i przyjęty z inicjatywy Polski. Sukcesem i dziedzictwem członkostwa Polski w Radzie Bezpieczeństwa było wprowadzanie na agendę RB tematyki praw osób z niepełnosprawnościami w kontekście konfliktów zbrojnych. Mimo nieproporcjonalnie dużego wpływu konfliktów zbrojnych na tę grupę, tematyka ta nie była obecna w dyskusjach Rady. Aktywność Polski w tym obszarze wpisała się w nasze zaangażowanie na rzecz grup szczególnie wrażliwych oraz działania na rzecz ochrony praw osób z niepełnosprawnościami na innych forach ONZ. Staraniem Polski 20 czerwca 2019 r., przyjęta została konsensualnie Rezolucja RNB nr 2475. Dokument zasponsorowało 68 państw członkowskich ONZ reprezentujących wszystkie grupy regionalne, w tym 13 państw Rady (bez Rosji i Chin). Jest

to pierwsza rezolucja RB na ten temat i jedyna przyjęta kiedykolwiek z inicjatywy Polski na forum Rady. Polska nadal bardzo aktywnie promuje kwestię ochrony osób z niepełnosprawnościami na dostępnych forach dyskusji, w tym w Radzie. Zawsze zabiega o odniesienia do tego problemu w negocjowanych dokumentach organizacji międzynarodowych oraz podkreśla wagę problemu w debatach otwartych Rady Bezpieczeństwa. 3 grudnia 2019 r. zorganizowano w Nowym Jorku spotkanie we współpracy z misją USA na temat dotychczasowych postępów we wdrażaniu rezolucji i działań, jakie RB może podjąć w tym obszarze. Tematyka dzieci w konfliktach zbrojnych pozostaje jedną z agend RB, wokół której panuje konsensus w Radzie Bezpieczeństwa. W ciągu ostatnich 20 lat nastąpił stopniowy wzrost jej znaczenia. Podczas dwóch prezydencji w Radzie Polska zorganizowała dwa spotkania poświęcone dzieciom w konfliktach zbrojnych: 7 maja 2018 r. (w formule Arria) oraz 2 sierpnia 2019 r. (debatę otwartą pod przewodnictwem Ministra Spraw Zagranicznych). Ponadto, 26 listopada 2019 r. Polska we współpracy z Belgią, Peru oraz Wielką Brytanią zorganizowała spotkanie w formule Arria poświęcone reintegracji dzieci związanych wcześniej z grupami zbrojnymi. Po raz pierwszy, członkowie Rady Bezpieczeństwa spojrzeli na kwestie reintegracji przez pryzmat dwóch agend RB do tej pory dyskutowanych osobno: tj. dzieci w konfliktach zbrojnych oraz młodzieży w kontekście pokoju i bezpieczeństwa. Polska oraz państwa *like-minded* szeroko definiowały zagadnienie ochrony ludności cywilnej jednocześnie nadając mu zdecydowany priorytet.

Systematyczny rozwój dorobku Rady w obszarze ochrony ludności cywilnej jest także wynikiem zaangażowania Polski w latach 2018-2019. Umożliwiło nam to wprowadzanie na forum Rady wielu ważnych tematów, w tym popartych przyjęciem rezolucji, a w rezultacie pełną realizację założeń sprzed rozpoczęcia członkostwa w RB. Polska promowała ponadto inicjatywy nie będące formalnie przedmiotem prac RB, ale związane tematycznie z pracami Rady (wspierając tym samym kandydaturę Polski do Rady Praw Człowieka na kadencję w latach 2020-22) i będące priorytetami polskiej polityki zagranicznej. W uznaniu zaangażowania naszego kraju w 2019 r. zostaliśmy zaproszeni do udziału w pracach Grupy Przyjaciół Ochrony Ludności Cywilnej i staliśmy się jej oficjalnym członkiem. Ponadto Polska zorganizowała dwa wydarzenia, będące kontynuacją debaty otwartej RB na temat ochrony ludności cywilnej pod przewodnictwem Ministra Spraw Zagranicznych Jacka Czaputowicza z 22 maja 2018 r., a mianowicie briefing z udziałem przedstawicieli Światowej Organizacji Zdrowia na temat ataków na infrastrukturę medyczną podczas konfliktów zbrojnych (8 marca 2019 r.) i side-event na temat ochrony zdrowia w konfliktach zbrojnych zor-

ganizowany wraz z International Peace Institute w ramach tygodnia ochrony ludności cywilnej (24 maja 2019 r). Polska uczestniczyła także w negocjacjach rezolucji m.in. na temat osób zaginionych czy deklaracji politycznej tzw. Call for Action, do której też przystąpiło. W ramach tego punktu agendy Polska zorganizowała też spotkanie w formule Arria w trakcie sierpniowej prezydencji w RB, na temat wzmacniania bezpieczeństwa osób należących do mniejszości religijnych w konfliktach zbrojnych. Spotkanie stanowiło element obchodów pierwszego Międzynarodowego dnia upamiętniającego ofiary przemocy na tle religijnym, ustanowionego rezolucją ZO NZ z polskiej inicjatywy w dniu 28 maja 2019 r. Przewodniczył mu Minister Spraw Zagranicznych. Spotkaniu towarzyszyła uroczystość wręczenia nagrody Pro Dignitate Humana w ramach promocji priorytetu tematycznego ochrony wolności religii. Promocja MPH była jednym z najważniejszych obszarów aktywności Polski na forum Rady Bezpieczeństwa w latach 2018-2019. Zaangażowanie to nie tylko przyczyniło się do utrzymania tej tematyki wysoko na agendzie Rady, ale zaowocowało przyjęciem przez Radę konkretnych dokumentów, w tym dokumentów dotyczących aspektów MPH, którymi Rada nie zajmowała się nigdy wcześniej. Ten wkład Polski i ta wartość dodana pozostały po naszym wyjściu z Rady i są dalej rozwijane.

Działania Polski w ONZ w latach 2020–2023 r.

Po zakończeniu członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa, promowanie poszanowania i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego nadal stanowiło jedną z priorytetowych dziedzin zaangażowania Polski na forum ONZ. Polska angażuje się w działania promujące MPH z uwzględnieniem specyfiki określonych grup społecznych. Szczególną uwagę zwracamy na kwestie ochrony grup szczególnie wrażliwych na negatywne skutki konfliktów zbrojnych, w tym kobiet, dzieci, osób z niepełnosprawnościami oraz osób należących do mniejszości religijnych. Polska regularnie podkreśla wagę tych kwestii podczas negocjacji dokumentów, zabiegając o odniesienia do zobowiązań i działań w tym obszarze. Ponadto, Polska aktywnie promuje tę tematykę w ramach swojego udziału w wydarzeniach organizowanych na forum ONZ, w tym między innymi debatach otwartych RB, spotkaniach RB w formule Arria oraz wydarzeniach organizowanych w ramach Rady Praw Człowieka, w której Polska zasiadała w kadencji 2020-2022. W 2022 r. podejmowanie przez Polskę tematyki międzynarodowego prawa humanitarnego oraz zagrożeń dla ludności cywilnej w konfliktach zbroj-

nych koncentrowało się na zagadnieniach związanych ze skutkami rosyjskiej agresji wobec Ukrainy.

Ochrona ludności cywilnej

Główną przestrzeń do dyskusji na temat promocji poszanowania międzynarodowego prawa humanitarnego stanowi agenda dot. ochrony ludności cywilnej („Protection of Civilians”, PoC). Kwestie dotyczące PoC są przez Polskę traktowane priorytetowo. W tym kontekście w sposób szczególny zwracamy uwagę na konieczność ochrony praw grup szczególnie narażonych na negatywne skutki konfliktów zbrojnych, w tym przede wszystkim kobiet, dzieci, osób z niepełnościami, przedstawicieli mniejszości religijnych, osób wewnątrznie przesiedlonych, a także pracowników humanitarnych. Przekrojowe stanowisko Polski w tym zakresie zostało zaprezentowane 25 maja 2021 r. podczas debaty otwartej RB na temat ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych. Polska jako aktywny uczestnik prac Grupy Przyjaciół Ochrony Ludności Cywilnej, wzięła udział w spotkaniu Grupy na temat skutków pandemii COVID-19 w kontekście implementacji rezolucji RB nr 2286, które odbyło się 31 marca 2021 r. Podczas dyskusji zwróciliśmy uwagę na konieczność zapewnienia poszkodowanym w konfliktach pełnego dostępu do pomocy humanitarnej.

Duże znaczenie dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa oraz stworzenia odpowiednich warunków dla przestrzegania podstawowych praw ludności cywilnej, w tym zapewnienia dostępu do pomocy humanitarnej ma kwestia rozminowania. Dnia 8 kwietnia 2021 r. miała miejsce debata otwarta RB dedykowana tej tematyce. Podczas tego wydarzenia Polska zwróciła uwagę na zagrożenia, jakie improwizowane ładunki wybuchowe (IEDs) oraz pozostałości wojenne (ERW) stanowią dla osób szczególnie narażonych na ich negatywne skutki, w tym m. in. dzieci, młodzieży, pracowników rolnych oraz osób wewnątrznie przesiedlonych.

W kontekście ochrony praw osób wewnątrznie przesiedlonych Polska wzięła udział w konsultacjach Panelu Wysokiego Szczebla w sprawie wewnętrznych przesiedleń, które odbyły się 11 marca 2021 r. W naszym wystąpieniu wskazaliśmy na negatywne skutki wewnętrznych przesiedleń na kwestie związane z utrzymaniem pokoju i bezpieczeństwa oraz zapewnieniem zrównoważonego rozwoju.

Jednym z wątków, które Polska w sposób szczególnie akcentuje w ramach implementacji agendy PoC jest przeciwdziałanie przemocy seksualnej w konfliktach. Regularnie bierzemy udział w debatach otwartych RB na ten temat. Wzywamy do walki z bezkarnością i wskazujemy na konieczność pociągania sprawców do odpowiedzialności. Podkreślamy także konieczność ochrony praw kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami, które coraz częściej padają ofiarami przemocy seksualnej w konfliktach.

Istotnym elementem dyskusji w ramach agendy PoC jest także ochrona obiektów cywilnych w kontekście infrastruktury krytycznej. Polska zabrała głos w poświęconej tej kwestii debacie otwartej RB ONZ w dniu 27 kwietnia 2021 r. Uczestnicy spotkania potępiili ataki na infrastrukturę krytyczną, w tym m. in. na szpitale i ośrodki lecznicze, czego wyrazem było jednogłośnie przyjęcie rezolucji RB nr 2573. Polska znalazła się w gronie współsponsorów tego dokumentu.

W 2021 r. Polska angażowała się także na rzecz ochrony praw przedstawicieli mniejszości religijnych, biorąc udział w nieformalnym spotkaniu RB w formule Arria na temat wolności religii lub przekonań w kontekście konfliktu.

Kwestia ochrony cywilów, w tym grup szczególnie wrażliwych, była przez Polskę podnoszona również przy okazji cyklicznych debat RB na temat sytuacji w Afganistanie, jak również podczas konferencji humanitarnej na temat Afganistanu zorganizowanej we wrześniu 2021 r. w Genewie.

Inicjatywą, w którą Polska angażuje się regularnie jest tydzień ochrony ludności cywilnej. Warto wskazać, że pierwszy tydzień ochrony ludności cywilnej odbył się w maju 2018 r. w trakcie przewodnictwa Polski w RB. W ramach tygodnia na rzecz ochrony ludności cywilnej, który odbył się na marginesie debaty RB na temat ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych 25 maja 2022 r. miało miejsce współorganizowane przez Polskę 24 maja 2022 r. wirtualne wydarzenie wysokiego szczebla poświęcone ochronie zdrowia w konfliktach zbrojnych i wdrażaniu zapisów rezolucji RB nr 2286, wydarzenie to zostało przygotowane we współpracy z Hiszpanią, International Rescue Committee i Safeguarding Health in Conflict Coalition. W charakterze sponsorów dołączyły Kanada, Unia Europejska, Meksyk i Francja. Organizacja spotkania potwierdziła zaangażowanie Polski w problematykę ochrony zdrowia w konfliktach zbrojnych i kontynuację naszych inicjatyw w tym obszarze. W 2023 r. w trakcie tygodnia ochrony ludności cywilnej Polska współorganizowała wydarzenia dotyczące ochrony dzieci

z niepełnosprawnościami w konfliktach zbrojnych (22 maja 2023 r.) oraz ochrony zdrowia podczas konfliktów zbrojnych (24 maja 2023 r.).

Tematyka dzieci w konfliktach zbrojnych

Polska kontynuowała działania na rzecz implementacji agendy do spraw dzieci i konfliktów zbrojnych (CAAC). Corocznie, na forum III komitetu ZO ONZ Polska uczestniczy w dialogu interaktywnym ze Specjalną Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ do spraw CAAC. Wystąpienia stanowią okazję do podsumowania dotychczasowego zaangażowania na rzecz poprawy sytuacji dzieci w konfliktach zbrojnych, a także do zwrócenia uwagi na kwestie, które wymagają pilnej reakcji społeczności międzynarodowej. W 2020 r. Polska uczestniczyła także w nieformalnym spotkaniu RB w formule Arria na temat roli technologii cyfrowych w zapewnianiu dostępu do edukacji w sytuacjach konfliktu i po jego ustaniu. Polska pozostaje także aktywnym członkiem „grupy przyjaciół” problematyki CAAC na forum ONZ.

Ponadto, 24 listopada 2020 r. pod patronatem polskiego MSZ, Ambasada Belgii w Warszawie oraz Kolegium Europejskie w Natolinie zorganizowali wirtualną konferencję międzynarodową poświęconą problematyce dzieci w konfliktach zbrojnych pt. „The Protection of Children in Armed Conflict: Two Decades of Institutional and Humanitarian Action”. Jej celem było omówienie działań podjętych w ciągu ostatnich 20 lat na rzecz zagwarantowania ochrony praw dzieci w konfliktach zbrojnych zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak i humanitarnym. W ramach panelu instytucjonalnego Polska nawiązała m.in. do działań podejmowanych w zakresie problematyki CAAC w trakcie członkostwa w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w latach 2018-2019. W pierwszej połowie 2021 r. trudna sytuacja dzieci narażonych na skutki konfliktów zbrojnych uległa dalszemu pogorszeniu w związku z rozprzestrzenieniem się wirusa COVID-19. Wybuch pandemii dodatkowo spotęgował dotychczasowe problemy związane z ochroną dzieci w konfliktach zbrojnych. Dotyczy to przede wszystkim ograniczenia możliwości dotarcia do poszkodowanych, a co za tym idzie, odpowiedniego raportowania naruszeń, jakie mają miejsce w odniesieniu do ich praw w sytuacjach konfliktu. Mając to na względzie, 7 maja 2021 r. Polska uczestniczyła w nieformalnym spotkaniu RB w formule Arria na temat naruszeń praw dziecka w konflikcie zbrojnym w kontekście pandemii COVID-19. Polska wzięła także udział w debacie otwartej RB na temat dzieci w konfliktach zbrojnych, która odbyła się 28 czerwca 2021 r.

Dnia 23 września 2021 r. Minister Spraw Zagranicznych Zbigniew Rau spotkał się z Specjalną Przedstawicielką SG ONZ do spraw dzieci konfliktów zbrojnych Virginią Gambą. W trakcie spotkania MSZ wyraził poparcie Polski dla mandatu i działań Specjalnej Przedstawicielki. Zwrócił szczególną uwagę na zaangażowanie Polski w obszarze reintegracji dzieci związanych z konfliktami zbrojnymi oraz wskazał na udział Polski w obchodach 25-lecia mandatu Agendy dzieci w konfliktach zbrojnych (CAAC). Wpływ pandemii na agendę CAAC był głęboki i wielowymiarowy. Dotychczasową sytuację dodatkowo skomplikowały zagrożenia wynikające z następstw kryzysu COVID-19, m.in. zamykanie szkół i innych przestrzeni społecznych, wyhamowania gospodarczego a także ograniczenia dostępu do pomocy humanitarnej. W 2019 r., jeszcze przed wybuchem pandemii COVID-19, około 127 milionów dzieci w wieku szkolnym żyjących w krajach dotkniętych kryzysem nie uczęszczało do szkoły. Pandemia tylko zintensyfikowała ten negatywny trend. W tym kontekście w październiku 2021 r. Polska współsponsorowała rezolucję RB nr 2601, która po raz pierwszy odniosła się do zależności między ochroną edukacji a utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Natomiast, w grudniu 2021 r. uczestniczyła w nieformalnym spotkaniu RB w formule Arria na temat ochrony edukacji w kontekście konfliktu zbrojnego oraz sytuacji pokonfliktowej. Dnia 15 marca 2022 r. w ramach trwającej 49. sesji Rady Praw Człowieka (RPCz), miała miejsce prezentacja dorocznego raportu (za okres 2021 r.) Specjalnej Przedstawicielki Sekretarza Generalnego ONZ do spraw dzieci w konfliktach zbrojnych. Polska wzięła aktywny udział w wydarzeniu, podnosząc kwestię sytuacji dzieci w Ukrainie, poszkodowanych w związku z rosyjską agresją na ten kraj. Angażując się w promocję założeń agendy CAAC dnia 19 stycznia 2022 r. Polska wzięła aktywny udział w wirtualnym spotkaniu wysokiego szczebla z okazji 25. rocznicy ustanowienia mandatu Specjalnej Przedstawicielki Sekretarza Generalnego do spraw CAAC. W lutym br. opublikowany został raport SPSG z wykorzystania środków otrzymanych w ramach wpłat dobrowolnych w latach 2020-2021. Przedstawia on wykorzystanie środków Biura SPSG w ramach 4 filarów agendy CAAC: ochrona, prewencja, podnoszenie świadomości oraz gromadzenie najlepszych praktyk. Raport uwzględnia wpłaty dokonane przez Polskę. W ramach intensyfikacji oraz operacjonalizacji działań skupiających się na wdrażaniu założeń agendy CAAC Polska dołączyła do Grupy Przyjaciół do spraw dzieci w konfliktach zbrojnych w Genewie (15.03.2022) oraz przy Unii Europejskiej (3.06.2022). Polska uczestniczy regularnie w debatach otwartych RB ONZ dotyczących agendy CAAC oraz spotkaniach w formule Arria, podkreślając w latach 2022-2023 szczególnie kwestie naruszeń wobec dzieci w związku z rosyjską agresją na Ukrainę. Polska pozostaje aktywnym członkiem Grupy Przyjaciół

agendy CAAC oraz Grupy Przyjaciół Reintegracji Dzieci-Żołnierzy. Odegrała także istotną rolę w powstaniu Globalnej Koalicji na rzecz Reintegracji Dzieci-Żołnierzy i jest członkiem jej Komitetu Sterującego.

Ochrona osób z niepełnosprawnościami

Dużą rolę w ramach implementacji agendy PoC odgrywa kwestia praw osób z niepełnosprawnościami, które są niewspółmiernie narażone na skutki konfliktów zbrojnych. Po sukcesie, jakim było doprowadzenie przez Polskę we współpracy z Wielką Brytanią do przyjęcia pierwszej w historii rezolucji RB nr 2475 na temat ochrony praw osób z niepełnosprawnościami w konfliktach zbrojnych, staraliśmy się utrzymać zaangażowanie w tym wątku, m.in. poprzez uwzględnianie odniesień o trudnej sytuacji osób z niepełnosprawnościami w naszych wystąpieniach na forum ONZ. Dnia 28 maja 2020 r. w siedzibie ONZ w Nowym Jorku odbył się wirtualny side-event na temat sytuacji osób z niepełnosprawnościami w konfliktach zbrojnych, współorganizowany przez Polskę, Wielką Brytanię, UE i UNMAS. Wydarzenie odbyło się w ramach zapoczątkowanego przez Polskę w 2018 r. tzw. tygodnia ochrony ludności cywilnej, toczącego się na marginesie debaty otwartej RB ONZ na ten sam temat. Pierwszą rocznicę przyjęcia przez Radę rezolucji 2475, która przypadła 20 czerwca 2020 r. Polska postanowiła wykorzystać do zainicjowania wspólnego wystąpienia państw członkowskich ONZ. Jego celem było podkreślenie zaangażowania państw-sygnatariuszy na rzecz promocji praw osób z niepełnosprawnościami w konfliktach oraz zwrócenie uwagi na potrzebę wzmocnienia wysiłków na rzecz implementacji rezolucji. Oświadczenie zostało poparte przez 79 państw ONZ reprezentujących wszystkie grupy regionalne. Dnia 20 czerwca 2021 r. tj. w drugą rocznicę przyjęcia ww. rezolucji Rady nr 2475, zwróciliśmy szczególną uwagę na potrzebę jej pełnej implementacji, publikując stosowne treści promocyjne w mediach społecznościowych MSZ oraz placówek zagranicznych. Dnia 3 grudnia 2020 r. na marginesie 13. Konferencji Państw-Stron Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Polska zorganizowała wydarzenie poświęcone implementacji przyjętej ze swojej inicjatywy rezolucji RB nr 2475. Wydarzenie wpisało się w obchody Międzynarodowego Dnia Praw Osób z Niepełnosprawnościami (3 grudnia). Dnia 7 grudnia 2021 r. Polska zorganizowała spotkanie na temat sytuacji osób z niepełnosprawnościami w procesach pokojowych. Wydarzenie wpisywało się w obchody Międzynarodowego Dnia Osób z Niepełnosprawnościami oraz stanowiło jedno z wydarzeń w ramach Tygodnia Humanitarnego (6-10 grudnia 2021 r.), jego współsponso-

rami byli Dominikana, Kenia, Niemcy oraz Stany Zjednoczone. Tematyka wydarzenia dotyczyła kwestii niebędących do tej pory przedmiotem pogłębionej dyskusji na forum ONZ. Ponadto, 11 marca 2022 r. Polska, we współpracy z Irlandią, Mołdawią oraz Stanami Zjednoczonymi, zorganizowała wirtualny briefing na temat ochrony osób z niepełnosprawnościami w Ukrainie w kontekście trwającej zbrojnej agresji rosyjskiej. Wydarzenie pozwoliło zwrócić uwagę na konieczność uwzględnienia sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami w kontekście planowania programów humanitarnych. W dniach 2-3 maja Polska wzięła aktywny udział w zorganizowanych w German Institute for Human Rights w Berlinie warsztatach na temat ochrony i przyjmowania osób niepełnosprawnych oraz osób starszych dotkniętych konsekwencjami wojny w Ukrainie. Spotkanie, zorganizowane zostało wspólnie przez Specjalnego sprawozdawcę ONZ do spraw osób z niepełnosprawnościami, Gerarda Quinn'a, oraz Ekspertkę ONZ do spraw praw osób starszych, Claudię Mahler. Wydarzenie było okazją do omówienia sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, w szczególności uchodźców przebywających na terenie Polski, a także szczególnych wyzwań związanych z zapewnieniem opieki nad tymi grupami. W czerwcu 2023 r. Polska współorganizowała dwa wydarzenia dotyczące problematyki osób z niepełnosprawnościami w konfliktach zbrojnych

Tematyka MPH w kontekście wojny w Ukrainie

Po rozpoczęciu rosyjskiej agresji na Ukrainę, w swoich wystąpieniach podczas briefingu, debat otwartych oraz spotkań RB w formule Arria Polska wielokrotnie zwracała uwagę na wieloaspektowe konsekwencje tej wojny dla ludności cywilnej, w tym grup szczególnie wrażliwych. Koncentrowaliśmy się na kwestiach dotyczących dzieci, osób niepełnosprawnych, dostępu ludności cywilnej do żywności i wody pitnej, opieki medycznej oraz edukacji. Wielokrotnie zwracaliśmy również uwagę na wywołany wojną kryzys uchodźczy, na podejmowane przez Polskę działania na rzecz uchodźców przebywających w naszym kraju oraz na konieczność wsparcia tych wysiłków przez społeczność międzynarodową.

W obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainę Polska podejmowała inicjatywy oraz uczestniczyła w szeregu spotkań poświęconych humanitarnym konsekwencjom ataku. Polska m.in. była współsponsorem oraz należała do międzyregionalnej grupy państw zaangażowanych w prace nad tekstem rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ na temat humanitarnych konsekwencji agresji przeciwko Ukra-

inie (*Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine*); organizowała i współorganizowała wydarzenia związane z sytuacją humanitarną w Ukrainie: wirtualny briefing na temat ochrony sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Ukrainie w kontekście trwającej inwazji Rosji (11 marca 2022 r.), side-event na temat edukacji w sytuacji konfliktu i sytuacjach pokonfliktowych, w którym wziął udział Wicepremier, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotr Gliński (6 maja 2022 r.), side-event na temat rezolucji dotyczącej ochrony osób z niepełnosprawnościami w kontekście konfliktu (23 maja 2022 r.), side-event na temat praktycznych działań na rzecz implementacji rezolucji RB ONZ nr 2286 na temat ochrony infrastruktury medycznej podczas konfliktów (24 maja 2022 r.); uczestniczyliśmy także w spotkaniach RB w formule Arria oraz niepublicznych spotkaniach z wysokimi urzędnikami ONZ (m.in. spotkanie Prezydenta RP z Sekretarzem Generalnym ONZ Antonio Guterresem (26 kwietnia 2022 r.); spotkania Ministra Spraw Zagranicznych Zbigniewa Raua z Sekretarzem Generalnym ONZ (15 marca 2022 r. oraz 17 lipca 2023 r.), z Zastępczynią Sekretarza Generalnego Rosemary di Carlo (16 maja 2022 r.).

W dniach 7-10 maja 2022 r. w Polsce przebywała Specjalna Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ do spraw przemocy seksualnej w konflikcie zbrojnym, p. Pramila Patten. Spotkała się z przedstawicielami Ministerstwa Sprawiedliwości (w tym, z przedstawicielami Pr.ratora Generalnego) oraz Ministerstwa Zdrowia. Rozmowy dotyczyły przemocy seksualnej w kontekście konfliktu, możliwości koordynacji działań w celu zapobiegania i reagowania na przemoc seksualną związaną z rosyjską agresją na Ukrainę, w tym handlu ludźmi w celach wykorzystywania seksualnego.

W odniesieniu do działań mających na celu pociągnięcie Rosji do odpowiedzialności za popełnione zbrodnie Polska dołączyła do Grupy Przyjaciół odpowiedzialności w związku z agresją na Ukrainę operującej równolegle w Nowym Jorku oraz w Genewie. Celem grupy jest wymiana i koordynacja informacji na temat działań zmierzających do rozliczenia osób i podmiotów odpowiedzialnych za przypadki naruszenia prawa międzynarodowego, w tym prawa humanitarnego.

Wzmocnienie odpowiedzialności za naruszenia prawa międzynarodowego

Polska kładła również szczególny nacisk na kwestię wzmocnienia odpowiedzialności za naruszenia prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa

humanitarnego. Wątek ten był przez nas podnoszony podczas debat otwartych RB na temat ochrony ludności cywilnej podczas konfliktów zbrojnych (25 maja 2022 r. oraz 23 maja 2023 r.) oraz na temat wzmocnienia odpowiedzialności i sprawiedliwości za poważne naruszenia prawa międzynarodowego (2 czerwca 2022 r.), a także podczas debaty Zgromadzenia Ogólnego na temat odpowiedzialności za ochronę (R2P) (23 czerwca 2022 r.).

Agenda dotycząca młodzieży, pokoju i bezpieczeństwa

W 2020 r. obchodzona była piąta rocznica przyjęcia rezolucji RB nr 2250 dotyczącej roli młodych ludzi w kwestiach pokoju i bezpieczeństwa. W drugim półroczu 2020 r. Polska wzięła udział w dwóch wydarzeniach promujących agendę dotyczącą młodzieży, pokoju i bezpieczeństwa. W ich trakcie akcentowała konieczność szczególnej ochrony dzieci i młodzieży w konfliktach zbrojnych, a także uwzględnienia ich potrzeb w działaniach humanitarnych. Szczegółnie wskazywała na znaczenie w tym kontekście ochrony szkół i innych placówek edukacyjnych w działaniach zbrojnych. W czerwcu 2021 r. na marginesie konkursu Rady Dialogu z Młodym Pokoleniem i MSZ na przedstawiciela polskiej młodzieży na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ Sekretarz Stanu Piotr Wawrzyk wziął udział w debacie pt. „Rola młodzieży w życiu publicznym w Polsce, w Europie i na świecie”, natomiast w styczniu 2022 r. Polska wzięła udział w wirtualnej konferencji wysokiego szczebla na temat wzmocnienia aktywności politycznej na rzecz włączenia młodzieży w procesy pokojowe. Ponadto, tematyka zaangażowania młodzieży na forum ONZ stanowi jeden z priorytetowych obszarów działań wskazanych w ramach raportu Sekretarza Generalnego pn. *Our Common Agenda* (OCA) będący zbiorem rekomendacji oraz odpowiedzią na obecne oraz przyszłe wyzwania globalne. W ramach rekomendacji zawartych w OCA Polska poparła propozycję przekształcenia Biura Wysłanniczki SG do spraw młodzieży w Biuro do spraw Młodzieży wraz z wzmocnieniem jej mandatu. Od 2020 r. Polska jest członkiem Grupy Przyjaciół agendy Młodzież, Pokój i Bezpieczeństwo pn. *Champions of Youth*.

Problematyka humanitarna w kontekście zmian klimatu

Polska angażowała się również w wydarzenia poświęcone problematyce humanitarnej w kontekście zmian klimatu. W II półroczu 2021 r. brała udział w de-

bacie *Holhuashi Dialogue* na temat powiązań między zmianami klimatu a sytuacją humanitarną, a także w dwóch debatach RB ONZ na temat utrzymywania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w kontekście zmian klimatycznych, podczas których jednym z głównych tematów był wpływ zmian klimatu i utraty bioróżnorodności na kwestie humanitarne. W 2022 r. Polska brała udział w spotkaniu RB w formule Arria dot. finansowania klimatycznego na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa oraz debacie Rady Bezpieczeństwa dotyczącej klimatu i bezpieczeństwa w Afryce. Jednym z głównych tematów wydarzeń był wpływ zmian klimatu na kwestie humanitarne.

Seria dyskusji humanitarnych

Seria dyskusji humanitarnych to inicjatywa Unii Europejskiej, która, we współpracy z Francją, Niemcami, Meksykiem, Nigrem, Norwegią i Szwajcarią, postanowiła zorganizować, w okresie marzec-czerwiec 2021 r. cztery dyskusje eksperckie poświęcone istotnym aspektom międzynarodowej dyskusji na temat pomocy humanitarnej. Polska wzięła aktywny udział we wszystkich czterech spotkaniach ww. serii:

- 17 marca 2021 r. - spotkanie poświęcone monitorowaniu bezpieczeństwa personelu humanitarnego.
- 20 kwietnia 2021 r. spotkanie na temat praktyk organizacji humanitarnych w zakresie zarządzania ryzykiem i bezpieczeństwa.
- 19 maja 2021 r. spotkanie ww. serii dyskusji na temat zapobiegania i zwalczania kryminalizacji pomocy humanitarnej oraz poszanowania przestrzeni humanitarnej.
- 16 czerwca 2021 r. - spotkanie w ramach ww. serii dyskusji na temat zwiększania rozliczalności i walki z bezkarnością sprawców ataków na pracowników humanitarnych podczas konfliktów zbrojnych.

Odpowiedzialność za ochronę

Problematyka wzmocnienia wykonywania MPH była akcentowana przez Polskę w ramach wydarzeń organizowanych z okazji 15. rocznicy przyjęcia doktryny „Odpowiedzialności za Ochronę” (R2P). Dnia 24 września 2020 r. na marginesie tygodnia wysokiego szczebla Zgromadzenia Ogólnego ONZ, Sekretarz Stanu Piotr Wawrzyk wziął udział w Spotkaniu Ministerialnym poświęconym R2P. Podkreślał on w swoim wystąpieniu znaczenie poszanowania MPH dla zapobiegania zbrodniom przeciwko ludzkości.

Grupa Przyjaciół Międzynarodowej Komisji do spraw Ustalania Faktów

W 2021 r. Elżbieta Mikos-Skuza została ponownie wybrana do Międzynarodowej Komisji Humanitarnej ds. Ustalania Faktów (IHFFC), obecnie sprawuje funkcję pierwszej wiceprzewodniczącej.

Komisja (z siedzibą w Bernie) została utworzona na podstawie artykułu 90 I PD. Komisja rozpoczęła swoją działalność w dniu 25 czerwca 1991 r. Komisja składa się z piętnastu członków – osób o „wysokiej moralności i uznanej bezstronności”, pełniących swą funkcję we własnym imieniu. Posiada ona kompetencję do badania każdego faktu, który może stanowić poważne naruszenie KG i I PD oraz do: ułatwiania, przez ofiarowanie swych dobrych usług, powrotu do przestrzegania postanowień KG i I PD. Właściwość Komisji jest ograniczona, nie ma ona kompetencji do wydawania oceny prawnej ustalonych faktów co do zgodności z prawem. W wykonywaniu swojego mandatu Komisja przestrzega zasad neutralności, niezależności, bezstronności i poufności.

Strona polska podjęła kroki zmierzające do reaktywacji Grupy Przyjaciół Komisji, we współpracy z Wielką Brytanią i Argentyną, z którymi Polska współprzewodniczyła w tym gremium. Działania Grupy koncentrują się na zwiększaniu świadomości i informowaniu o Komisji oraz jej mandacie w kontekście przestrzegania MPH. W 2022 r. Polska sprawowała roczne rotacyjne przewodnictwo w Grupie Przyjaciół.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik I

Wykaz wielostronnych umów międzynarodowych z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego, których stroną jest Rzeczpospolita Polska

Lp.	Tytuł	Data podpisania przez RP	Data ratyfikacji przez RP	Miejsce publikacji
1.	Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, podpisana w Hadze dnia 21 grudnia 1904 r.		10 kwietnia 1936 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 439)
2.	Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	9 lipca 1925 r.	20 stycznia 1927 r.	(Dz. U. z 1927 r. poz. 163)

3.	Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej, podpisana wraz z odnośnym Regulaminem w Hadze dnia 18 października 1907 r.	9 lipca 1925 r.	20 stycznia 1927 r.	(Dz. U. z 1927 r. poz. 161)
4.	Konwencja o postępowaniu ze statkami handlowymi nieprzyjaciela na początku działań wojennych, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 64)
5.	Konwencja o przerabianiu statków handlowych na okręty wojenne, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 65)
6.	Konwencja o bombardowaniu przez morskie siły zbrojne w czasie wojny, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 66)
7.	Konwencja o przystosowaniu do wojny morskiej zasad Konwencji Genewskiej, podpisana w Hadze 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 67)

8.	Konwencja o pewnych ograniczeniach w wykonywaniu prawa zdobyczy podczas wojny morskiej, podpisana w Hadze dnia 18 października 1907 r.	31 maja 1935 r.	28 listopada 1935 r.	(Dz. U. z 1936 r. poz. 68)
9.	Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisany w Genewie dnia 17 czerwca 1925 r.	17 czerwca 1925 r.	18 października 1928 r.	(Dz. U. z 1929 r. poz. 278)
10.	Konwencja o utworzeniu i Statut Unii Międzynarodowej Niesienia Pomocy, przyjęta w Genewie dnia 12 lipca 1927 r.	12 lipca 1927 r.	13 czerwca 1930 r.	(Dz. U. z 1933 r. poz. 35)
11.	Protokół dotyczący przepisów o akcji wojennej łodzi podwodnych, ustalonych w części IV traktatu londyńskiego z dnia 22 kwietnia 1930 r. podpisany w Londynie 6 listopada 1936 r.		25 maja 1937 r.	(Dz. U. z 1937 r. poz. 425)
12.	Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, podpisane w Londynie dnia 8 sierpnia 194 r.		25 czerwca 1947 r.	(Dz. U. z 1947 r. poz. 367)

13.	<p>Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r.</p>		22 września 1950 r.	(Dz. U. z 1952 r. poz. 9 z późn. zm.)
14.	<p>Konwencje o ochronie ofiar wojny, podpisane w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, • Konwencja Genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, • Konwencja Genewska o traktowaniu jeńców wojennych, oraz • Konwencja Genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny 	8 grudnia 1949 r.	18 września 1954 r.	(Dz. U. z 1956 r. poz. 171, załącznik)

15.	Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r.	14 maja 1954 r.	16 lipca 1956 r.	(Dz. U. z 1957 r. poz. 212, załącznik)
16.	Układ o nierozprzestrzianiu broni jądrowej, sporządzony w Moskwie, Waszyngtonie i Londynie dnia 1 lipca 1968 r.	1 lipca 1968 r.	3 maja 1969 r.	(Dz. U. z 1970 r. poz. 60)
17.	Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych dnia 26 listopada 1968 r.	16 grudnia 1968 r.	29 stycznia 1969 r.	(Dz. U. z 1970 r. poz. 208, z późn. zm.)
18.	Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r.	10 kwietnia 1972 r.	11 grudnia 1972 r.	(Dz. U. z 1976 r. poz. 1, załącznik)

19.	<p>Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, otwarta do podpisania w Genewie dnia 18 maja 1977 r.</p>	18 maja 1977 r.	4 maja 1978 r.	(Dz. U. z 1978 r. poz. 132, załącznik)
20.	<p>Protokoły dodatkowe do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), • Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II); 	12 grudnia 1977 r.	19 września 1991 r.	(Dz. U. z 1992 r. poz. 175, załącznik)

21.	<p>Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzona w Genewie dnia 10 października 1980 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków (Protokół I), • Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (Protokół II), • Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (Protokół III); 	10 kwietnia 1981 r.	24 lutego 1983 r.	(Dz. U. z 1984 r. poz. 104)
22.	Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.	26 stycznia 1990 r.	30 kwietnia 1991 r.	(Dz. U. z 1991 r. poz. 526)
23.	Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, sporządzona w Paryżu dnia 13 stycznia 1993 r.	13 stycznia 1993 r.	27 lipca 1995 r.	(Dz. U. z 1999 r. poz. 703, załącznik)

24.	<p>Dodatkowy protokół z dnia 13 października 1995 r. do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, sporządzonej w Genewie 10 października 1980 r. (tzw. IV Protokół w sprawie oślepiającej broni laserowej)</p>		31 lipca 2004 r.	(Dz. U. z 2007 r. poz.1583)
25.	<p>Poprawiony II Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r. (Protokół II zgodnie z poprawkami z dnia 3 maja 1996 r.) załączony do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, sporządzonej w Genewie dnia 10 października 1980 r.</p>		23 lipca 2003 r.	(Dz. U. z 2005 r. poz.1048)

26.	Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Oslo dnia 18 września 1997 r.	4 grudnia 1997 r.	14 grudnia 2012 r.	(Dz. U. z 2013 r. poz. 323)
27.	Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r.	9 kwietnia 1999 r.	9 października 2001 r.	(Dz. U. z 2003 r. poz. 708)
28.	Drugi Protokół sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r. do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.	9 czerwca 2006 r.	17 listopada 2011 r.	(Dz. U. z 2012 r. poz. 248)
29.	Konwencja o pomocy żywnościowej, 1999 przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 13 kwietnia 1999 r.		9 czerwca 2006 r.	(Dz. U. z 2007 r. poz. 813)

30.	<p>Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, przyjęty w Nowym Jorku dnia 25 maja 2000 r.</p>	13 lutego 2002 r.	14 lutego 2005 r.	(Dz. U. z 2007 r. poz. 608)
31.	<p>Poprawiony Artykuł 1 Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, wraz z załącznikami, sporządzonej w Genewie dnia 10 października 1980 r. (Konwencja CCW), przyjęty przez Państwa-Strony na Drugiej Konferencji Przeglądowej Konwencji CCW w Genewie dnia 21 grudnia 2001 r.</p>		28 sierpnia 2006 r.	(Dz. U. z 2007 r. poz. 566)

32.	<p>Protokół o wybuchowych pozostałościach wojennych do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia i mające niekontrolowane skutki (Protokół V), sporządzony w Genewie dnia 28 listopada 2003 r.</p>		1 lipca 2011 r.	(Dz. U. z 2011 r. poz. 1577)
33.	<p>Protokół dodatkowy do Konwencji Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. dotyczący przyjęcia dodatkowego znaku rozpoznawczego, przyjęty w Genewie dnia 8 grudnia 2005 r. (Protokół III)</p>	20 czerwca 2006 r.	30 września 2009 r.	(Dz. U. z 2010 r. poz. 447)
34.	<p>Poprawki do Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonego w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. przyjętych podczas konferencji rewizyjnej w Kampali (rezolucje nr 5 i 6) w dniach 10 i 11 czerwca 2010 r.</p>	10 czerwca 2010 r.	31 lipca 2014 r.	(Dz. U. z 2014 r. poz. 500)

35.	Porozumienie o Międzynarodowej Służbie Poszukiwań sporządzone w Berlinie dnia 9 grudnia 2011 r.	9 grudnia 2011 r.	30 lipca 2012 r.	(Dz. U. z 2016 r. poz. 797)
36.	Traktat o handlu bronią sporządzony w Nowym Jorku dnia 2 kwietnia 2013 r.	1 lipca 2013 r.	17 grudnia 2014 r.	(Dz. U. z 2015 r. poz. 40)

Załącznik III

Dane kontaktowe krajowych organów i organizacji właściwych w zakresie implementacji i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego w Rzeczypospolitej Polskiej

1) Komisja ds. międzynarodowego prawa humanitarnego

Sekretariat Komisji – Sekretariat Departamentu Prawno-Traktatowego
Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9424, fax: +48 22 523 8329, email:

2) Ministerstwo Edukacji Narodowej

Departament Współpracy Międzynarodowej
al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa,
tel. + 48 22 34 74 312, fax 22 34 74 253
e-mail: Sekretariat.DWM@men.gov.pl

3) Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Departament Współpracy Międzynarodowej
ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa, tel. + 48 529 22 66
e-mail: Sekretariat.DWM@mnisw.gov.pl

4) Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Biuro Dyrektora Generalnego
ul. Krakowskie Przedmieście 15, 00-071 Warszawa,
tel: +48 22 421 05 62
email: bdg@kultura.gov.pl

5) Ministerstwo Obrony Narodowej

Departament Prawny
ul. Klonowa 1, 00-909 Warszawa,
tel. +48 261 871 584, fax +48 261 870 637
email: dp.sekretariat@mon.gov.pl

6) Ministerstwo Sprawiedliwości

Departament Legislacyjny Prawa Karnego
Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa,
tel.: (22) 52-12-645, fax: (22) 52-12-636
email: sekretariat.dlpk@ms.gov.pl

7) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Departament Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego
ul. Stefana Batorego 5, 02-591 Warszawa,
tel. +48 22 601 52 07
email: sekretariat.dolizk@mswia.gov.pl

8) Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Departament Prawno- Traktatowy
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9424, fax: +48 22 523 8329,
email: dpt.sekretariat@msz.gov.pl

Departament Narodów Zjednoczonych i Praw Człowieka
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9400
email: dnzpc.sekretariat@msz.gov.pl

Departament Polityki Bezpieczeństwa
Al. J. Ch. Szucha 23, 00-580 Warszawa,
tel. +48 22 523 9205
email: dpb.sekretariat@msz.gov.pl

Departament Współpracy Rozwojowej
ul. Krywulka 2, 00-370 Warszawa,
tel. +48 22 523 8412
email: dwr.sekretariat@msz.gov.pl

9) Ministerstwo Zdrowia

Departament Bezpieczeństwa
ul. Miodowa 15, 00-952 Warszawa
tel.: (22) 63 49 443
email: dep-db@mz.gov.pl

**10) Komisja do spraw upowszechniania Międzynarodowego
Prawa Humanitarnego przy Zarządzie Głównym Polskiego
Czerwonego Krzyża**

ul. Mokotowska 14, 00-561 Warszawa,
tel. +48 22 326 12 86, fax: +48 22 628 41 68,
email: info@pck.org.pl, zarzad.glowny@pck.org.pl,
head.office@pck.org.pl

11) Polski Komitet Doradczy

ul. Krakowskie Przedmieście 15/17, 00-071 Warszawa,
tel. +48 22 42 10 260, fax.: +48 22 828-16-96
email: ksalacinski@mkidn.gov.pl

12) Rada Ochrony Dóbr Kultury

Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej
ul. Podchorążych 38, 00-463 Warszawa,
tel. +48 22 523 39 00 fax +48 22 523 30 16,
email: sekretariat_kgpsp@kgpsp.gov.pl

13) Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża

ul. Mokotowska 14, 00-561 Warszawa,
tel. +48 22 326 12 86, fax: +48 22 628 41 68,
email: info@pck.org.pl, zarzad.glowny@pck.org.pl,
head.office@pck.org.pl

